LIETUVOS MOKSLO TARYBA

Konkursinės prioritetinių mokslinių tyrimų programos „Visuomenės atsparumo stiprinimas ir krizių valdymas šiuolaikinių geopolitinių įvykių kontekste“

TARPINĖ ATASKAITA

Vilnius, 2026

Turinys

I. BENDROJI INFORMACIJA ... 3
II. ATASKAITOS SANTRAUKA ... 3
III. PROGRAMOS I ETAPO KIEKYBINIAI REZULTATAI IR RODIKLIAI ... 5
IV. PROGRAMOS UŽDAVINIŲ IR JŲ ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ REZULTATAI ... 6
V. PROGRAMOS I ETAPO REZULTATŲ KOKYBĖ IR PRITAIKOMUMAS ... 24
Mokslinė vertė ir rezultatų kokybė ... 24
Rezultatų pritaikomumas ir panaudojimo galimybės ... 32
Rezultatų sklaida ir prieinamumas ... 35
VI. PROGRAMOS STIPRYBĖS, ĮGYVENDINIMO RIBOTUMAI IR RIZIKOS ... 37
VII. PROGRAMOS AKTUALUMAS, TĘSTINUMAS IR POVEIKIO POTENCIALAS ... 38
IX. APIBENDRINIMAS ... 44
X. PRIEDAI ... 46
1 priedas. Programos I etapo projektų sąrašas ir priskyrimas Programos uždavininiams bei priemonėms ... 46
2 priedas. Projektų mokslinės ir kitos produkcijos sąrašai ... 48
3 priedas. Tyrėjų dalyvavimo pagal karjeros etapus suvestinė ... 63

I. BENDROJI INFORMACIJA

Ataskaitinis laikotarpis	2023–2026 m.
Programos vykdymo grupės vadovas	Inga Vinogradnaitė
Programos vykdymo grupės nariai	Norbertas Černiauskas, Kristina Mažeikaitė, Laima Nevinskaitė, Aidas Perminas, Vytautas Snieška, Eglė Vileikienė
Ataskaitos rengėjas(-ai)	Inga Vinogradnaitė, Norbertas Černiauskas, Kristina Mažeikaitė, Laima Nevinskaitė, Aidas Perminas, Vytautas Snieška, Eglė Vileikienė
Pateikimo data	2026-10-02

II. ATASKAITOS SANTRAUKA

Programos paskirtis – moksliniais tyrimais nustatyti visuomenės atsparumą lemiančius veiksnius, įvertinti ilgalaikių politinių, ekonominių, demografinių, kultūrinių, technologinių ir geopolitinių pokyčių poveikį visuomenės bei institucijų atsparumui ir, remiantis tyrimų rezultatais, teikti mokslu grįstas rekomendacijas dėl viešosios politikos intervencijų. Programa orientuota į Lietuvos visuomenės gebėjimą prisitaikyti prie daugialypių krizių, mažinti pažeidžiamumą ir stiprinti valstybės, institucijų, bendruomenių bei įvairių visuomenės grupių gebėjimą reaguoti į kintančią aplinką.

Programą sudaro du tarpusavyje susiję uždaviniai. Pirmasis skirtas visuomenės atsparumo veiksniams, jų sąsajoms ir atsparumą stiprinančioms intervencijoms, antrasis – ilgalaikių politinių, ekonominių, demografinių ir kultūrinių pokyčių poveikiui visuomenės atsparumui ir institucijų gebėjimui į juos proaktyviai reaguoti.

I etape buvo vykdoma 21 mokslinių tyrimų projektas. Po ekspertinio vertinimo 17 projektų pripažinti įgyvendintais, o 4 projektams suteiktas papildomas laikotarpis planuotai produkcijai pateikti.

Programos I etape sukurta reikšminga mokslinių ir praktinių žinių bazė. Registruotos 6 monografijos ir 2 mokslo studijos, iš kurių 2 monografijos ir 1 mokslo studija paskelbtos, o dalis kitų darbų parengti ir recenzuojami. Taip pat registruoti 113 recenzuojamų mokslo straipsnių: 64 paskelbti, 12 priimti spausdinti, 35 pateikti redakcijoms ir 2 parengti. Parengtos 24 moksliniais tyrimais grįstos rekomendacijos, įžvalgos ir ekspertiniai darbai. Rezultatų sklaidai surengti 28 nacionaliniai ir tarptautiniai mokslo bei sklaidos renginiai.

Tyrimai leido nustatyti įvairius visuomenės atsparumo ir pažeidžiamumo veiksnius bei jų sąsajas. Atskleista kultūrinės atminties, profesinio ir socialinio kapitalo, bendruomeninių ryšių, institucinio pasirengimo, pasitikėjimo, komunikacijos, socialinės politikos, informacinės aplinkos, tvaraus vartojimo ir kitų veiksnių reikšmė atsparumui. Tyrimų rezultatų pagrindu parengtos rekomendacijos valstybės ir savivaldybių institucijoms, nevyriausybinėms organizacijoms, žiniasklaidai, mokslininkams ir kitoms tikslinėms grupėms.

Įgyvendinant 1 uždavinį reikšmingai išplėstos žinios apie visuomenės atsparumo ir pažeidžiamumo mechanizmus. Tyrimai parodė, kad atsparumą lemia ne tik materialieji ir instituciniai ištekliai, bet ir kultūrinė atmintis, profesinis paveldas, bendruomeniniai ryšiai, pasitikėjimas, informacinis ir mokslinis raštingumas, institucijų gebėjimas reaguoti į krizes, socialinė politika bei individualūs psichologiniai elgesio veiksniai. Sukurtos metodikos ir rekomendacijos sudaro pagrindą tolesnėms atsparumo stiprinimo intervencijoms.

Įgyvendinant 2 uždavinį sukaupta žinių apie ilgalaikių socialinių, technologinių, ekonominių ir geopolitinių pokyčių poveikį visuomenės atsparumui. Vis dėlto dalis numatytų temų I etape liko nepakankamai aprėptos. Ypač trūksta sistemingesnių tyrimų apie diskriminacines nuostatas ir jų

monitoringą, informacinį, medijų, skaitmeninį ir mokslinį raštingumą, propagandos ir melagingos informacijos tendencijas, taip pat kai kuriuos naujų technologijų poveikio visuomenei aspektus. Todėl abiejų uždavinių įgyvendinimą tikslinga tęsti, kartu tikslinant ir atnaujinant atskirų priemonių turinį.

Svarbi Programos stiprybė – plati ir tarpdisciplininė tyrimų aprėptis bei orientacija į Lietuvos visuomenei ir viešajai politikai aktualias problemas. Projektai apėmė skirtingus visuomenės atsparumo lygmenis – nuo individo ir bendruomenės iki valstybės institucijų ir viešosios politikos. Rezultatai buvo ne tik skelbiami moksliniuose darbuose, jų pagrindu taip pat formuluotos praktinės rekomendacijoms įvairioms auditorijoms.

Reikšminga stiprybė yra rezultatų praktinis pritaikomumas. Tyrimų pagrindu parengtos rekomendacijos skirtos įvairioms tikslinėms grupėms, o kai kuriais atvejais sukurti konkretūs atsparumo ar pažeidžiamumo vertinimo įrankiai. Programos rezultatai taip pat prisideda prie tyrėjų kompetencijų ir tarpdalykinių tyrimų potencialo stiprinimo.

Programos I etapo rezultatai yra reikšmingi mokslui, valstybei ir visuomenei: (1) sukurti nauji konceptualūs ir analitiniai modeliai, metodikos, duomenų rinkiniai ir naujos empirinės žinios apie Lietuvos visuomenės atsparumą; (2) tyrimų rezultatai viešosios politikos formuotojams suteikia įrankius vertinti rizikas, tobulinti krizių valdymą, stiprinti institucijų ir bendruomenių pasirengimą valdyti krizes ir jų atsparumą bei tikslinti socialinės, ekonominės ir kitų sričių politikos priemones.

Tikėtinas ilgalaikis poveikis pirmiausia siejamas su tyrimų rezultatų integravimu į viešosios politikos formavimą, institucinius sprendimus ir praktines intervencijas. Programos rezultatai sudaro prielaidas geriau suprasti visuomenės pažeidžiamumą, iš anksto identifikuoti rizikas ir kurti tikslingesnes atsparumo stiprinimo priemones.

Atsižvelgiant į I etapo rezultatus, tikslinga tęsti abu Programos uždavinius, tačiau II etape atnaujinti kai kurių priemonių tematinę aprėptį ir daugiau dėmesio skirti naujiems visuomenės, technologiniams bei geopolitiniams iššūkiams.

Tikslinant priemones vertėtų akcentuoti Programos I etape menkiau išnagrinėtas ar naujausių saugumo, technologinių ir socialinių pokyčių aktualizuotas temas:

- informacinį atsparumą ir technologinius pokyčius, išplečiant propagandos ir dezinformacijos tyrimus į informacinio manipuliavimo, užsienio informacinio kišimosi (FIMI) ir generatyvinio dirbtinio intelekto poveikio tyrimus;
- valstybės ir savivaldos institucijų atsparumą, ypač plėtojant krizių valdymo potencialo vertinimo ir monitoringo metodikas;
- geopolitinių ir ekonominių pokyčių poveikį, įskaitant valstybės ir verslo atsparumą daugialypių krizių sąlygomis;
- socialinę nelygybę, migraciją, daugiakultūriškumą ir socialines inovacijas, daugiau dėmesio skiriant naujoms socialinio gyvenimo ir darbo formoms bei išorės sukrėtimų poveikiui;
- sveikatą ir visuomenės atsparumą, orientuojantis ne tik į rizikos veiksnių nustatymą, bet ir į prevencinių intervencijų kūrimą bei jų veiksmingumo vertinimą;
- kultūrinį ir pilietinį atsparumą, papildant I etape mažiau aprėptas religijos, meno ir kitų tapatumą bei valstybingumo tradiciją formuojančių šaltinių temas.

Apibendrinant, I etapas parodė, kad Programa yra aktuali tiek moksliniu, tiek praktiniu požiūriu. Sukurta naujų žinių, metodikų, duomenų ir rekomendacijų bazė, tačiau išliko nepakankamai ištirtų temų. Todėl Programą rekomenduotina tęsti patikslinant Programos priemones pagal naujus geopolitinius, technologinius ir socialinius iššūkius ir akcentuojant menkiau ištirtus priemonių tematikos aspektus.

III. PROGRAMOS I ETAPO KIEKYBINIAI REZULTATAI IR RODIKLIAI

Rezultatų ir (ar) rodiklių grupė	Programos I etapui numatyta reikšmė (vnt.)	Pasiekta faktinė reikšmė (vnt.)[1]	Pagrindžianti informacija, komentaras ir (ar) nuoroda į priedus[2]
Mokslinių tyrimų projektai	Ne mažiau kaip 20	17 (21)	Programos I etape buvo vykdoma 21 mokslinių tyrimų projektas. Visi projektai baigti, tačiau po ekspertinio vertinimo 4 projektams skirtas papildomas laikotarpis projekte planuotai produkcijai pateikti (šie projektai bus pripažinti įgyvendintais, kai trūkstama produkcija bus pateikta ir ekspertų įvertinta kaip tinkama). Projektų sąrašas ir jų priskyrimas Programos priemonėms pateikiamas 1 priede.
Monografijos, mokslo studijos ir sintetiniai veikalai	Ne mažiau kaip 5	3 (8)	Iš viso registruotos 6 monografijos ir 2 mokslo studijos. Iš jų paskelbta 2 monografijos ir 1 mokslo studija. Dar 3 monografijų rankraščiai parengti ir recenzuoti, 1 monografija ir 1 mokslo studija parengtos. Detalus sąrašas pateikiamas 2 priede.
Mokslo straipsniai nacionaliniuose ir tarptautiniuose mokslo leidiniuose	Ne mažiau kaip 55	64 (113)	Iš viso registruota 113 recenzuojamų mokslo straipsnių: 64 paskelbti, 12 priimta spausdinti, 35 įteikti redakcijai, 2 parengti. Detalus sąrašas pateikiamas 2 priede.
Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos, įžvalgos ar kiti ekspertiniai darbai	Ne mažiau kaip 20	25 (27)	Iš viso registruota 21 visuomenei pristatytų ir tikslinėms grupėms pateiktų rekomendacijų bei 4 paskelbti ekspertiniai darbai. Dar 2 ekspertiniai darbai nurodyti kaip parengti. Detalus sąrašas pateikiamas 2 priede.
Nacionaliniai ir tarptautiniai sklaidos renginiai	Ne mažiau kaip 20	28	Surengti 28 mokslo ir rezultatų sklaidos renginiai: 20 nacionalinių mokslo renginių, 4 nacionaliniai moksliniai seminarai, 2 tarptautiniai mokslo renginiai ir 2 tarptautiniai moksliniai seminarai. Detalus sąrašas pateikiamas 2 priede.

[1] Jei faktinė reikšmė skiriasi nuo Programoje numatytos reikšmės, šiame stulpelyje pateikiamas ir trumpas paaiškinimas.

[2] Šiame stulpelyje glaustai nurodoma, kokie konkretūs rezultatai sudaro pateiktą faktinę reikšmę; prireikus pateikiami trumpi aprašymai, o detalūs rezultatų sąrašai gali būti pateikti ataskaitos prieduose.

IV. PROGRAMOS UŽDAVINIŲ IR JŲ ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ REZULTATAI

1 uždavinys. Atlikus mokslinius tyrimus, nustatyti ir (ar) patikslinti su iššūkiais visuomenės atsparumui susijusius veiksnius, jungti juos į sąsajų modelius ir teikti moksliniais tyrimais grįstas rekomendacijas dėl intervencijų, skirtų palaikyti ir didinti visuomenės atsparumą.

1 priemonė. Kultūros, religijos, meno ir paveldo bei kitų tapatybę ir santykį su valstybingumo tradicija formuojančių ir palaikančių praeities ir dabarties šaltinių, jų pristatymo formų įvairioms Lietuvos auditorijoms bei vaidmens formuojant ilgalaikį tapatumą, stiprinant pilietinę savivoką ir sąlygojant reakcijas į socialines bei geopolitines krizes moksliniai tyrimai.

Su priemone susiję projektai

Priemonė nurodyta kaip pagrindinė:

- S-VIS-23-3: Migracija, paveldas ir atsparumas: Lietuvos architektai ir architektūra krizių laikotarpiu 1939-1959 m. | dr. Marija Drėmaitė

Priemonė nurodyta kaip susijusi:

- S-VIS-23-13: Lietuvos visuomenės stiprinimas pasitelkiant paveldo bendruomenes: iššūkiai ir galimybės | dr. Salvijus Kulevičius
- S-VIS-23-15: Demografinis, ekonominis, energetinis, maistinis ir epidemiologinis moderniosios Lietuvos visuomenės ir tautos atsparumas (1883-2023) | habil. dr. Zenonas Norkus

Svarbiausi Programos I etapo moksliniai rezultatai

Ištyrus Lietuvos architektų, architektūros ir paveldo raidą geopolitinių krizių laikotarpiu 1939–1959 m. buvo nustatyta, kad vieni svarbiausių atsparumo išteklių buvo profesinė ir nacionalinė tapatybė, nematerialaus profesinio paveldo (žinių, kompetencijų, tradicijų ir profesinės kultūros) tęstinumas, institucijų ir profesinių bendruomenių gebėjimas išsaugoti veiklos tradicijas, profesiniai tinklai bei diasporos ryšiai (S-VIS-23-3). Paveldo bendruomenių tyrimas parodė, kad vietos bendruomenės turi savą ir savitą kultūros paveldo supratimą, kuris dažnai nesutampa su oficialiosios paveldosaugos apibrėžtimis ir traktavimu. Paveldas gali būti svarbiu ir tvariu (tvirtu, patvariu) bendruomenių tapatybės ir jų bendros atminties šaltiniu, o per tai ir pamatu stipriam bendruomeniškumui. Tačiau „pavelde gyvenančioms“ bendruomenėms dažnai trūksta pagrindinių žinių, pagalbos ar teisinės informacijos, ir tai tampa viena iš esminių kliūčių bendruomenių atsigręžimui į paveldą (S-VIS-23-13). Atliktus istorinius Lietuvos demografinio, ekonominio, maistinio, epidemiologinio ir energetinio atsparumo tyrimus suformuluota išvada, kad palyginti su Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų laikotarpiu, beveik visais atžvilgiais Lietuvos visuomenės atsparumas naujo karo sukrėtimams yra reikšmingai sumenkęs dėl urbanizacijos, kuri didžiąją gyventojų dalį padarė itin pažeidžiamą masinio naikinimo ginklų panaudojimo atveju. Atliktas tyrimas leido į

dabartinius atsparumo iššūkius pažvelgti iš ilgalaikės istorinės perspektyvos, ieškant dabarčiai naudingų istorijos pamokų – moderniosios lietuvių tautos atsparumo patirtis pirmą kartą buvo sistemingai ištyrinėta ir aktualizuota (S-VIS-23-15). Vykdytų tyrimų rezultatai konkretizuoti į praktines rekomendacijas valstybės ir savivaldos institucijoms, atminties institucijoms, darbdaviams ir nevyriausybinėms organizacijoms. Parengtos rekomendacijos yra skirtos įvairiapusiam Lietuvos atsparumo stiprinimui galimų krizių ir konfliktų sąlygomis, taip pat paveldosaugos ir palankesnės aplinkos vietos bendruomenių įsitraukimui į kultūros paveldo išsaugojimą kūrimui. Rekomendacijos orientuotos ne tik į pavienius sprendimus, bet ir į sisteminius pokyčius – institucijų koordinavimą, paslaugų prieinamumą, kvalifikacijų pripažinimą, mentorystę, diskriminacijos mažinimą, bendruomenių įgalinimą ir apskritai ilgalaikio atsparumo stiprinimą.
Priemonės indėlis į Programos uždavinio įgyvendinimą Atlikus tyrimus padarytas reikšmingas indėlis įgyvendinant numatytą uždavinį. Projektų rezultatai leido nustatyti, kad nematerialus profesinis paveldas, kultūrinė atmintis ir bendruomeniniai ryšiai vertintini ne tik kaip kultūros paveldo, bet ir kaip svarbūs visuomenės atsparumo ištekliai. Visuomenės atsparumas nėra grindžiamas vien (tik) materialiaisiais ar instituciniais ištekliais, nes jį reikšmingai stiprina (su)gebėjimas išsaugoti, perduoti ir mobilizuoti nematerialųjį kultūrinį, profesinį ir socialinį kapitalą krizės (karo, okupacijos) sąlygomis. Remiantis nustatytais atsparumo veiksniais ir jų sąsajomis, rekomenduojamos veiklos turėtų būti orientuotos ne tik į kultūros paveldo apskaitą ir išsaugojimą, bet ir į jo, kaip visuomenės atsparumo ištekliaus, aktyvavimą.
Poreikis priemonę tęsti, tikslinti, stiprinti arba atsisakyti Nepaisant atliktų tyrimų indėlio, aktualu priemonę tęsti, nes įgyvendinti projektai neaprėpia tokių svarbių tapatumo ir valstybingumo tradicijos šaltinių kaip religija ar menas tyrimų, kurie itin svarbūs, atsižvelgiant į augančias antidemokratines tendencijas ir geopolitinių grėsmių akivaizdoje ypač svarbias patriotizmo nuostatas

2 priemonė. Visuomenės poliarizacijos masto ir priežasčių, diskriminacinių nuostatų įvairių grupių atžvilgiu, nuostatų monitoringo indikatorių, vertybinių, kognityvinių ir elgesio nuostatų liberalios demokratijos institucijų atžvilgiu, taisyklėmis grįstos pasaulio tvarkos legitimumo veiksnių ir priemonių stiprinti visuomenės paramą šioms institucijoms moksliniai tyrimai; įvairių visuomenės grupių informacinio, medijų, skaitmeninio ir mokslinio raštingumo, kritinio mąstymo gebėjimų, atsparumo propagandai, juos lemiančių veiksnių ir ugdymo būdų bei priemonių moksliniai tyrimai; propagandos ir melagingos informacijos sklaidos formų, temų ir tendencijų moksliniai tyrimai.

Su priemone susiję projektai Priemonė nurodyta kaip pagrindinė: • S-VIS-23-17: Lietuvos socialinės ir gynybos politikų sankirtos: socialiai pažeidžiamų grupių atsparumas hibridinėms grėsmėms | dr. Daiva Skučienė

- S-VIS-23-8: Propagandos ir dezinformacijos tyrimai: automatinis atpažinimas mašininio mokymo metodais, poveikis ir visuomenės atsparumas | dr. Darius Plikynas
- S-VIS-23-19: Parama demokratinėms institucijoms ir visuomenės poliarizacija: tarpusavio sąveikų analizė | dr. Ainė Ramonaitė
- S-VIS-23-4: Pasitikėjimo mokslu didinimas kaip priemonė stiprinant visuomenės atsparumą netikroms žinioms (angl. fake news) klimato kaitos kontekste | dr. Monika Mačiulienė
- S-VIS-23-14: Visuomenės ir bendruomenių atsparumo stiprinimas per piliečių mokslą ir pilietiškumą | dr. Eglė Butkevičienė

Priemonė nurodyta kaip susijusi:

- S-VIS-23-20: Transmedialios komunikacijos modelis žiniasklaidos atsparumui ir visuomenės informaciniam integralumui pasiekti | dr. Auksė Balčytienė

Svarbiausi Programos I etapo moksliniai rezultatai

Programos I etape vykdytuose tyrimuose įvertintas politinės poliarizacijos Lietuvos visuomenėje augimas, konstatuojant, kad nuo 2020 m. ji reikšmingai išaugo, tačiau dar nėra pasiekusi kritinio lygio, lyginant su kai kuriomis užsienio šalimis (S-VIS-23-19). Nustatytas visuomenės pažeidžiamumo propagandai ir dezinformacijai kompleksiškumas, atskleidžiant, kad jį lemia ne tik sociodemografiniai ir medijų raštingumo bei medijų aplinkos, bet ir socialiniai, lingvistiniai, technologiniai ir instituciniai veiksniai (S-VIS-23-8). Atskleista socialinės politikos ir komunikacijos svarba piliečių pasirengimui ir motyvacijai prisidėti prie valstybės gynybos (S-VIS-23-17). Įvertintas pasitikėjimas mokslu Lietuvos visuomenėje, konstatuojant, kad pagrindinė problema yra ne pasitikėjimas mokslu, o atotrūkis tarp pasitikėjimo juo ir aktyvaus įsitraukimo į mokslo komunikaciją (S-VIS-23-4), taip pat atotrūkis tarp visuomenės įtraukimo deklaravimo strateginiuose mokslo politikos dokumentuose ir jo praktinio įgyvendinimo (S-VIS-23-14). Tyrimuose taip pat atskleista informacinio integralumo (visuomenės gebėjimo turėti bendrą patikimų žinių pagrindą, nepaisant skirtingų informacijos gavimo kanalų ir jos interpretacijų) strateginė svarba demokratijai ir jo nuoseklaus, paremto teisinėmis normomis ir sisteminiais principais, stiprinimo būtinybė (S-VIS-23-20).

Vykdytų projektų metu taip pat parengtos rekomendacijos ir metodikos, nukreiptos į minėtų problemų sprendimą. Parengtos rekomendacijos įvairioms projektų tikslinėms grupėms dėl politinės poliarizacijos švelninimo, pasitikėjimo mokslu ir visuomenės įsitraukimo į mokslo komunikaciją skatinimo, atsparumo dezinformacijai stiprinimo, įskaitant politikus ir politikos formuotojus, pilietinės visuomenės organizacijas, žiniasklaidą ir nuomonių lyderius, plačiąją visuomenę, mokslininkus. Sukurti nauji lietuviškos propagandos atpažinimo ir poveikio vertinimo metodai bei įrankiai, leidžiantys tiksliau identifikuoti manipuliacijos technikas ir propagandinius naratyvus.

Priemonės indėlis į Programos uždavinio įgyvendinimą

Priemonė prisidėjo prie Programos uždavinio įgyvendinimo, išplėsdama mokslinį supratimą apie visuomenės poliarizaciją ir jos priežastis. Priemonė prisidėjo prie įvairių visuomenės grupių informacinio, medijų ir mokslinio raštingumo bei kritinio mąstymo tyrimų plėtojimo, suteikiant žinių apie pasitikėjimą mokslu ir įsitraukimą į mokslinę komunikaciją įvairiose visuomenės grupėse; piliečių mokslo ir piliečių įsitraukimo į mokslo komunikaciją veiksnius; pažeidžiamumo ir atsparumo dezinformacijai sociodemografinius, socialinius ir kitus veiksnius; integralios informacinės aplinkos svarbą demokratijai ir jos skatinimo veiksnius.

Poreikis priemonę tęsti, tikslinti, stiprinti arba atsisakyti

Priemonę tikslinga tęsti, paliekant ar akcentuojant joje įvardintus, bet dar neatskleistus tyrimų tikslus. Kol kas nebuvo įgyvendinta projektų, skirtų priemonėje įvardintiems diskriminacinių nuostatų įvairių grupių atžvilgiu ir šių nuostatų monitoringo indikatorių tyrimams; nebuvo įgyvendinta projektų, labiau tiesiogiai skirtų informacinio, medijų, skaitmeninio ir mokslinio raštingumo ugdymo tyrimams; projektų, skirtų propagandos ir melagingos informacijos sklaidos formų, temų ir tendencijų tyrimams.

Tęsiant priemonę, reikėtų koreguoti joje įvardintus tyrimų tikslus, atsižvelgiant į naujausias visuomenės ir technologijų raidos tendencijas, ypač dirbtinio intelekto (DI) plėtrą, taip pat platesnes visuomenes atsparumo sampratas, išeinančias iš propagandos ir dezinformacijos sąvokų ribų. Todėl būtų tikslinga propagandos ir dezinformacijos tyrimus išplėsti iki šiuo metu ES pradedamo akcentuoti informacinio manipuliavimo ir užsienio informacinio kišimosi (Foreign Information Manipulation and Interference, FIMI). Informacinio ir kitų formų raštingumo tyrimus tikslinga papildyti generatyvinio DI įtakos tyrimais naujienų sklaidos ir kitose srityse, DI naudojimo poveikio tyrimais individams ir institucijoms, akcentuojant naujų technologijų poveikį informacijos patikimumui ir visuomenės gebėjimui suprasti DI naudojimo rizikas. Taip pat priemonėje galima praplėsti įvardintus medijų ir kitų rūšių raštingumo tyrimus nuo medijų raštingumo ir atsparumo propagandai iki gebėjimo orientuotis naujoje informacinėje aplinkoje, įskaitant gebėjimą suprasti algoritminę sklaidą, atpažinti DI generuotą turinį, suprasti žurnalistikos ir kitų informacijos sklaidos veikėjų vaidmenį, manipuliavimo strategijas, ir priimti sprendimus informacijos pertekliaus sąlygomis.

3 priemonė. Lietuvos valstybės ir savivaldybių valdymo institucijų pasirengimo reaguoti į krizes lygio ir pajėgumo krizių situacijose užtikrinti valdžios tęstinumą ir būtiniausias paslaugas gyventojams, valstybės valdžios institucijų ir viešojo sektoriaus organizacijų bendradarbiavimo ryšių atsparumo ir krizių valdymo potencialo moksliniai tyrimai.

Su priemone susiję projektai

Priemonė nurodyta kaip pagrindinė:

- S-VIS-23-16: Lietuvos valdžios institucijų atsakas į daugialypę krizę 2021-2025 m. laikotarpiu | dr. Vitalis Nakrošis
- S-VIS-23-10: Savivaldybių valdymo institucijų atsparumo krizėms stiprinimas įgalinant skaitmeninės valdžios procesus | dr. Rita Toleikienė
- S-VIS-23-21: Visuomenės pažeidžiamumo ir atsparumo krizėms socio-erdviniai veiksniai ir bendruomenių reagavimo į krizes potencialo stiprinimas | dr. Aistė Balžekienė

Priemonė nurodyta kaip susijusi:

- S-VIS-23-2: Ūkių ekonominį atsparumą lemiančių veiksnių tyrimas pagal Lietuvai būdingus Euro2040 ūkininkų profilius | dr. Mangirdas Morkūnas
- S-VIS-23-17: Lietuvos socialinės ir gynybos politikų sankirtos: socialiai pažeidžiamų grupių atsparumas hibridinėms grėsmėms | dr. Daiva Skučienė

Svarbiausi Programos I etapo moksliniai rezultatai

Atlikus Lietuvos valdžios institucijų atsako į tarpvalstybinę daugialypę krizę analizę nustatyta, kad Lietuvos krizių valdymo sistema ne tik prisitaikė prie atskirų krizių keliamų iššūkių, bet ir pademonstravo gebėjimą transformuotis. Nauji koordinavimo mechanizmai formavosi kaip proaktyvus ir iš esmės funkcionalus atsakas į besikeičiančią aplinką, tačiau krizių valdymo sistema išlieka priklausoma nuo Ministro Pirmininko autoriteto (S-VIS-23-16). Remiantis Lietuvos savivaldybių skaitmeninio valdymo procesų ir jų sąsajos su atsparumu krizėms analize nustatyta, kad skaitmeninė adaptacija yra svarbiausias skaitmeninio valdymo brandos lygmuo, siejamas su savivaldybių atsparumu, o skaitmeninė transformacija neigiamai susijusi su atsparumu. Kitaip sakant, skaitmeninių sistemų veikimas nėra pakankama sąlyga savivaldybių atsparumui stiprinti – svarbus gebėjimas skaitmenines sistemas pritaikyti naujoms situacijoms bei skaidriai organizuotas jų transformavimas (S-VIS-23-10). Išanalizavus socialinius ir erdvinius veiksnius, lemiančius Lietuvos gyventojų atsparumą krizėms, parengta bendruomenių socialinio pažeidžiamumo matavimo metodologija ir surinktų rodiklių pagrindu parengta socialinio pažeidžiamumo švieslentė (https://experience.arcgis.com/experience/25f80485c0b645528e5ce7983b54013c). Bendruomenių atvejo studijos leido konstatuoti, kad reagavimo į krizes potencialas priklauso nuo bendruomeninių ryšių, vietos lyderystės, pasitikėjimo, komunikacijos kanalų, institucinės sąveikos ir socioerdvinio pažeidžiamumo (S-VIS-23-10).

Remiantis Lietuvos kontekstui adaptuota Euro2040 ūkininkų tipologija nustatyta, kad skirtingi ūkininkavimo profiliai remiasi skirtingomis atsparumo strategijomis (absorbcija, prisitaikymas, transformacija), tačiau nė vienas nepasiekia jų pusiausvyros. Tyrimo rezultatai pagrindžia būtinybę pereiti nuo vienalytės, finansinėmis paskatomis grindžiamos paramos prie diferencijuotos, profiliams jautrios politikos (S-VIS-23-2). Nagrinėjant Lietuvos socialinės politikos efektus parodyta, kad Lietuvos socialinė politika neužtikrina pozityvių gyventojų lūkesčių apie savo finansinę ateitį, o tai susiję su didesne parama Rusijos dezinformacijos naratyvams ir nepasitikėjimu oficialia informacija (S-VIS-23-17).

Įgyvendinant su priemone susijusius projektus parengtos rekomendacijos įvairioms tikslinėms grupėms dėl valstybės institucijų atsparumo daugialypės krizėms stiprinimo priemonių, savivaldybių skaitmeninės adaptacijos stiprinimo, vietos bendruomenių atsparumo stiprinimo priemonių, taip pat dėl viešosios politikos priemonių, skirtų stiprinti atskirų socialinių grupių atsparumą krizėms, pavyzdžiui, rekomendacijos dėl paramos ūkininkams priemonių diferencijavimo ar priemonių, kurios leistų stiprinti socialiai pažeidžiamų grupių atsparumą dezinformacijai.

Priemonės indėlis į Programos uždavinio įgyvendinimą

Priemonės projektai prisidėjo prie 1 uždavinio įgyvendinimo per vieno iš visuomenės atsparumo elementų – nacionalinės ir vietos valdžios institucijų gebėjimo reaguoti į krizes – veiksnių išryškinimo, taip pat atskleidžiant sąsajas tarp viešosios politikos turinio ir įvairių visuomenės grupių atsparumo. Atskleistų sąsajų pagrindu suformuluotos rekomendacijos, kaip stiprinti valdžios institucijų gebėjimo reaguoti į krizes potencialą, ir pasiūlytos kryptys viešajai politikai:

- Parengtas valdžios institucijų potencialo reaguoti į krizes prielaidų modelis ir organizacinio atsparumo stiprinimo priemonės;
- Išryškinti organizaciniai ir skaitmeniniai veiksniai, kurie yra svarbūs stiprinant vietos savivaldos institucijų pasirengimą, gebėjimą reaguoti į krizes ir užtikrinti viešųjų paslaugų tęstinumą;

- Atskleista vietos konteksto pažinimo ir vietos bendruomenių įtraukimo svarba planuojant krizių ir ekstremalių situacijų valdymą ir pademonstruota, kad hipotetinių krizių scenarijų bendrakūra, validavimas ir scenarijais grįstos pratybos yra veiksmingas būdas stiprinti bendruomenių atsparumą;
- Nustatytos paramos žemės ūkiui politikos formų sąsajos su ekonominiu ūkininkų atsparumu ir pagrįsta būtinybė pereiti prie diferencijuotos paramos politikos, apimančios reguliacinius, institucinius bei kompetencijų stiprinimo sprendimus; atskleistos sąsajos tarp socialinės ir nacionalinio saugumo politikos.

Poreikis priemonę tęsti, tikslinti, stiprinti arba atsisakyti

Priemonę tikslinga tęsti, nes įgyvendinti projektai atsako tik į dalį priemonėje įvardintų tikslų. Ypač reikėtų stiprinti vietos lygmens tyrimus: vienas iš priemonės siekiamų rezultatų turėtų būti įrodymais grįstos valstybės ir savivaldybių potencialo reaguoti į krizės monitoringo metodikos, kurių parengimas reikalauja gilesnio supratimo apie prielaidas, kurios veikia krizių valdymo potencialą, ypač savivaldybių lygmeniu.

4 priemonė. Veiksnių, skatinančių pereiti į tvarų ir atsakingą vartojimą, nustatymo globaliu, Europos Sąjungos, atskirų valstybių ir įvairių verslų lygmenimis tyrimai; tvaraus ir atsakingo vartojimo situacijos įvairiuose regionuose bei vartojimo srityse moksliniai tyrimai, siekiant pagrįsti tvaraus ir atsakingo vartojimo skatinimo priemones; žmonių ir aplinkos santykių ir iš jų kylančio bendruomenių gebėjimo prisitaikyti prie kintančios aplinkos bei reaguoti į krizes tyrimai.

Su priemone susiję projektai

Priemonė nurodyta kaip pagrindinė:

- S-VIS-23-9: Visuomenės atsparumo įgalinimas atskleidžiant ekologinio nerimo ir aplinkai palankaus vartojimo ryšio mechanizmą | dr. Rita Žukauskienė
- S-VIS-23-18: Tvaraus vartojimo skatinimas išorės šoko sukeltose krizinėse situacijose | dr. Neringa Vilkaitė-Vaitonė

Svarbiausi Programos I etapo moksliniai rezultatai

Remiantis reprezentatyvia Lietuvos gyventojų apklausa, nustatyta, kad nors intensyvus ekologinis nerimas Lietuvoje nėra plačiai paplitęs, tačiau maždaug ketvirtadalis žmonių ekologinio nerimo simptomus išgyvena retkarčiais, ir išnagrinėta, kaip ekologinis nerimas susijęs su asmeniniais, tarpasmeniniais ir sociodemografiniais veiksniais, taip pat su aplinkai palankiu elgesiu. Rezultatai rodo, kad ekologinio nerimo lygis yra susijęs tiek su asmeniniais (emociniais ir psichologiniais veiksniais, ypač baime, depresija ir suvokiamu pavojumi), tiek su tarpasmeniniais veiksniais, tuo tarpu sociodemografiniai veiksniai, tokie kaip lytis, amžius ir vaikų turėjimas, beveik nesiskiria tarp skirtingų ekologinio nerimo lygių. Nagrinėjant ekologišką vartojimą kaip prisitaikymo strategiją nustatyta, kad stipresnis nerimas gali motyvuoti imtis aktyvesnių aplinkosaugos veiksmų. Jaunų suaugusių imtimi paremta klasterių analizė parodė, kad jaunų suaugusiųjų atveju ryšys tarp ekologinio nerimo ir aplinkosauginio aktyvizmo yra susijęs su dinamiška sąveika tarp prisitaikymo strategijų ir afektinių procesų, o viltis kaip emocija ir prisitaikymo strategijos – ypač į problemą ir

prasmę orientuotas prisitaikymas – skatina prisitaikantį elgesį. Taip pat nustatyta, kad vaikystėje patirtas žodinis smurtas buvo susijęs su didesniu aplinkos nerimu tiek tiesiogiai (S-VIS-23-9). Nagrinėjant tvaraus vartojimo veiksnių sąsajas su tvaraus vartojimo ketinimais atskirais krizinės situacijos etapais, taip pat remtasi reprezentatyvia Lietuvos gyventojų apklausa. Atliktas tyrimas leido konstatuoti, kad tvarų vartojimą krizinėse situacijose veikia vartotojų emocinės būklės, psichologinis atsparumas, pasitikėjimas informacijos šaltiniais, kuris stiprina aplinkosauginį sąmoningumą, socialinės normos, pasiūla rinkoje ir viešosios politikos sprendimai. Taip pat nustatyta, kad pasitikėjimo informacijos šaltiniais ir aplinkosauginio sąmoningumo ryšiai labiau priklauso nuo to, ar vartotojai yra reakcijos, įveikos ar adaptacijos etape, nei nuo krizės tipo (S-VIS-23-18). Atliktų tyrimų pagrindu parengtos rekomendacijos dėl priemonių, didinančių tvaraus vartojimo pasirinkimų krizės metu tikimybę, taip pat rekomendacijos dėl to, kaip mažinti ekologinio nerimo lygį per komunikaciją apie ekologinį elgesį ir bendruomeninių inciatyvų skatinimą.
Priemonės indėlis į Programos uždavinio įgyvendinimą Priemonės projektai prisidėjo prie 1 uždavinio įgyvendinimo išgrynindami tvaraus vartojimo kaip atsparumą rodančio visuomenės atsako krizių metu, veiksnius, ir atliktų tyrimų pagrindu suformuluodami rekomendacijas įvairioms tikslinėms auditorijoms: - Nustatyta, kad ryšys tarp ekologinio nerimo ir aplinkosauginio aktyvumo yra susijęs su dinamiška įveikos strategijų ir afektinių procesų sąveika; ir kad ekologinis nerimas gali paveikti svarbius gyvenimo sprendimus, pvz., norą susilaukti vaikų; - Suformuluotos švietimo, komunikacijos ir kitų sričių priemonės, kaip mažinti destruktyvų ekologinio nerimo poveikį; - Nustatytas tvaraus vartojimo krizinės situacijose veiksnių kompleksiškumas, ir parodyta, kad tvaraus vartojimo skatinimas krizinėse situacijose turi būti sisteminis, apimantis ne tik vartotojų švietimą, bet ir pasitikėjimo stiprinimą, dezinformacijos mažinimą, tvarių alternatyvų prieinamumą, verslo atsakomybės stiprinimą, viešojo sektoriaus koordinavimą ir ilgalaikį visuomenės pasirengimą būsimoms krizėms.
Poreikis priemonę tęsti, tikslinti, stiprinti arba atsisakyti Priemonę reikėtų tęsti, nes veiksnių, skatinančių pereiti į tvarų vartojimą bei žmonių ir aplinkos santykių ir iš jų kylančio bendruomenių gebėjimo prisitaikyti prie kintančios aplinkos bei reaguoti į krizes tyrimai savo aktualumą išsaugos ir ateityje todėl, kad esamos polikrizės ne tik kad nesibaigia, bet ir gilėja, įgauna naujas formas. Tęsiant priemonę derėtų akcentuoti žmonių ir aplinkos santykio kaip bendruomenės gebėjimo prisitaikyti prie kintančios aplinkos tyrimus, kadangi šis aspektas įgyvendintais projektais nebuvo išnagrinėtas.

5 priemonė. Veiksnių, susijusių su prastos psichikos sveikatos rodikliais ir (arba) dideliu sveikatai nepalankaus elgesio paplitimu Lietuvoje, šių veiksnių sąsajų modelių moksliniai tyrimai bei moksliniais tyrimais grįstų, įvairioms Lietuvos populiacijos grupėms pritaikytų nemedikamentinių intervencijų, skirtų psichikos sveikatos rodiklių gerinimui ir sveikatai palankaus elgesio skatinimui, veiksmingumo moksliniai tyrimai.

Su priemone susiję projektai

Priemonė nurodyta kaip pagrindinė:

- S-VIS-23-12: Saugaus vairavimo kompetencijos išlaikymas senyvame amžiuje | dr. Laura Šeibokaitė

Priemonė nurodyta kaip susijusi:

- S-VIS-23-9: Visuomenės atsparumo įgalinimas atskleidžiant ekologinio nerimo ir aplinkai palankaus vartojimo ryšio mechanizmą.

Svarbiausi Programos I etapo moksliniai rezultatai

Tiriant saugaus vairavimo kompetencijos išlaikymą senyvame amžiuje, nustatyta, kad kognityviniai vyresnio amžiaus vairuotojų gebėjimai statistiškai reikšmingai neprognozuoja saugaus vairavimo kompetencijos (subjektyviai vertinamų klaidų ir avaringų situacijų skaičiaus, taip pat pavojaus suvokimo įgūdžių), tačiau buvo aptikti pavieniai prognostiniai ryšiai: geresni bendrieji kognityviniai gebėjimai prognozuoja daugiau suvokiamų vairavimo klaidų po vienerių metų, o daugiau suvokiamų klaidų prognozuoja geresnius vyresnio amžiaus vairuotojų vykdomųjų funkcijų rodiklius po vienerių metų. Programa, skirta vyresnio amžiaus vairuotojų pavojaus kelyje suvokimo įgūdžių gerinimui, nebuvo veiksminga. Net ir pritaikius ją individualiam mokymuisi nuotoliniu būdu, veiksmingumas nenustatytas (S-VIS-23-12).

Tiriant ekologinio nerimo ypatumus Lietuvoje, nustatyta, kad intensyvus ekologinis nerimas Lietuvoje nėra plačiai paplitęs – reguliariai jį patiria apie 1,3–1,9% gyventojų, tačiau maždaug ketvirtadalis žmonių ekologinio nerimo simptomus išgyvena retkarčiais. Ekologinis nerimas gali paveikti svarbius gyvenimo sprendimus. Apie 14 % respondentų nurodė, kad dėl ekologinės krizės sumažėjo jų noras susilaukti vaikų. Vis dėlto bendrieji nerimo ir depresijos simptomai Lietuvoje yra gerokai labiau paplitę nei ekologinis nerimas, todėl ekologinė krizė dažniausiai tampa papildomu, o ne pagrindiniu psichologiniu sunkumu. Jaunų suaugusiųjų vaikystėje patirtas žodinis smurtas yra susijęs su didesniu ekologiniu nerimu tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai - per padidėjusį ekologinės krizės rizikos suvokimą (S-VIS-23-9).

Remiantis atliktais tyrimais parengtos rekomendacijos įvairioms tikslinėms grupėms: vyresnio amžiaus vairuotojams, institucijoms, eismo saugumo specialistams, psichikos sveikatos specialistams, šeimos gydytojams, socialiniams darbuotojams ir pedagogams.

Priemonės indėlis į Programos uždavinio įgyvendinimą

Atliktas tyrimas „Saugaus vairavimo kompetencijos išlaikymas senyvame amžiuje“ atliepia 1 Programos uždavinį: tirti veiksniai (vyresnio amžiaus žmonių reguliarus vairavimo praktikavimas, vairavimo ribojimo strategijų naudojimas, naudojimasis pagalbinėmis technologijomis, specialus pavojaus kelyje suvokimo įgūdžių mokymas), susiję su prastos psichikos sveikatos (kognityviniais vyresnio amžiaus vairuotojų gebėjimais) rodikliais ir dideliu sveikatai nepalankaus (saugaus vairavimo kompetencijas vyresniame amžiuje) elgesio paplitimu šių veiksnių sąsajų modeliai. Pritaikyta intervencinė pavojaus kelyje suvokimo įgūdžių mokymo programą vyresnio amžiaus vairuotojų grupei ir tikrintas jos veiksmingumas didinant saugaus vairavimo kompetenciją. Nors visuomenei senėjant vis daugiau vairuotojų tampa vyresnio amžiaus, mokslininkai nepateikia atsakymų, kaip sumažinti didėjančią riziką jiems patiems nukentėti eismo įvykiuose ar sužeisti kitus, tuo pačiu užtikrinant galimybę vairuoti ir išlaikyti visavertį mobilumą. Galimybė vairuoti siejama su vyresnio amžiaus asmenų psichikos ir fizine sveikata, didesniu atsparumu iššūkiams, gyvenimo kokybe ir ilgesne gyvenimo trukme; o eismo saugumo rizikos, atvirkščiai, didina visos visuomenės pažeidžiamumą. Tyrimu siekta atliepti minėtus prieštaringus poreikius ir nustatyti, kokios priemonės gali būti veiksmingos, siekiant kuo ilgiau išlaikyti senyvo amžiaus žmones vairuotojų gretose,

didinant jų saugaus vairavimo kompetencijas. Patys vairuotojai sendami yra linkę riboti vairavimą, o retesnis įgūdžių praktikavimas gali mažinti saugaus vairavimo kompetenciją. Tyrimu buvo ieškota būdų, kaip ilgiau išlaikyti senyvo amžiaus žmones vairuojančius, bet sumažinti jų riziką patekti į eismo įvykius, būti sužeistiems ar žūti, sužeisti kitus. Tai atitinka pirmą Programos uždavinį.

Projekto „Visuomenės atsparumo įgalinimas atskleidžiant ekologinio nerimo ir aplinkai palankaus vartojimo ryšio mechanizmą“ gilinosi į ekologinio nerimo išsivystymo mechanizmus. Vienas iš pagrindinių iššūkių kylančių mūsų visuomenei yra ekologinė krizė kuri kelia grėsmę žmonių psichikos sveikatai ir gerovei. Šios krizės poveikis visuomenei sumuojasi su tokiomis pasaulį krečiančiomis krizėmis kaip geopolitinės, socialinės ir ekonominės bei pandemijos. Besisumuojančios pasaulinės krizės apsunkina atsakingų institucijų galimybes laiku suvaldyti situaciją. Dėl to, valstybė ir visuomenė patiria socialinius ir ekonominius nuostolius, mažėja socialinis, ekonominis ir geopolitinis stabilumas ir auga pažeidžiamų žmonių skaičius. Nestiprinant visuomenės psichikos sveikatos su ekologine krize susijusiose srityse, visuomenė taps labiau pažeidžiama minėtų krizių ir bus mažiau joms atspari. Krizių poveikis kiekvienoje valstybėje yra unikalus dėl jos specifinių charakteristikų (pvz., ekonominio išsivystymo ir demokratijos lygio, institucijų pasirengimo, bendruomenių pilietiškumo ir t.t.), todėl svarbu pažinti vietinį kontekstą, rinkti įrodymus ir teikti jais grįstas rekomendacijas suinteresuotoms šalims. Pastarąjį penkmetį tarptautinė psichologų bendruomenė skambina pavojaus varpais dėl eksponentiškai augančio ekologinio nerimo visame pasaulyje. Priklausomai nuo patiriamo ekologinio nerimo lygio priklauso ir jo pasekmių rimtumas psichikos sveikatai. Kraštutiniais atvejais sutrinka žmogaus kasdienės rutinos ir pasikeičia elgesys. Ekspertai prognozuoja, kad gilėjant ekologinei krizei augs ir ekologinio nerimo mastai bei rimtės pasekmės psichikos sveikatai, todėl svarbu turėti įrankius ir parengtas institucijas bei specialistus, kurie gebėtų tinkamai reaguoti ir suvaldyti situaciją. Tyrime nustatytas ekologinio nerimo Lietuvoje paplitimas ir veiksniai, susiję su prastos psichikos sveikatos rodikliais (ekologiniu nerimu) bei šių veiksnių sąsajų modeliai prognozuojant ekologinį nerimą, kas atitinka pirmą Programos uždavinį.

Poreikis priemonę tęsti, tikslinti, stiprinti arba atsisakyti

Su sveikata susiję Lietuvos visuomenės atsparumą demonstruojantys rodikliai vis dar išlieka nepalankūs ir kai kuriais atvejais prastėja.

- 2025 metų UNICEF duomenimis iš 37 išsivysčiusių šalių Lietuva yra 21 vietoje pagal santykinio vaikų skurdo (angl. relative poverty) rodiklius. Higienos instituto duomenimis (2025), dauguma 2016-2025 metais įvykusių mokinių gyvensenos pokyčių buvo neigiami.
- 2023 m. širdies ir kraujagyslių ligos (ŠKL) ir vėžys buvo beveik trijų ketvirtadalių visų mirčių Lietuvoje priežastis. Vien ŠKL sudarė 53 proc. visų mirčių (gerokai viršijant ES vidurkį, kuris 2022 m. buvo 33 proc.), po to sekė vėžys (21 proc., palyginti su ES vidurkiu, kuris 2022 m. buvo 22 proc.). Išorinės priežastys (6 proc.) ir virškinimo ligos (5 proc.) buvo kitos dažniausios mirčių priežastys Lietuvoje 2023 m (OECD, 2025). Šių ligų rizikos veiksniai yra susiję su elgesiu, kurį galima keisti prevencinėmis priemonėmis ir tuo pačiu mažinti mirtingumą dėl šių ligų.
- SHARE duomenimis 50+ Lietuvos gyventojų gerovė yra prastesnė nei vidutiniai ES rezultatai (Kairys ir kt., 2025). 2024 m. tikėtina gyvenimo trukmė Lietuvoje buvo 77,6 metų, t. y. 4,1 metų mažesnė už ES vidurkį (OECD, 2025). 2013–2023 m. 024 m. tik 49 proc. Lietuvos suaugusiųjų nurodė, kad jų sveikatos būklė yra gera – tai mažiausias rodiklis ES (kartu su Latvija) ir 19 procentinių punktų mažesnis už ES vidurkį (68 proc.) (OECD, 2025).

- Lietuvos gyventojų alkoholio vartojimas sumažėjo 24 proc. dėl griežtesnių kontrolės priemonių, tačiau bendras alkoholio vartojimas išlieka didelis, o alkoholio kontrolės politika neseniai buvo sušvelninta. 15-mečių nurodė, kad per pastarąjį mėnesį vartojo elektronines cigaretes – tai didžiausia dalis ES (OECD, 2025).
- Suaugusiųjų nutukimas toliau didėja ir viršija ES vidurkį, 2022 m. Beveik trys ketvirtadaliai (74 proc.) Lietuvos suaugusiųjų nesportuoja pakankamai (t. y. nesportuoja daugiau kaip tris kartus per savaitę), o tai viršija ES vidurkį, kuris yra 69 proc. Lietuvos paaugliai taip pat yra mažiau aktyvūs nei jų bendraamžiai Europoje: 2022 m. tik 12 proc. jų kasdien užsiiminėjo bent 60 minučių vidutinio intensyvumo fizine veikla, palyginti su ES vidurkiu, kuris yra 15 proc. 35 proc. (OECD, 2025).

Minėtų elgesio rizikos veiksnių, kurie gali būti keičiami prevencinių intervencijų metu, mažinimui nepakanka technologijų, biologijos ir medicinos žinių: inovatyvioms, mokslu grįstoms programoms, intervencijoms, paslaugoms ir kt. priemonėms parengti ir įgyvendinti būtinos psichologijos, sociologijos, edukologijos ir kitų socialinių mokslų žinios, kurios yra specifiškos kiekvienai tokias priemones įgyvendinančiai šaliai. Lietuvoje atliekamų mokslinių tyrimų, kurių tikslas yra atrasti įvairių veiksnių sąsajas su prastais psichikos sveikatos rodikliais ir sveikatai nepalankiu elgesiu, nepakanka. Reikalingi moksliniai tyrimai, kurie praplėstų žinias apie minėtas sąsajas, sudarytų sąsajų modelius, kurių pagrindu būtų galima kurti intervencijas šiems rodikliams mažinti bei įvertinti šių intervencijų veiksmingumą.

Nuorodos:

UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, State of the World's Children 2025: Ending Child Poverty – Our shared imperative, UNICEF Innocenti, Florence, November, 2025, https://www.unicef.org/media/176436/file/SOWC-2025-full-report-EN.pdf
Higienos institutas. Mokyklinio amžiaus vaikų gyvensenos pokyčiai: 2016, 2020 ir 2024 metų gyvensenos tyrimų rezultatų palyginamoji analizė, 2025, https://www.hi.lt/uploads/Institutas/Visuomenes_sveikatos_inovaciju_centras/HI_gyvensenos_leidinys_2025_mokiniai.pdf
Kairys A., Zamalijeva O., Pakalniškienė V. 50 m. ir vyresnių Lietuvos gyventojų gerovė: Europos sveikatos, senėjimo ir išėjimo į pensiją (SHARE) tyrimo rezultatai, 2025 https://www.fsf.vu.lt/dokumentai/A_Kairys_SHARE_pranesimas.pdf
OECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2025), Country Health Profile 2025: Lithuania. State of Health in the EU, OECD Publishing, Paris/European Observatory on Health Systems and Policies, Brussels. https://eurohealthobservatory.who.int/docs/librariesprovider3/country-health-profiles/chp2025pdf/2025_translations/soheu-2025-lithuania-native-language-final-web.pdf?sfvrsn=22205834_1

2 uždavinys. Atlikus mokslinius tyrimus, nustatyti naujų ilgalaikių politinių, ekonominių, demografinių ir kultūrinių pokyčių (migracijos, kintančių darbo formų, skaitmenizacijos, kintančio tarptautinės galios balanso ir kt.) galimą poveikį visuomenės atsparumui, šių pokyčių keliamas grėsmes ir atveriamas galimybes, įvertinti jų poveikio valdymo būdus ir teikti moksliniais tyrimais grįstas rekomendacijas dėl intervencijų, skirtų stiprinti visuomenės ir jos politinių, ekonominių bei kultūrinių institucijų gebėjimą proaktyviai reaguoti į krizes.

1 priemonė. Daugiakultūrės visuomenės ir globalios migracijos (imigracijos ir emigracijos) sukeltų socialinių skirčių bei įtampų, esamų kultūrinių tapatybių veikimo ir naujų tapatybių radimosi prielaidų bei praktikų, globalių pokyčių akivaizdoje kultūriškai ir pilietiškai jautrių temų identifikavimo

ir tendencijų moksliniai tyrimai; daugialypių ir daugiaplanių paveldo pasakojimų, jų pristatymo formų ir būdų, jų reikšmės stiprinant visuomenės atsparumą bei formuojant ilgalaikį tapatumą moksliniai tyrimai.

Su priemone susiję projektai

Priemonė nurodyta kaip pagrindinė:

- S-VIS-23-5: Moterų pabėgėlių tvarios karjeros užtikrinimas jas priimančioje šalyje | dr. Rūta Čiutienė

Priemonė nurodyta kaip susijusi:

- S-VIS-23-15: Demografinis, ekonominis, energetinis, maistinis ir epidemiologinis moderniosios Lietuvos visuomenės ir tautos atsparumas (1883-2023) | habil. dr. Zenonas Norkus

Svarbiausi Programos I etapo moksliniai rezultatai

Atlikti tyrimai atskleidė, kad tvari migrantų integracija priklauso ne tik nuo individualių gebėjimų, bet ir nuo darbdavių bei institucijų pasirengimo, koordinuotų paslaugų teikimo, diskriminacijos mažinimo, kvalifikacijų pripažinimo ir profesinio augimo galimybių. Institucinė pagalba yra būtina, tačiau jos veiksmingumas priklauso nuo nuoseklumo, koordinavimo ir prieinamumo. Efektyvi, konkrečių atvejų (migrantų) vadyba gali sumažinti neapibrėžtumą ir padėti migrantams greičiau pereiti nuo neapibrėžto išgyvenimo prie konkretaus profesinio planavimo (S-VIS-23-5). Tyrimų rezultatai taip pat atskleidžia, kad modernios Lietuvos visuomenės atsparumą didesnių krizių metu lemia ne tik valstybės turima infrastruktūra ir institucijos, bet ir istoriškai susiformavę visuomenės gebėjimai savarankiškai apsirūpinti, prisitaikyti, bendradarbiauti ir veikti krizių sąlygomis (S-VIS-23-15).

Remiantis tyrimų rezultatais parengtos moksliniais tyrimais grįstos konkrečios rekomendacijos institucijoms, darbdaviams, nevyriausybinėms organizacijoms ir kitoms auditorijoms.

Priemonės indėlis į Programos uždavinio įgyvendinimą

Atlikti tyrimai teikia žinių, kurių pagrindu gali būti formuluojami ir trumpalaikių, ir ilgalaikiai sprendimai, stiprinant gebėjimą reaguoti į esamas ir būsimas krizes. Buvo nustatyta, kad pagrindiniai veiksniai, susiję su moterų pabėgėlių integracija ir karjera priimančioje šalyje yra individualūs ištekliai, organizacinė parama, diskriminacija, kalbos mokėjimas, kvalifikacijų pripažinimas, vaikų priežiūros galimybės, psichologinis saugumas bei institucinės pagalbos (ne)prieinamumas. Visuomenės atsparumas ilgalaikių migracijos pokyčių kontekste priklauso nuo institucijų gebėjimo ne tik reaguoti į humanitarines ir integracijos problemas, bet ir proaktyviai kurti sąlygas pabėgėlių ekonominiam savarankiškumui, socialiniam įtraukimui ir profesinei savirealizacijai. Todėl veiksmingiausios darbai (strategija) turėtų būti kompleksiniai, nukreipti į ilgalaikį individo, organizacijų ir valstybės institucijų gebėjimų stiprinimą. Atlikti tyrimai taip pat parodė, kad globalių grėsmių kontekste aktualu stiprinti ne tik valstybės institucijų, bet ir visos visuomenės (ekonominį, pilietinį) atsparumą.

Poreikis priemonę tęsti, tikslinti, stiprinti arba atsisakyti

Priemonę reikėtų tęsti, išskiriant arba akcentuojant daugiakultūrės visuomenės sukeltų skirčių ir įtampų tyrimo aspektus.

2 priemonė. Skaitmeninių technologijų ir medijų įtakos demokratijos institucijų (įskaitant žiniasklaidos) ir pilietinės visuomenės funkcionavimui, bendruomenių ir visuomenės atsparumui, jų vaidmens ir panaudojimo krizinėse situacijose moksliniai tyrimai; naujų technologijų ir informacinių kanalų panaudojimo galimybių ir poveikio tapatumų formavimui(si), propagandos sklaidai, recepcijai ir jos įtakos prevencijai moksliniai tyrimai.

Su priemone susiję projektai

Priemonė nurodyta kaip pagrindinė:

- S-VIS-23-20: Transmedialios komunikacijos modelis žiniasklaidos atsparumui ir visuomenės informaciniam integralumui pasiekti | dr. Auksė Balčytienė

Priemonė nurodyta kaip susijusi:

- S-VIS-23-8: Propagandos ir dezinformacijos tyrimai: automatinis atpažinimas mašininio mokymo metodais, poveikis ir visuomenės atsparumas | dr. Darius Plikynas
- S-VIS-23-14: Visuomenės ir bendruomenių atsparumo stiprinimas per piliečių mokslą ir pilietiškumą | dr. Eglė Butkevičienė

Svarbiausi Programos I etapo moksliniai rezultatai

Programos I etape vykdytuose tyrimuose atskleista informacinio integralumo (visuomenės gebėjimo turėti bendrą patikimų žinių pagrindą, nepaisant skirtingų informacijos gavimo kanalų ir jos interpretacijų) strateginė svarba demokratijai ir jo nuoseklaus, paremto teisinėmis normomis ir sisteminiais principais, stiprinimo būtinybė (S-VIS-23-20). Tyrimuose taip pat nustatytas visuomenės pažeidžiamumo propagandai ir dezinformacijai kompleksiškumas, atskleidžiant, kad jį lemia ne tik sociodemografiniai ir medijų raštingumo bei medijų aplinkos, bet ir socialiniai, lingvistiniai, technologiniai ir instituciniai veiksniai (S-VIS-23-8). Tyrimuose atskleista piliečių mokslo ir pilietiškumo svarba visuomenės atsparumui, tačiau konstatuojama, kad yra atotrūkis tarp visuomenės įtraukimo deklaravimo strateginiuose mokslo politikos dokumentuose ir jo praktinio įgyvendinimo. Nustatyti piliečių dalyvavimo savivaldybėse ribojantys veiksniai (išteklių, bendradarbiavimo mechanizmų ir metodinių priemonių stoka) ir skatinantys veiksniai (konkretūs vietos klausimai, aiškus grįžtamasis ryšys ir matomi dalyvavimo rezultatai) (S-VIS-23-14).

Vykdytų projektų metu taip pat parengtos rekomendacijos ir metodikos, nukreiptos į minėtų problemų sprendimą. Parengtos rekomendacijos įvairioms projektų tikslinėms grupėms dėl atsparumo dezinformacijai stiprinimo, įskaitant politikus ir politikos formuotojus, pilietinės visuomenės organizacijas, žiniasklaidą ir nuomonių lyderius, plačiąją visuomenę, mokslininkus; rekomendacijos vietos ir nacionalinio lygmens viešojo sektoriaus institucijoms dėl visuomenės ir bendruomenių atsparumo socio-politinėms grėsmėms stiprinimo per piliečių dalyvavimo ir įsitraukimo į piliečių mokslą didinimą; rekomendacijos medijų politikos formuotojams (įstatymų leidėjams), žurnalistams, mokslininkams, nevyriausybinėms

organizacijoms ir informacinių technologijų sektoriui dėl visuomenės informavimo praktikos tobulinimo siekiant žiniasklaidos atsparumo ir visuomenės informacinio integralumo užtikrinimo. Sukurti nauji įrankiai – pvz., lietuviškos propagandos atpažinimo ir poveikio vertinimo metodai bei įrankiai, leidžiantys tiksliau identifikuoti manipuliacijos technikas ir propagandinius naratyvus.
Priemonės indėlis į Programos uždavinio įgyvendinimą Priemonė prisidėjo prie Programos uždavinio įgyvendinimo, išplėsdama mokslinį supratimą apie medijų įtaką demokratijos institucijų funkcionavimui, akcentuojant ir integralios informacinės aplinkos svarbą; piliečių įtraukimo įtaką bendruomenių atsparumui; pažeidžiamumo ir atsparumo dezinformacijai sociodemografinius, socialinius ir kitus veiksnius.
Poreikis priemonę tęsti, tikslinti, stiprinti arba atsisakyti Šioje priemonėje buvo įgyvendintas tik vienas tiesiogiai šiai priemonei skirtas projektas, dar du – su ja susiję projektai. Taigi priemonę tikslinga tęsti, paliekant ar akcentuojant joje įvardytus, bet dar neatskleistus tyrimų tikslus. Kol kas nebuvo įgyvendinta projektų, skirtų priemonėje įvardytiems skaitmeninių technologijų ir medijų įtakos pilietinės visuomenės funkcionavimui, bendruomenių ir visuomenės atsparumui tyrimams, skaitmeninių technologijų ir medijų vaidmens ir panaudojimo krizinėse situacijose moksliniams tyrimams; naujų technologijų ir informacinių kanalų panaudojimo galimybių ir poveikio tapatumų formavimui(si), propagandos sklaidai, recepcijai ir jos įtakos prevencijai tyrimams. Tęsiant priemonę, taip pat reikėtų koreguoti joje įvardytus tyrimų tikslus, atsižvelgiant į naujausias visuomenės ir technologijų raidos tendencijas, ypač dirbtinio intelekto (DI) plėtrą.

3 priemonė. Kintančio tarptautinės galios balanso, naujų tarptautinių santykių veikėjų iškilimo, autoritarinių režimų išorės politikos, geopolitinių konfliktų Europoje ir kituose pasaulio regionuose poveikio Lietuvos politinio režimo stabilumui, ekonomikos augimui ir socialiniam solidarumui bei priemonių, didinančių visuomenės atsparumą neigiamam šių veiksnių poveikiui, moksliniai tyrimai; Lietuvos verslo atsparumo geopolitinėms rizikoms (įskaitant kibernetines atakas) vertinimas bei galimų naujų perspektyvių plėtros krypčių, kurios leistų diversifikuoti eksporto rinkas, mažinant priklausomybę nuo Rusijos, Baltarusijos, Kinijos ir kitų padidintos rizikos valstybių, moksliniai tyrimai.

Su priemone susiję projektai Priemonė nurodyta kaip pagrindinė: • S-VIS-23-7: Šalies ekonomikos perorientavimo į aukštą pridėtinę vertę kuriančias sritis kintančių geopolitinių sąlygų kontekste tyrimas | dr. Giedrė Dzemydaitė • S-VIS-23-1: Krizės ir vartojimas: mechanizmai, paaiškinantys pirkimo, vartojimo ir socialinio solidarumo elgseną | dr. Viltė Auruškevičienė • S-VIS-23-6: Lietuvos verslo atsparumo tyrimas ir sprendimų simuliacija geopolitinių rizikų bei finansinių krizių kontekste| dr. Valdonė Darškuvienė

- S-VIS-23-15: Demografinis, ekonominis, energetinis, maistinis ir epidemiologinis moderniosios Lietuvos visuomenės ir tautos atsparumas (1883-2023) | habil. dr. Zenonas Norkus

Svarbiausi Programos I etapo moksliniai rezultatai

Atlikus šalies ekonominės struktūros ir ekonomikos diversifikacijos tyrimus, buvo identifikuotos perspektyvios ekonomikos ir technologijų kryptys bei nustatyti potencialūs tarptautiniai partneriai, kurių turimi gebėjimai galėtų prisidėti prie Lietuvos ekonomikos diversifikacijos galimybių stiprinimo bei parengta metodika perspektyvioms ekonomikos ir technologijų kryptims bei potencialiems tarptautiniams partneriams nustatyti. Metodika integravo ekonominio ir technologinio sudėtingumo, susietumo, galimybių prieaugio ir struktūrinio papildomumo vertinimą bei leido identifikuoti skirtingas ekonomikos diversifikacijos strategijas (S-VIS-23-7). Vartotojų reakcijų į krizes tyrimai atskleidė aiškų ryšį tarp informacinės aplinkos, visuomenės emocinių reakcijų ir vartotojų elgsenos. Tyrimas parodė, kad geopolitinės krizės pradžioje visuomenė pasižymėjo aukštu emociniu jautrumu ir stipria reakcija į grėsmės signalus, tačiau ilgainiui vyko adaptacija prie nuolatinio neapibrėžtumo. Vienas svarbiausių projekto rezultatų - empiriškai pagrįstas informacinės aplinkos poveikis vartotojų elgsenai ankstyvuoju krizės laikotarpiu ir šio poveikio silpnėjimas ilgalaikės krizės sąlygomis (S-VIS-23-1). Atlikto Lietuvos įmonių mastu empirinio tyrimo rezultatai parodė aiškų ryšį tarp finansinių sunkumų dažnumo ir įmonės išgyvenimo trukmės ir praplėtė ankstesnių tyrimų teorines įžvalgas, pagrįsdami teigiamą kelių išgyventų krizių poveikį verslo įmonių atsparumui. Tyrimas atskleidė, kad įmonės, kurios patyrė kelis arba ilgalaikius finansinių sunkumų laikotarpius, turi didesnes išlikimo galimybes nei įmonės, neturinčios tokios patirties (S-VIS-23-6). Remiantis šiuolaikine sudėtingų adaptyvių sistemų teorija ištyrus moderniosios Lietuvos tautos ir visuomenės demografinio, ekonominio, energetinio, maistinio ir epidemiologinio atsparumo baseinų kaitą per visą egzistavimo laikotarpį buvo išsiaiškinta, kad ankstesnių pasaulinių karų metu Lietuvos maistinį ir energetinį atsparumą lėmė agrarinis jos ekonomikos, kaimiškas visuomenės ir organinis (biomasės kaip pagrindinio pirminės energijos šaltinio naudojimas) pobūdis. Nors šiuolaikinė Lietuva pagamina daugiau maisto nei suvartoja, o jos energetika sparčiai pereina prie atsinaujinančių vietinių pirminių energijos šaltinių, tik nedidelė gyventojų dalis pajėgtų apsirūpinti maistu, sutrikus jo tiekimui (visų pirma, priešo laikinai okupuotoje teritorijoje), o priklausomybė nuo iškastinio angliavandenio kuro lieka per aukšta (S-VIS-23-15).

Priemonės indėlis į Programos uždavinio įgyvendinimą

Priemonės projektai prisidėjo prie 2 uždavinio išryškindami visuomenės atsparumo ilgalaikiams globaliems pokyčiams prielaidas ir suformuluodama strategijas toms prielaidoms stiprinti.

- Išryškintos perspektyvios verslo plėtros kryptys ir identifikuotos šalys, kurių kompetencijos galėtų papildyti Lietuvos gebėjimus prioritetinėse srityse.
- Išnagrinėtas geopolitinių krizių poveikis vartojimui, atskleistų psichologinių mechanizmų pagrindu parengtos rekomendacijos.
- Atliktas Lietuvos verslo įmonių tyrimas atskleidė išgyventų krizių poveikį vėlesniam atsparumui.
- Išryškinta, kaip Lietuvoje vykstantys demografiniai ir socialiniai pokyčiai keičia visuomenės potencialą atlaikyti intensyvų karinį konfliktą, jei jis vyktų Lietuvos teritorijoje.

Poreikis priemonę tęsti, tikslinti, stiprinti arba atsisakyti

Dėl sparčiai kintančios tarptautinės aplinkos situacijos, iššūkių transatlantinių santykių stabilumui, dirbtinio intelekto plėtros išlieka būtinybė vykdyti tyrimus, kurie modeliuotų šių pokyčių poveikį Lietuvos politinio režimo stabilumui, ekonomikos augimui ir socialiniam solidarumui ir prisidėtų prie įrodymais grindžiamų rekomendacijų formulavimo, kaip stiprinti valstybės ir verslo atsparumą.

4 priemonė. Naujų ir kintančių darbo formų segmentacijos (pavyzdžiui, dėl skaitmenizavimo) skirtinguose ekonomikos sektoriuose, jos pasiskirstymo skirtingose socio-demografinėse grupėse, poveikio individualiai karjerai, socialiniam ir geografiniam mobilumui, gerovės valstybės funkcionavimui moksliniai tyrimai; Lietuvos socialinės nelygybės ir įvairių formų diskriminacijos pasekmių vertinimo bei globalios ekonomikos struktūrinių (energetikos bei kitų išteklių rinkų) ir finansinių krizių neigiamo poveikio socialinei nelygybei mažinimo ir kompensavimo priemonių efektyvumo moksliniai tyrimai.

Su priemone susiję projektai

Priemonė nurodyta kaip pagrindinė:

- S-VIS-23-2: Ūkių ekonominį atsparumą lemiančių veiksnių tyrimas pagal Lietuvai būdingus Euro2040 ūkininkų profilius | dr. Mangirdas Morkūnas

Priemonė nurodyta kaip susijusi:

- S-VIS-23-5: Moterų pabėgėlių tvarios karjeros užtikrinimas jas priimančioje šalyje | dr. Rūta Čiutienė
- P-VIS-23-6: Lietuvos verslo atsparumo tyrimas ir sprendimų simuliacija geopolitinių rizikų bei finansinių krizių kontekste | dr. Valdonė Darškuvienė

Svarbiausi Programos I etapo moksliniai rezultatai

Lietuvos kontekstui adaptavus ir kiekybiškai operacionalizavus elgsena grįstą Euro2040 ūkininkų tipologiją, ištirtas skirtingų ūkininkavimo profilių ekonominis atsparumas Lietuvoje. Tyrimas parodė, kad Lietuvoje ryškiai dominuoja intensyvaus ūkininkavimo profilis, kurio dalis nors ir palaipsniui mažės, 2040 m. vis dar sudarys apie 42 proc. visų ūkių. Šis Euro2040 ūkininkų profilis yra ir vienas mažiausiai ekonomiškai atsparių. Sukurtas universalus, tačiau nacionaliniam kontekstui jautrus ūkių ekonominio atsparumo indeksas, sudarytas iš devynių finansinių, struktūrinių ir elgsenos rodiklių, parodė, kad visi profiliai pasižymi santykinai aukštu atsparumu (>45 proc.), tačiau labiausiai paplitę profiliai turi žemiausią atsparumą, kas signalizuoja apie sistemines rizikas Lietuvos žemės ūkio sektoriui. Skirtingi profiliai remiasi skirtingomis atsparumo strategijomis (absorbcija, prisitaikymas, transformacija), tačiau nė vienas nepasiekia jų pusiausvyros. Visuose profiliuose identifikuotos bendros sisteminės spragos: silpnas finansinis pasirengimas krizėms, menkas rizikos draudimo produktų naudojimas, ribotas strateginis planavimas ir žemas įsitraukimas į mokymąsi. (S-VIS-23-2) Vertinant tris tvarios moterų pabėgėlių karjeros analizės lygmenis (individo, darbdavių ir priimančios šalies institucijų) nustatyta, kad tvari karjera priklauso ne tik nuo individualių gebėjimų, atsparumo ar motyvacijos, bet ir nuo organizacinės bei institucinės aplinkos, kuri gali sudaryti sąlygas arba kliūtis ilgalaikei karjeros raidai (S-VIS-23-5). Verslo įmonių atsparumo poli-kriziniame kontekste tyrimas pateikia įžvalgų apie

poli-krizinių reiškinių ekonominių pasekmių poveikio kryptį bei pobūdį, atsparumo krizėms efektus, Lietuvos ekonomikos sektorių bei regionų pjūviais. (P-VIS-23-6)

Tyrimo rezultatų pagrindu parengtos rekomendacijos valstybės institucijoms, verslui, darbdaviams, nevyriausybinėms organizacijoms kaip sukurti sąlygas tvariai moterų pabėgėlių karjerai ir integracijai, kokiomis priemonėmis stiprinti ūkio, verslo ir visos ekonomikos atsparumą.

Priemonės indėlis į Programos uždavinio įgyvendinimą

Priemonės projektai suteikė žinių apie įvairių ekonomikos dalyvių: ūkininkų, darbo rinkoje dalyvaujančių moterų pabėgėlių, verslo įmonių atsparumo strategijas bei valstybės politikos kryptys siekiant stiprinti šių grupių atsparumą. Pavyzdžiui, ūkių profilių operacionalizavimas suteikia įžvalgų, aktualių formuojant ar adaptuojant viešosios pagalbos priemones bei didinant intervencijų tikslumą ir atitiktį skirtingų ūkininkavimo profilių poreikiams. Moterų pabėgėlių tvarios karjeros prielaidų analizė rodo, kad vieno langelio principu ar atvejo vadyba grindžiama pagalba mažina neapibrėžtumą, padeda moterims orientuotis institucinėje sistemoje ir sudaro sąlygas pereiti nuo išgyvenimo prie ilgalaikio profesinio planavimo. Simuliacinis modeliavimas karžaidos (wargaming) metodu leido nustatyti politikos kryptis, kurios galėtų padėti didinti verslo įmonių atsparumą, geriau suprasti iššūkius, su kuriais susiduria įvairūs suinteresuotieji subjektai modeliuojamomis aplinkybėmis, bei prisidėti prie įmonių konkurencinės padėties, didinant supratimą apie iššūkius ir galimus ateities scenarijus.

Poreikis priemonę tęsti, tikslinti, stiprinti arba atsisakyti

Naujų ir kintančių darbo formų segmentacijos (pavyzdžiui, dėl skaitmenizavimo) skirtinguose ekonomikos sektoriuose, jos pasiskirstymo skirtingose socio-demografinėse grupėse, poveikio individualiai karjerai, socialiniam ir geografiniam mobilumui, gerovės valstybės funkcionavimui moksliniai tyrimai; Lietuvos socialinės nelygybės ir įvairių formų diskriminacijos pasekmių vertinimo bei globalios ekonomikos struktūrinių (energetikos bei kitų išteklių rinkų) ir finansinių krizių neigiamo poveikio socialinei nelygybei mažinimo ir kompensavimo priemonių efektyvumo moksliniai tyrimai nepraras aktualumo ir ateityje, nes esamos krizės ne tik kad nesibaigia, bet ir įgauna naujas formas, todėl priemonę reikėtų tęsti ir stiprinti. Be to, atlikti tyrimai neaprėpė įvairių išorės pokyčių poveikio socialinei nelygybei klausimų, todėl tęsiant priemonę svarbu akcentuoti šią tematiką.

5 priemonė. Visuomenės gebėjimų ir įgalinimo prisitaikyti prie pokyčių, spręsti socialines, įtraukios ir kūrybingos visuomenės kūrimo problemas, kurti ir priimti socialines ir kultūrines inovacijas, šių inovacijų įvairiose visuomenės gyvenimo srityse ir įvairiuose lygmenyse kūrimo, poreikio, potencialo ir poveikio, valdymo ir skatinimo, matavimo ir vertinimo moksliniai tyrimai.

Su priemone susiję projektai

Priemonė nurodyta kaip pagrindinė:

- S-VIS-23-11: Socialinių paslaugų sistemos transformacija stiprinant jos atsparumą išorinėms grėsmėms | dr. Violeta Gevorgianienė

- S-VIS-23-13: Lietuvos visuomenės stiprinimas pasitelkiant paveldo bendruomenes: iššūkiai ir galimybės | dr. Salvijus Kulevičius

Priemonė nurodyta kaip susijusi:

- S-VIS-23-1: Krizės ir vartojimas: mechanizmai, paaiškinantys pirkimo, vartojimo ir socialinio solidarumo elgseną | dr. Viltė Auruškevičienė
- S-VIS-23-6: Lietuvos verslo atsparumo tyrimas ir sprendimų simuliacija geopolitinių rizikų bei finansinių krizių kontekste | dr. Valdonė Darškuvienė

Svarbiausi Programos I etapo moksliniai rezultatai

Tiriant socialinių paslaugų sistemos transformaciją stiprinant jos atsparumą išorinėms grėsmėms nustatyta, kaip organizacijose plėtojamas socialinis kapitalas (tiek siejamasis, tiek jungiamasis) prisideda prie organizacijų atsparumo stiprinimo ir demokratinių procesų organizacijoje ir visuomenėje. Šių dviejų socialinio kapitalo formų strateginis vystymas gali prisidėti prie įtraukios, atsparios ir demokratiškos organizacijos kūrimo. (S-VIS-23-11) Tiriant Lietuvos visuomenės stiprinimo pasitelkiant paveldo bendruomenes galimybes, nustatyta, kad tai, kas bendruomenės narius daro būtent vietos bendruomene, grindžiama kitokios prigimties atmintimi, kuri atminties studijose įvardinama kaip komunikacinė atmintis. Ši savita atmintis lemia, kad vietos bendruomenėms aktualiu ir jas telkiančiu paveldu tampa kitokio pobūdžio objektai nei oficialusis paveldas ar nacionalinės atminties vietos. Jos turi savą paveldą, dažnai nepriklausomą nuo oficialiųjų paveldo sąrašų ir teisinių ar ekspertinių sampratų. Praktinė tikrovė, bent kol kas, yra orientuota į gana formalų bendruomenių dalyvavimo elementų „įdiegimą“ į valstybinę paveldosaugą, nesukurianti aiškios, apčiuopiamos, kad ir nedidelės, grąžos pačioms bendruomenėms. Bet koks poslinkis link dalyvaujamosios paveldosaugos neįmanomas be nuoseklaus vietos/paveldo bendruomenių pažinimo, jų interesų ir lūkesčių supratimo, bei proaktyvaus viešojo sektoriaus veikimo, taip pat siekiant išvengti ar bent jau sumažinti paveldo konfliktus (S-VIS-23-13).

Tiriant mechanizmus, paaiškinančius pirkimo, vartojimo ir socialinio solidarumo elgseną, nustatyta, kad atsparumas gali reikštis dviem skirtingais būdais – kaip prisitaikymas siekiant atkurti ankstesnius vartojimo modelius arba kaip ilgalaikė vartojimo elgsenos transformacija. Ši išvada išplečia tradicinį požiūrį į vartotojų atsparumą ir sudaro prielaidas naujoms mokslinių tyrimų kryptims. Ankstyvuoju geopolitinės krizės laikotarpiu visuomenės reakcijos yra glaudžiai susijusios su informaciniais signalais. Tyrimas atskleidė visuomenės adaptacijos prie ilgalaikio neapibrėžtumo procesą ir parodė, kad nuolatinis grėsmės signalų srautas ilgainiui praranda dalį savo poveikio vartotojų elgsenai. Tai leidžia teigti, kad visuomenės reakcijos į geopolitines grėsmes yra dinamiškos ir laikui bėgant kinta. Skirtingų tipų krizės sukelia skirtingas vartotojų reakcijas, todėl visuomenės pasirengimo priemonės negali būti grindžiamos universaliomis prielaidomis apie vartotojų elgseną. Individualus atsparumas veikia kaip apsauginis mechanizmas, mažinantis geopolitinių grėsmių poveikį vartotojų sprendimams. Atsparūs asmenys rečiau keičia vartojimo įpročius, mažiau linkę į impulsyvias reakcijas ir geriau prisitaiko prie ilgalaikio neapibrėžtumo (S-VIS-23-1). Tiriant Lietuvos verslo atsparumą ir sprendimų simuliaciją geopolitinių rizikų bei finansinių krizių kontekste, nustatytos Lietuvos įmonių finansinių sunkumų dažnumo sąsajos su įmonės išgyvenimo trukme, taip praplečiant ankstesnių tyrimų teorines įžvalgas.. Tyrimas atskleidė, kad įmonės, kurios patyrė kelis arba ilgalaikius finansinių sunkumų laikotarpius, turi didesnes išlikimo galimybes nei įmonės, neturinčios tokios patirties (S-VIS-23-6).

Priemonės indėlis į Programos uždavinio įgyvendinimą

Atliktas tyrimas „Socialinių paslaugų sistemos transformacija stiprinant jos atsparumą išorinėms grėsmėms“ atliepia 2-ą programos uždavinį: nustatytas ilgalaikių iššūkių poveikis visuomenės atsparumui, konkrečiai – jos institucijų (teikiančių socialines paslaugas) gebėjimui proaktyviai

reaguoti į krizes, sukurtas atsparios, į išorines grėsmes proaktyviai reaguojančios socialinių paslaugų sistemos modelis, padėsiantis grėsmių sąlygomis efektyviau paskirstyti išteklius ir užtikrinti pagalbą pažeidžiamoms visuomenės grupėms, ir socialinių paslaugų organizacijos atsparumo įsivertinimo metodika, leidžianti jai apskaičiuoti savo atsparumo išorinėms grėsmėms potencialą.

Projekto „Lietuvos visuomenės stiprinimas pasitelkiant paveldo bendruomenes: iššūkiai ir galimybės“ tyrimo rezultatai prisideda prie poveikio ir pokyčių keliose skirtinguose ir tuo pačiu susijusiuose lygmenyse bei srityse. Visų pirma, Lietuvos paveldosaugos teisinėje-administracinėje sistemoje (sisteminiai pokyčiai) ir bendruomenių praktikose (pokyčiai žinių, gebėjimų ir pan. srityje), orientuojantis į paveldo bendruomenių Lietuvoje suvokimą ir stiprinimą. Antra, prisideda prie gilesnio ir esmingesnio socialinio poveikio – įtraukios visuomenės kūrimo (paveldo ir kultūros prieinamumo visiems); visuomenės gebėjimų spręsti kylančias problemas (sprendžiant paveldo konfliktus ir kuriant įtraukų paveldą ugdyti demokratiškumo, kito pripažinimo ir įtraukimo, tolerancijos ir kitas vertybes); ilgalaikėje perspektyvoje – tapatumo formavimo ir pilietinės savivokos stiprinimo (tam pasitelkiant kultūros paveldą ir su juo susijusias veiklas bei bendruomeniškumą). Tai atitinka 2-ą Programos uždavinį.

Projekto „Krizės ir vartojimas: mechanizmai, paaiškinantys pirkimo, vartojimo ir socialinio solidarumo elgseną“ metu atliktų tyrimų pagrindu gauti duomenys ir sukurtos rekomendacijos leidžia geriau numatyti, kokias viešosios politikos priemones, tokias kaip fiskalinės ir šviečiamojo pobūdžio, reikia taikyti, siekiant stiprinti vartotojų transformatyvų atsparumą, kokios krizių atveju yra labiausiai pažeidžiamos vartotojų grupės, kokios turi būti priemonės ekstremalių trumpalaikių vartojimo krizių atveju ir kokios ilgalaikių. Tai atitinka 2-ą Programos uždavinį.

Projekto „Lietuvos verslo atsparumo tyrimas ir sprendimų simuliacija geopolitinių rizikų bei finansinių krizių kontekste“ tyrimas atliepia Programos 2 uždavinį per galimą daugiadimensinių pokyčių ilgalaikio poveikio vertinimą visuomenei ir jo valdymo būdus. Specifiškai, į visuomenės atsparumą žvelgiamą per verslo atsparumą geopolitinių rizikų ir finansinių krizių kontekste, kadangi šiuo metu vykstančios krizės (pasireiškiančios rizikos) turi ryškią poveikio verslui dimensiją. Analizuojami pokyčiai susiję tiek su politiniais (pavyzdžiui, Rusijos karo Ukrainoje), tiek su ekonominiais (per geopolitinių krizių įtaką verslo ryšių tinklams), tiek su demografiniais (ypač regionų kontekste) veiksniais. Tyrimas per rekomendacijas ir suinteresuotąsias šalis įtraukiančias simuliacijas prisideda ir prie valstybinių institucijų gebėjimo proaktyviai reaguoti į krizes stiprinimo.

Poreikis priemonę tęsti, tikslinti, stiprinti arba atsisakyti

Dažnai efektyviausi socialinių problemų sprendimai sukuriami bendradarbiaujant viešajam ir privačiam sektoriams, pilietinėms organizacijoms ir piliečiams. Tokie sprendimai dažnai grindžiami socialinėmis ir kultūrinėmis inovacijomis – naujais būdais reaguoti į visuomenei kylančius iššūkius ir tenkinti jos poreikius, kuriant naujus socialinių santykių ir bendradarbiavimo modelius, įvedant naujus kultūrinius elementus. Socialinės inovacijos apima visuomenės, ir pavienių asmenų iniciatyvas, naujus socialinės ir ekonominės veiklos modelius, vertybių ir nuostatų, strategijų ir politikos priemonių, organizacinių struktūrų ir procesų, tiekimo sistemų ir paslaugų fundamentinius pokyčius. Europos Komisija yra atkreipusi dėmesį, kad socialinės inovacijos yra vienas svarbiausių būdų socialiniams iššūkiams Europos Sąjungoje ir jos šalyse-narėse spręsti, leidžiantis efektyviau panaudoti resursus ir labiau susitelkti ne į finansinę naudą, bet į tikruosius visuomenės poreikius bei siekti sistemingo, ilgalaikio ir tvaraus poveikio. Lietuvoje jau yra socialinių inovacijų pavyzdžių, tačiau viešojoje erdvėje joms skiriama per mažai dėmesio: yra atlikta tik pavienių tyrimų ir atvejo studijų apie kai kuriuos šalyje vykdomo socialinio verslo aspektus ir socialines inovacijas skirtingose srityse. Sistemingų mokslinių tyrimų stoka riboja socialinių inovacijų valdymo ir skatinimo galimybes, nes nesama pagrįstų duomenų apie socialinių inovacijų situaciją, poreikius, galimybes, metodus, procesus, veiksnius bei vertinimą.

V. PROGRAMOS I ETAPO REZULTATŲ KOKYBĖ IR PRITAIKOMUMAS

Mokslinė vertė ir rezultatų kokybė

Rezultatų reikšmingumas valstybės, visuomenės ir mokslo požiūriu.

Programa buvo siekiama skatinti mokslinius tyrimus, kurių rezultatai išplėstų ir pagilintų žinojimą apie visuomenės atsparumo prielaidas, veiksnius ir iššūkius, ir taip pat būtų panaudojami rengiant praktines rekomendacijas. Įgyvendintų projektų rezultatai prisidėjo prie programos tikslų pasiekimo, nes leido:

Nustatyti visuomenės atsparumo ar visuomenės pažeidžiamumo veiksnius ir suformuluoti jų sąsajų modelius, kurie suteikia pagrindą rengti kompleksinius visuomenės atsparumo stiprinimo priemonių planus, pavyzdžiui:

- Atlikus afektinės poliarizacijos lygio Lietuvoje tyrimą, nustatytos giluminės afektinės poliarizacijos priežastys, siejamos su nepakankamai įvertintais posovietinės transformacijos ekonominiais ir socialiniais padariniais, sukėlusiais socialinio apmaudo reiškinį, kuris paaiškina balsavimą už populistines partijas, alternatyvios žiniasklaidos vartojimą ir kt. Sukurtos rekomendacijos, apimančios platų prie poliarizacijos prisidedančių ar ją sumažinti galinčių veikėjų spektrą - partijoms ir politikams, pilietinės visuomenės organizacijoms, plačiajai visuomenei ir nuomonės formuotojams (S-VIS-23-19 „Parama demokratinėms institucijoms ir visuomenės poliarizacija: tarpusavio sąveikų analizė“).
- Konceptualizavus ir praktiškai išbandžius sukurtą transmedialios komunikacijos modelį nustatyta, kad informacinį integralumą lemia visos visuomenės komunikacinės sistemos kokybė: nuo teisės ir ekonominių paskatų iki žurnalistų darbo, redakcinių sprendimų, žmonių pasitikėjimo ir jų gebėjimo orientuotis informacijos aplinkoje. Remiantis tyrimo rezultatais suformuluotos rekomendacijos, skirtos plačiam veikėjų spektrui: medijų politikos formuotojams, žiniasklaidai bei žurnalistams, mokslininkams, nevyriausybinėms organizacijoms, taip pat informacinių technologijų sektoriui (S-VIS-23-20 „Transmedialios komunikacijos modelis žiniasklaidos atsparumui ir visuomenės informaciniam integralumui pasiekti“).
- Nustatyta, kad poli-krizinė aplinka reikalauja ne izoliuoto atskirų specifinių krizių poveikio verslo atsparumui tyrimo, o krizių sisteminio poveikio verslui, jo atsparumui bei išgyvenimo galimybėms tyrimų, atsižvelgiant į daugialypio pobūdžio tiek finansinius, tiek nefinansinius (ypač valdysenos) verslo veiksnius, verslo elgsenos raišką, o taip pat institucinės aplinkos veiksnius. Tyrimo rezultatai pagrindžia rekomendaciją diferencijuoti valstybės pagalbą pagal krizės pobūdį ir užtikrinti, kad teisinis reglamentavimas krizės metu leistų valstybės pagalbą skirstyti atsižvelgiant į konkrečių sektorių pažeidžiamumą ir jų svarbą šalies ekonomikai. Įmonėms rekomenduojama pereiti nuo reaktyvaus krizių valdymo prie sistemingo ateities scenarijų modeliavimo skirtingiems veiklos nuosmukio ar neprognozuoto augimo pokyčių lygiams dėl užsakymų šuolio keičiantis globalioms tiekimo grandinėms (S-VIS-23-6 „Lietuvos verslo atsparumo tyrimas ir sprendimų simuliacija geopolitinių rizikų bei finansinių krizių kontekste“).

Sukurti situacijos monitoringo metodikas, kurios leidžia į(si)vertinti institucijos, grupės ar bendruomenės atsparumo potencialą ir/ar pažeidžiamumo lygį, pavyzdžiui:

- Atlikus savivaldybių socialinių paslaugų organizacijų tyrimą buvo sukurta socialinių paslaugų organizacijos atsparumo įsivertinimo metodika, kuri leidžia organizacijai apskaičiuoti savo atsparumo išorinėms grėsmėms potencialą. Taip pat buvo suformuluotos rekomendacijos socialinių paslaugų sistemos atsparumui stiprinti 4-iuose lygmenyse (politikos, savivaldos, organizacijų ir gavėjų), kuriant ne tik trumpalaikius taktinius, bet ir strategiškai suplanuotus veikimo algoritmus. (S-VIS-23-11 " Socialinių paslaugų sistemos transformacija stiprinant jos atsparumą išorinėms grėsmėms")
- Buvo sukurti, validuoti ir pilotuoti savivaldybių atsparumo krizėms ir skaitmeninio valdymo brandos vertinimo instrumentai 1) DIGIRES savivaldybių valdymo institucijų atsparumo ir skaitmeninio valdymo vertinimo metodika; 2) 27 teiginių savivaldybių atsparumo vertinimo instrumentas LSVI_RES; 3) 27 teiginių skaitmeninio valdymo vertinimo instrumentas LSVI_DIG. Šie instrumentai leidžia savivaldybių atsparumą ir skaitmeninį valdymą vertinti struktūruotai, išskiriant Strategijos, Darbuotojų ir Procesų dimensijas, ir savivaldybėms suteikia galimybę atpažinti, kuri atsparumo ar skaitmeninio valdymo grandis yra stipriausia, o kuri reikalauja papildomo dėmesio.
- Buvo sukurta monitoringo metodika ir viešai prieinama interaktyvi socialinio pažeidžiamumo švieslentė https://experience.arcgis.com/experience/25f80485c0b645528e5ce7983b54013c, kuri leidžia nacionalinėms institucijoms, savivaldybėms, civilinės saugos specialistams ir vietos bendruomenėms identifikuoti aukštos rizikos ir aukšto pažeidžiamumo teritorijas žemiausiu teritoriniu-administraciniu lygmeniu, reikalaujančias tikslinių krizių prevencijos priemonių (S-VIS-23-21 „Visuomenės pažeidžiamumo ir atsparumo krizėms socio-erdviniai veiksniai ir bendruomenių reagavimo į krizes potencialo stiprinimas")

Identifikuoti viešosios politikos ir (ar) viešosios komunikacijos efektus visuomenės atsparumui ir tuo remiantis suformuluoti rekomendacijas dėl veiksmingų viešosios politikos intervencijų, pavyzdžiui:

- Nustatyta, kad paveldas gali būti svarbiu ir tvariu bendruomenių tapatybės ir jų bendros atminties šaltiniu ir pamatu stipriam bendruomeniškumui. Tačiau bendruomenių atsigręžimas į paveldą dažnu atveju priklauso nuo išorinės paramos beatsirandančioms bendruomenių iniciatyvoms. Sėkmingam bendruomenių veikimui puoselėjant paveldą būtinas nuolatinis palaikymas iš savivaldybių institucijų, nes naštos (didesnių paveldo objektų ar kompleksų išlaikymo ir pan.) perkėlimas vien bendruomenėms, naikina tokias iniciatyvas ir pasiekimus. (S-VIS-23-13 „Lietuvos visuomenės stiprinimas pasitelkiant paveldo bendruomenes: iššūkiai ir galimybės").
- Atlikus vartotojų atsparumo tyrimus, nustatyta, kad visuomenės reakcijas į krizes gali reikšmingai paveikti ne tik ekonominės priemonės, bet ir efektyvi rizikos komunikacija. Todėl ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas ankstyvajai krizės fazei, kai informaciniai signalai turi didžiausią poveikį visuomenės nuostatoms ir elgsenai (S-VIS-23-1 „Krizės ir vartojimas: mechanizmai, paaiškinantys pirkimo, vartojimo ir socialinio solidarumo elgseną").

Teikti moksliniais tyrimais grįstas rekomendacijas dėl reiškinių tyrimo moksliniuose ar praktiniuose kontekstuose, pavyzdžiui:

- Atlikus vyresnio amžiaus vairuotojų kognityvinių gebėjimų tyrimą nustatyta, kad subjektyvaus vairavimo kompetencijų, ypač vyresnio amžiaus žmonių, vertinimas yra abejotinas ir geriau kliautis objektyviu šių kompetencijų vertinimu. Šiuo rezultatu grindžiama rekomendacija specialistams, vertinantiems tinkamumą vairuoti: nerekomenduojama tiesiogiai klausti apie daromas klaidas vairuojant, nes šio amžiaus

grupės vairuotojai gali būti nepajėgūs pastebėti arba pasisakyti apie vairavimo sunkumus (S-VIS-23-12 „Saugaus variavimo kompetencijos išlaikymas senyvame amžiuje“).

- Atlikus ekologinio nerimo Lietuvoje tyrimą nustatyta, kad jaunų suaugusiųjų vaikystėje patirtas žodinis smurtas yra susijęs su didesniu ekologiniu nerimu tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai – per padidėjusį ekologinės krizės rizikos suvokimą. Šiuo pagrindu formuluojama rekomendacija terapeutams ir krizių konsultantams giliau pažvelgti į išgyvenamo ekologinio nerimo genezę ir pakoreguoti konsultavimo eigą, atliepiant iš vaikystės ateinančias problemas (S-VIS-23-9 „Visuomenės atsparumo įgalinimas atskleidžiant ekologinio nerimo ir aplinkai palankaus vartojimo ryšio mechanizmą“).
- Buvo sukurta praktinė propagandos analizės ir vertinimo priemonė, leidžianti sparčiai apdoroti didelius tekstinės informacijos kiekius, identifikuoti potencialiai propagandinius naratyvus ir technikas bei atlikti preliminarią propagandinio turinio diagnostiką. Šiuo viešai prieinamu įrankiu gali naudotis tyrėjai, viešosios politikos formuotojai, žurnalistai, nevyriausybinės organizacijos ir visuomenė, o jo metodiniai sprendimai aprašyti projekto monografijoje. Sukurta inovatyvi daugiamačiu požiūriu grįsta metodika, kuri leidžia empiriškai vertinti propagandos socialinį poveikį ir jo sąsajas su visuomenės poliarizacija bei socialinio kapitalo erozija, taip sudarant prielaidas ir dirbtiniu intelektu grįstų prognozavimo bei informacinio saugumo stiprinimo priemonių kūrimui (S-VIS-23-8 „Propagandos ir dezinformacijos tyrimai: automatinis atpažinimas mašininio mokymo metodais, poveikis ir visuomenės atsparumas“).

Mokslinis naujumas, nauji duomenys, metodai, modeliai ar teorinės prieigos.

Programos I etapo rezultatai yra ne tik reikšmingi valstybės, visuomenės ir mokslo požiūriu, bet taip pat pasižymi moksliniu naujumu:

Pirma, ***sukurtos naujos reiškinių konceptualizacijos ir analitiniai modeliai***, pavyzdžiui:

- Sisteminės mokslinės literatūros analizės pagrindu nustačius, kad vartotojų atsparumas nėra pakankamai aiškiai konceptualiai atskiriamas pagal skirtingas prisitaikymo trajektorijas, buvo suformuluotos dvi kokybiškai skirtingos vartotojų prisitaikymo prie krizių trajektorijos – į ankstesnę vartojimo būseną orientuotą atsigavimą (*recovery-oriented adaptation*) ir ilgalaikius vartojimo struktūrų bei praktikų pokyčius apimančią transformaciją (*transformation-oriented adaptation*). Ši perskyra sudaro leido empiriškai vertinti, kada vartotojai po sukrėtimo grįžta prie ankstesnių elgsenos modelių, o kada krizė lemia ilgalaikius jų elgsenos pokyčius. Projekto metu sukurta vartotojų atsparumo konceptualizacija paskelbta tarptautiniame recenzuojamame žurnale *Journal of Consumer Affairs* straipsnyje „Distinguishing Between Recovery and Transformation: A Systematic Review of Purchasing and Consumption During Crises“ (Survilaite et al., 2025). Kaip nurodoma projekto ataskaitoje, nors straipsnis paskelbtas tik 2025 m., „Google Scholar“ duomenimis, jis jau yra cituotas 7 kartus. Toks ankstyvas citavimas rodo, kad projekto metu sukurtos teorinės įžvalgos naudojamos tolesniuose moksliniuose darbuose (S-VIS-23-1 „Krizės ir vartojimas: mechanizmai, paaiškinantys pirkimo, vartojimo ir socialinio solidarumo elgseną“).
- Analizuojant socialinių paslaugų atsparumą išorės grėsmėms, išbandyta integruota metodologinė prieiga, apimanti socialinių erdvių, socialinių tinklų, savireguliacijos ir socialinio kapitalo idėjas. Kaip nurodoma tyrimo ataskaitoje, socialinių erdvių prieiga (iki tol netaikyta nagrinėjant socialinių paslaugų sistemas) leido praplėsti socialinių paslaugų sistemos sampratą, į socialinių paslaugų sistemas žvelgiant ne tik kaip į fiksuotą socialines paslaugas teikiančių institucijų, jų darbuotojų ir paslaugų gavėjų visumą, bet kaip į dinamišką ir lanksčią

pastarųjų sąveiką tarpusavyje ir su neformaliais veikėjais, krizių metu iškylančiais kaip potencialūs paslaugų teikėjai (S-VIS-23-11 „Socialinių paslaugų sistemos transformacija stiprinant jos atsparumą išorinėms grėsmėms“).

Antra, ***sukurtos naujos žinios, leidžiančios patikslinti, pagilinti ar peržiūrėti ankstesnių tyrimų išvadas*** ir generalizacijas, pavyzdžiui:

- Nagrinėjant savivaldybių skaitmeninio valdymo brandą, kokybiniai tyrimai leido papildyti naujausią skaitmeninės transformacijos ir organizacinio atsparumo tyrimų kryptį, kurioje pabrėžiama, kad skaitmeniniai sprendimai turi būti siejami su organizaciniu pasirengimu, atsakomybės paskirstymu, mokymosi mechanizmais ir praktiniu jų įsisavinimu. Kaip nurodoma projekto ataskaitoje, Lietuvos savivaldybių atvejo kokybinis tyrimas pasiūlė empiriškai pagrįstą paaiškinimą, kodėl skaitmeninis valdymas vienose savivaldybėse tampa atsparumo šaltiniu, o kitose gali išryškinti papildomus organizacinius pažeidžiamumus (S-VIS-23-10 „Savivaldybių valdymo institucijų atsparumo krizėms stiprinimas įgalinant skaitmeninės valdžios procesus“).
- Nagrinėjant Lietuvos gyventojų (ne)pasitikėjimo mokslu veiksnius, buvo pritaikyta latentinė profilių analizė, kuri leido empiriškai susiskirstyti Lietuvos auditoriją pagal įsitraukimą į mokslą ir išskirti skirtingus elgsenos pogrupius. Tyrimas parodė, kad net labiausiai nuo mokslo nutolusi grupė pripažįsta klimato kaitos realumą ir pavojingumą, o jos skepticizmas labiau susijęs su pasitikėjimu mokslo institucijomis ir informacijos šaltiniais. Gauti rezultatai leido daryti išvadą, kad pažeidžiamumą dezinformacijai labiau lemia medijų naudojimo įpročiai ir kritinio informacijos vertinimo gebėjimai nei bendras santykis su mokslu, taip patikslinant ankstesnes prielaidas apie visuomenės atsparumo dezinformacijai veiksnius (S-VIS-23-4 „Pasitikėjimo mokslu didinimas kaip priemonė stiprinant visuomenės atsparumą netikroms žinioms (angl. fake news) klimato kaitos kontekste“).

Trečia, ***sukurtos ir validuotos Lietuvos atvejui pritaikytos metodikos***, kurios gali būti taikomos ir lyginamiesiems tyrimams, pavyzdžiui:

- Sudaryta ir pirmą kartą Lietuvoje pritaikyta akademiniuose tyrimuose dar ribotai taikoma mažų atvirų ekonomikų diversifikacijos galimybių vertinimo metodika. Skirtingai nei metodai, pagrįsti vien tik esamų specializacijų ar sektorių analize, ji leidžia vienu metu vertinti ekonomikos ir technologijų vystymo galimybes, jų artumą esamai ekonomikos struktūrai, sudėtingumo lygį bei potencialą atverti naujas ateities persiorientavimo kryptis. (S-VIS-23-7 „Šalies ekonomikos perorientavimo į aukštą pridėtinę vertę kuriančias sritis kintančių geopolitinių sąlygų kontekste tyrimas“).
- Sukurta Euro2040 ūkininkų profilių bei rodiklių matrica, pirmą kartą susiejanti Euro2040 profilius su kiekybiniais ŪADT (FADN) rodikliais ir jų reikšmių intervalais., kuri leidžia konceptualiai apibūdintus ateities ūkių tipus aprašyti empiriniais duomenimis, identifikuoti ūkius, lyginti jų struktūrą, ekonominį elgesį ir priklausomybę nuo paramos. Matrica gali būti pritaikyta kitose ES šalyse, ypač turinčiose poliarizuotą ūkių struktūrą (S-VIS-23-2 „Ūkių ekonominį atsparumą lemiančių veiksnių tyrimas pagal Lietuvai būdingus Euro2040 ūkininkų profilius“).
- Nagrinėjant verslo atsparumą poli-krizių aplinkoje pritaikytas originalus simuliacinis modeliavimas karžaidos (wargaming) metodu. Simuliacija (matricos žaidimas) leido nustatyti politikos kryptis, kurios galėtų padėti didinti verslo įmonių atsparumą, geriau suprasti iššūkius, su kuriais susiduria įvairūs suinteresuotieji subjektai modeliuojamomis aplinkybėmis, bei prisidėti prie įmonių konkurencinės padėties, didinant supratimą apie iššūkius ir galimus ateities scenarijus (S-VIS-23-6 „Lietuvos verslo atsparumo tyrimas ir sprendimų simuliacija geopolitinių rizikų bei finansinių krizių kontekste“).

Ketvirta, ***pritaikyti inovatyvūs duomenų analizės metodai***, pavyzdžiui:

- Afektinei poliarizacijai matuoti inovatyviai pritaikytas jungtinio eksperimento (conjoint experiment) metodas, leidžiantis vertinti priežastinius veiksnius daugiadimensėse pasirinkimo situacijose. Visuomenės nuostatų regioniniams skirtumams analizuoti pritaikyta daugialygės regresijos ir poststratifikacijos (MRP) metodika, leidžianti pagal apklausų ir gyventojų surašymo duomenis įvertinti nuostatų skirtumus teritoriniu lygmeniu (nors jos taikymas, kaip nurodoma tyrimo ataskaitoje, ribotas, nes išaiškėjo Valstybinės duomenų agentūros renkamų duomenų metodologiniai ribotumai šio metodo atžvilgiu) (S-VIS-23-19 „Parama demokratinėms institucijoms ir visuomenės poliarizacija: tarpusavio sąveikų analizė“).
- Matuojant ir modeliuojant propagandos socialinį poveikį pritaikyta originali agentais grįsta simuliacinė architektūra, pirmą kartą kompleksiškai sujungianti tris projekto metu sukurtus empirinius duomenų rinkinius: ekspertų anotuotą propagandos tekstyną, reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenis ir socialinio poveikio rodiklius. Metodikos naujumą sustiprina didžiųjų kalbos modelių integravimas į agentų sprendimų priėmimą, leidžiantis simuliuoti informacijos vartojimo ir reagavimo procesus bei testuoti skirtingus propagandos ir dezinformacijos sklaidos scenarijus. Sukurta metodika sudaro prielaidas modeliuoti propagandos plitimo trajektorijas, aido kambarių formavimąsi, poliarizacijos ir radikalizacijos dinamiką bei socialinio kapitalo pokyčius, taip atveriant naujas galimybes prognozuoti informacinių atakų pasekmes ir vertinti strateginės komunikacijos atsaką (S-VIS-23-8 „Propagandos ir dezinformacijos tyrimai: automatinis atpažinimas mašininio mokymo metodais, poveikis ir visuomenės atsparumas“).
- Nagrinėjant vartotojų atsparumą, pirmą kartą Lietuvos kontekste kompleksiškai sujungti didžiųjų duomenų analizės, aukšto dažnio finansinių duomenų ir reprezentatyvių apklausų metodai, leidę įvertinti tiek deklaruojamą, tiek faktinę vartotojų elgseną (S-VIS-23-1 „Krizės ir vartojimas: mechanizmai, paaiškinantys pirkimo, vartojimo ir socialinio solidarumo elgseną“).

Penkta, ***sukurti naujų duomenų rinkiniai***, prieinami ir kitiems tyrėjams, pavyzdžiui:

- Siekiant ištirti lietuviškosios diasporos reikšmę tautos demografinio atsparumo palaikymui, surinkti 25 interviu iš Pasaulio lietuvių bendruomenės aktyvistų. Šie interviu paskelbti Lietuvos HSM duomenų archyve LiDA drauge su 43 išliekamąją vertę turinčiais istorinės statistikos rinkiniais (https://lida.dataverse.lt/dataverse/InstitutionData_HiEd_VU_DEEMEA) (S-VIS-23-15 „Demografinis, ekonominis, energetinis, maistinis ir epidemiologinis moderniosios Lietuvos visuomenės ir tautos atsparumas (1883-2023)“).
- Siekiant ištirti afektinės poliarizacijos lygį, atliktos reprezentatyvios tiesioginės Lietuvos gyventojų apklausos po 2024 m. Seimo rinkimų, įtraukiant tarptautinį CSES 6 modulį. Šios apklausos duomenys bei internetinės panelinės trijų bangų visuomenės apklausos duomenys yra deponuoti Lietuvos HSM duomenų archyve LiDA. Duomenų naudojimui nėra uždėtas embargas, tačiau dėl LiDA darbuotojų užimtumo duomenis planuojama atverti 2027 m. I ketvirtyje (S-VIS-23-19 „Parama demokratinėms institucijoms ir visuomenės poliarizacija: tarpusavio sąveikų analizė“).

Rezultatų patikimumas ir metodologinis pagrįstumas.

Programos I etapo rezultatų patikimumą užtikrina metodologinis tyrimų pagrįstumas – metodų pasirinkimas ir jų taikymas projektų ataskaitose pagrindžiamas išsamiai ir argumentuotai. Remiantis projekto ataskaitų vertinimo išvadomis taip pat galima konstatuoti, kad nebuvo nustatyta jokių

metodologinių ribotumų, dėl kurių kiltų abejonių dėl rezultatų patikimumo. Programoje vykdytuose projektuose rezultatų patikimumas ir metodologinis pagrįstumas užtikrintais įvairiais būdais, pvz.:

Pirma, naudotos pasaulyje pripažintos, aukščiausio lygio mokslinėse publikacijose pateikiamos validžios ir patikimos metodikos, į lietuvių kalbą išverstos ir Lietuvos populiacijai pritaikytos laikantis reikalavimų mokslinių metodikų vertimui ir adaptacijai. Kuriant ir taikant naujas metodikas, daug dėmesio skiriama matavimo validavimui.

Antra, išvados grindžiamos pakankamomis tiriamųjų grupėmis ar pakankamo dydžio kitų duomenų imtimis.

Trečia, rezultatams apdoroti taikyti, jei tyrimo klausimas reikalauja, sudėtingi statistiniai metodai, kitaip sakant, išvados nėra grindžiamos vien paprasta koreliacijų analize.

Ketvirta, tyrimuose dažnai naudojami skirtingo tipo duomenys ir derinami keli skirtingi tyrimo metodai, leidžiantys trianguliuoti išvadas.

Nekartojant aukščiau pateiktos informacijos, žemiau pateikiami keli iliustratyvūs apibendrinimus dėl tyrimų metodologinio pagrįstumo paremiantys pavyzdžiai:

- Nagrinėjant visuomenės pažeidžiamumo ir atsparumo krizėms socio-erdvinius veiksnius buvo atlikti tokie empiriniai tyrimai: (1) reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa (1003 respondentai), (2) ekspertų, dirbančių civilinio saugumo srityje nacionaliniame ir savivaldybių lygmenyje, seniūnų ir bendruomenių pirmininkų internetinė apklausa (104 respondentai); (3) statistinių duomenų rinkimas ir išvestinių indeksų skaičiavimas siekiant sudaryti erdvinį socialinio pažeidžiamumo Lietuvoje indeksą (duomenų bazę sudaro 15 rodiklių); (4) atvejo studijos Kybartų ir Aleksoto seniūnijose, kurios apėmė ekspertinius interviu, dalyvaujančio žemėlapiavimo tyrimus su bendruomenėmis, krizių scenarijų parengimą ir pilotavimą su vietos bendruomenėmis ir suinteresuotomis šalimis, rekomendacijų bendruomenių atsparumui stiprinti bendrakūrą. Visuose etapuose tyrimas buvo orientuotas į skirtingų žinojimo formų - vietos patirtinio žinojimo ir ekspertinio žinojimo - derinimą. (S-VIS-23-21 „Visuomenės pažeidžiamumo ir atsparumo krizėms socio-erdviniai veiksniai ir bendruomenių reagavimo į krizes potencialo stiprinimas“).
- Nagrinėjant vartojimo elgesį krizės sąlygomis buvo atlikta (1) didelės apimties visuomenės nuotaikų ir reakcijų analizė, apimanti beveik 5 tūkst. naujienų antraščių ir daugiau kaip 200 tūkst. socialinių tinklų komentarų, paskelbtų per pirmuosius dvejus karo Ukrainoje metus. Duomenų rinkimui ir analizei taikyta automatizuota duomenų gavyba, natūralios kalbos apdorojimo metodai ir dirbtinio intelekto modeliai. (2) Naudojant aukšto dažnio bankų mokėjimo kortelių duomenis Baltijos šalyse, buvo analizuojami faktiniai vartojimo pokyčiai prasidėjus Rusijos-Ukrainos karui, (3) atlikta reprezentatyvi Lietuvos ir Suomijos gyventojų apklausa (S-VIS-23-1 „Krizės ir vartojimas: mechanizmai, paaiškinantys pirkimo, vartojimo ir socialinio solidarumo elgseną“).
- Tiriant šalies ekonomikos perorientavimą į aukštą pridėtinę vertę kuriančias sritis kintančių geopolitinių sąlygų kontekste, buvo taikyti matematiniai ir ekonometriniai tyrimo metodai: (1) tinklų analizė, nagrinėjant produktų ir technologijų tinklus bei remiantis detaliais eksporto ir patentų duomenimis apskaičiuojant rodiklius, apibūdinančius šalies ekonomikos struktūros savybes, ekonomikos ir technologijų sričių sudėtingumą, jų vystymo potencialą bei artumą esamai ekonomikos struktūrai; (2) ekonometrinis modeliavimas ir tikimybinė analizė, taikant panelinį logistinės regresijos modelį naujų ekonomikos sričių atsiradimo tikimybei vertinti bei siekiant nustatyti ekonomikos diversifikaciją lemiančius veiksnius bei įvertinti ekonominių krizių poveikį ekonomikos persiorientavimo procesams, siekiant atsakyti į

klausimą, kokiomis sąlygomis ir kaip krizių metu vyksta ekonomikos persiorientavimas mažose atvirose ekonomikose (S-VIS-23-7 „Šalies ekonomikos perorientavimo į aukštą pridėtinę vertę kuriančias sritis kintančių geopolitinių sąlygų kontekste tyrimas“).

- Pasitikėjimo mokslu kaip atsparumo netikroms žinios didinimo priemonės tyrimo dizainas buvo paremtas trianguliacijos principu, kai skirtingi metodai (bibliometrinė analizė, kokybinė turinio analizė, dokumentų analizė, kiekybinė apklausa, fokusuotos grupinės diskusijos) taikomi tam pačiam reiškiniui (t. y. Lietuvos visuomenės santykiui su mokslu) tirti, siekiant validuoti rezultatų patikimumą ir sumažinti vieno metodo ribotumų įtaką išvadoms. Tuo pačiu apklausoms naudotas tarptautiniu mastu validuotas instrumentas, kuris laikytinas pirmąja Lietuvoje atlikta kompleksine tarptautiškai validuotų mokslo komunikacijos vertinimo skalių (Schäfer et al. Auditorijos perspektyvos modelis, Reuter et al.dezinformacijos skalė, Soto Big Five-2 asmenybės įrankis) adaptacija nacionaliniam kontekstui (S-VIS-23-4 „Pasitikėjimo mokslu didinimas kaip priemonė stiprinant visuomenės atsparumą netikroms žinioms (angl. fake news) klimato kaitos kontekste“).
- Konstruojant teorinį tyrimo karkasą propagandos ir dezinformacijos tyrimams buvo remiamasi išskirtinai recenzuojama *Clarivate Web of Science* Q1 ir Q2 lygio literatūra bei pastarųjų penkerių metų publikacijomis, susijusiomis su mašininiu mokymu, dezinformacija ir visuomenės radikalizaciją. Taikant turinio vertinimo algoritmus, buvo analizuojami ne tik patys dezinformaciniai naratyvai (pvz., valstybingumo kvestionavimas ar Vakarų sąjungininkų demonizavimas), bet ir techniniai kitų mokslininkų naudoti parametrai: modelių tikslumo metrikos (F1), anotavimo principai (dokumentų lygmens vs. fragmentinio lygmens anotavimas), duomenų atrankos apimtys, ir t. t. Projekto pradžioje parengta metaanalizė buvo publikuota aukšto tarptautinio reitingo žurnale *IEEE Access* (Q1). Tai užtikrino, kad tolesnėse projekto veiklose (tekstyno anotavime, algoritmų apmokyme ir modeliavime) buvo remiamasi validuota, pasaulinės mokslinės bendruomenės patvirtinta ir inovatyvia tyrimų platforma (S-VIS-23-8 „Propagandos ir dezinformacijos tyrimai: automatinis atpažinimas mašininio mokymo metodais, poveikis ir visuomenės atsparumas“).

Tarptautiškumas ir tarptautinis bendradarbiavimas.

Išanalizavus Programos I etapo veiklų ir rezultatų tarptautiškumą galima konstatuoti, kad Programa prisidėjo prie Lietuvos mokslo tarptautiškumo stiprinimo per rezultatų sklaidą tarptautiniuose leidiniuose ir tarptautiniuose renginiuose. Pavyzdžiui, įgyvendinant Programos projektus, buvo paskelbti arba yra priimti spaudai 36 mokslo straipsniai anglų kalba tarptautiniuose cituojamumo indeksą turinčiuose žurnaluose arba 60 mokslo straipsnių, jei įskaičiuojami ir Lietuvoje leidžiami cituojamumo indeksą turintys žurnalai (taip pat žr. 2 priedą)

Kitos tarptautinio bendradarbiavimo formos projektų ataskaitose minimos rečiau. Vis tik verta paminėti, kad kai kurių projektų vykdytojai įgyvendindami projektus bendradarbiavo su užsienio partneriais, pavyzdžiui, projekto „Visuomenės pažeidžiamumo ir atsparumo krizėms socio-erdviniai veiksniai ir bendruomenių reagavimo į krizes potencialo stiprinimas“ (S-VIS-23-21) vykdytojai nurodo, kad sudarant tyrimo metodologiją buvo bendradarbiaujama su Mid-Sweden universiteto Rizikos ir krizių tyrimų centru. Projekto „Propagandos ir dezinformacijos tyrimai: automatinis atpažinimas mašininio mokymo metodais, poveikis ir visuomenės atsparumas“ (S-VIS-23-8) ataskaitoje nurodoma, kad įgyvendinant projektą buvo konsultuojamasi su užsienio partneriais iš Arkanzaso universiteto bei Kipro universiteto. Taip pat buvo užmegzti bendradarbiavimo ryšiai su Latvijos universiteto ir Tartu universiteto tyrėjais, kurie pagal projekto vykdytojų pasiūlytą metodiką atliko apklausas ir savo kalbomis sukūrė analogiškus ekspertų anotuotus propagandos tekstynus, kuriais remiantis buvo atlikta Baltijos šalių propagandos technikų ir naratyvų palyginamoji analizė bei

parengtos trys bendros publikacijos bei bendra monografija Springer leidyklai. Be to, projekto vykdymo metu buvo užmegzti ryšiai su Horizon projektų vykdytojais ir du projekto tyrėjai jau pradėjo vykdyti tarptautinį šios tematikos projektą, bendradarbiaudami su Skandinavijos šalių mokslininkais.

Kompleksiškumas ir tarpdisciplinišKumas.

Programos I etape nebuvo numatytos specifinės sąlygos, kurios prioritetizuotų tarpdisciplininį problemų nagrinėjimą – tačiau nagrinėjamų problemų pobūdis lėmė, kad daugumoje projektų buvo derinami skirtingi metodai ir skirtingi duomenų šaltiniai (žr. pateiktus pavyzdžius asnktesnėje dalyje apie metodologinį pagrįstumą), o dalį projektų įgyvendino tarpdalykinės komandos.

Remiantis projektų vykdytojų pateiktais duomenimis apie projektų priskyrimą mokslo kryptims, 13 projektų iš 21 (62 proc.) buvo priskirti dviem mokslo kryptims (1 priedas).

Mokslo kryptis	H 003 Menotyra	H 005 Istorija ir archeologija	S 002 Politikos mokslai	S 003 Vadyba	S 004 Ekonomika	S 005 Sociologija	S 006 Psichologija	S 008 Komunikacija ir informacija	N 009 Informatika
H 003 Menotyra									
H 005 Istorija ir archeologija	1	1							
S 002 Politikos mokslai									
S 003 Vadyba				3					
S 004 Ekonomika			1	1	3				
S 005 Sociologija		1	2	1					
S 006 Psichologija							2		
S 008 Komunikacija ir informacija			2			1	1		
N 009 Informatika								1	

Rezultatų pritaikomumas ir panaudojimo galimybės

Pritaikomumas viešosios politikos formavimo kontekste.

Programos I etapo rezultatai gali būti panaudoti formuojant ir vertinant viešąją politiką, tiek bendrame valstybės raidos/pažangos strategijos lygmenyje (vykdytojai identifikavo rekomenduojamus ilgalaikius valstybės viešosios politikos intervencijų tikslus ir kryptis), tiek konkrečios viešosios politikos srities lygmenyje (vykdytojai identifikavo rekomenduojamus vykdomos politikos pokyčius), tiek naujų teisėkūros iniciatyvų, atliepiančių naujausius iššūkius atsparumui lygmenyje. Pavyzdžiui:

- Įgyvendinant projektą „Šalies ekonomikos perorientavimo į aukštą pridėtinę vertę kuriančias sritis kintančių geopolitinių sąlygų kontekste tyrimas" (S-VIS-23-7) parengtos moksliniais tyrimais grįstos rekomendacijos skirtos ekonominės plėtros, inovacijų ir pramonės politikos formavimui bei apimančios tris pagrindines kryptis: (1) prioritetinių ekonominių ir technologinių sričių plėtrą, (2) tarptautinių partneryščių plėtojimą ir (3) metodines rekomendacijas ekonominės politikos formavimui bei stebėsenai. Kaip rodo projekto ataskaitoje pateikti įrodymai, „Ekonomikos ir inovacijų ministerijos atstovai teigiamai vertino projekto rezultatų pristatymą ir nurodė, kad tyrimo rezultatais pasidalins su Inovacijų agentūra, kuriai jie turėtų būti aktualūs rengiant Lietuvos pramonės kelrodį. Inovacijų agentūros darbuotojai įvardijo, kad atlikti tyrimai suteikė platesnį požiūrį į perspektyvių pramonės ir technologijų sričių bei tarptautinio bendradarbiavimo galimybių vertinimą. Jų vertinimu, projekto metu parengta metodika yra savalaikė ir gali būti praktiškai pritaikoma formuojant Lietuvos pramonės plėtros prioritetus".
- Įgyvendinant projektą „Lietuvos valdžios institucijų atsakas į daugialypę krizę 2021-2025 m. laikotarpiu" (S-VIS-23-16) buvo pateiktos konkrečios valdžios institucijų gebėjimo reaguoti į krizes stiprinimo priemonės, kurių visuma atitinka viešojo valdymo atsparumo stiprinimo kelrodžio turinį, ir kurios atliepia šešis pagrindinius horizontalių valdysenos pajėgumų stiprinimo poreikius.
- Įgyvendinant projektą „Parama demokratinėms institucijoms ir visuomenės poliarizacija: tarpusavio sąveikų analizė" (S-VIS-23-19) parengtos rekomendacijos politikams dėl atsakingos komunikacijos, neskatinančios visuomenės poliarizacijos; rekomendacijos taip pat gali būti panaudotos kuriant atitinkamas teisines ir normatyvinių dokumentų nuostatas. Rekomendacijos gali būti naudingos komunikacijos politikos (pvz., medijų reguliavimo, atsparumo propagandai ir dezinformacijai skatinimo, politinių partijų komunikacijos reglamentavimo) srityje.

Pritaikomumas institucinių sprendimų priėmimo kontekste.

Tyrimų rezultatų pagrindu parengtos rekomendacijos yra skirtos įvairioms auditorijoms, nors dažniausias adresatas yra valstybės ir savivaldybių institucijos. Vertinant pritaikomumą, geriausia būtų remtis suinteresuotų šalių atsiliepimais – Vykdymo grupė tokio tyrimo neatliko, nors kai kuriose ataskaitose pateikta informacija rodo, kad bent dalis rezultatų jau panaudoti sprendimuose ir sulaukė pozityvaus grįžtamojo ryšio. Svarbu paminėti tai, kad ne vieno projekto vykdytojai rengdami rekomendacijas aktyviai bendradarbiavo su suinteresuotomis institucijomis.

- Įgyvendinant projektą „Visuomenės ir bendruomenių atsparumo stiprinimas per piliečių mokslą ir pilietiškumą“ (S-VIS-23-14) parengtos moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos vietos ir nacionalinio lygmens institucijoms, mokslo organizacijoms, bendruomenėms ir nevyriausybinėms organizacijoms, skirtos stiprinti visuomenės ir bendruomenių atsparumą pasitelkiant pilietiškumą ir piliečių mokslą. Rekomendacijos buvo pristatytos nacionaliniame baigiamajame renginyje, aptartos su suinteresuotomis šalimis taikant Gyvosios laboratorijos metodą, patobulintos pagal dalyvių pasiūlymus ir išplatintos savivaldybėms, ministerijoms bei kitoms institucijoms.
- Įgyvendinant projektą „Lietuvos socialinės ir gynybos politikų sankirtos: socialiai pažeidžiamų grupių atsparumas hibridinėms grėsmėms“ (S-VIS-23-17) parengtos rekomendacijos apsvarstytos renginyje su institucijomis ir prieš skelbiant koreguotos. Viena iš rekomendacijų pradėta įgyvendinti: „Po pirmojo projekto rezultatų pristatymo LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija organizavo konkursą "Vyresnio amžiaus žmonėms atstovaujančių nevyriausybinių organizacijų projektų, skirtų vyresnio amžiaus žmonių atsparumui dezinformacijai didinti, atrankos 2025 konkursas". Šis konkursas tęsiamas ir 2026 m.
- Įgyvendinant projektą „Visuomenės pažeidžiamumo ir atsparumo krizėms socio-erdviniai veiksniai ir bendruomenių reagavimo į krizes potencialo stiprinimas“ (S-VIS-23-21) buvo atliktos dvi atvejo studijos pasirinktose savivaldybėse, kurios parodė, kad hipotetinių krizių scenarijų bendrakūra, validavimas ir scenarijais grįstos pratybos pasirodė esą veiksmingas būdas stiprinti bendruomenių atsparumą: jos padeda iš anksto atpažinti kaskaduojančius ir persidengiančius padarinius, išbandyti komunikacijos sprendimus, aptarti galimus reagavimo apribojimus ir paversti abstraktų pasirengimą konkretesniu kolektyvinio veikimo supratimu.
- Kaip nurodoma projekto „Savivaldybių valdymo institucijų atsparumo krizėms stiprinimas įgalinant skaitmeninės valdžios procesus“ (S-VIS-23-10) ataskaitoje, siekiant užtikrinti tiesioginį projekto rezultatų pritaikomumą savivaldybių praktikoje, buvo parengtos individualios ataskaitos visoms 60 Lietuvos savivaldybių. Kiekvienoje ataskaitoje pristatyta bendra šalies situacija, paremta apibendrintais tyrimo duomenimis, konkrečios savivaldybės individuali padėtis atsparumo krizėms ir skaitmeninio valdymo srityse bei pateiktas veiksmų planas, nurodantis, kokių priemonių būtų tikslinga imtis siekiant stiprinti savivaldybės atsparumą, plėtojant skaitmeninę aplinką ir skaitmeninės valdysenos procesus. Visos 60 individualių ataskaitų buvo parengtos pagal vienodą struktūrinį šabloną, užtikrinant rezultatų palyginamumą tarp savivaldybių ir kartu sudarant sąlygas kiekvienai savivaldybei įsivertinti savo specifinę situaciją. Atsižvelgiant į duomenų privatumo ir konfidencialumo principus, individualios savivaldybių ataskaitos nebuvo viešinamos. Jos buvo skirtos vidiniam savivaldybių naudojimui kaip praktinis įrankis sprendimų priėmimui, atsparumo stiprinimo prioritetų nustatymui ir skaitmeninio valdymo procesų tobulinimui. Šis papildomas projekto rezultatas reikšmingai sustiprino projekto praktinį poveikį, nes tyrimo išvados buvo ne tik apibendrintai pristatytos tikslinėms grupėms, bet ir individualiai grąžintos kiekvienai savivaldybei. Tokiu būdu projektas sudarė prielaidas savivaldybėms remtis empiriniais duomenimis planuojant konkrečius veiksmus atsparumo krizėms ir skaitmeninės valdysenos stiprinimo srityse.

Vertinant, kaip Programos I etapo rezultatai gali būti naudingi suinteresuotoms šalims, galima išskirti tokius svarbiausius rezultatų pritaikymo kontekstus (skyriuje apie rezultatų reikšmingumą valstybės, visuomenės ar mokslo požiūriu pateikti pavyzdžiai iliustruoja ir toliau pateikiamus apibendrinimus, todėl čia nekartojami):

Pirma, sukurtos metodikos rizikų ir (ar) atsparumo vertinimui, kurios gali būti panaudotos sistemingai savianalizei ar situacijos monitoringui;

Antra, pateiktos rekomendacijos, kaip stiprinti institucinius pajėgumus reaguoti į krizes;

Trečia, pateiktos rekomendacijos, suteikiančios pagrindą sprendimams konkrečiose viešosios politikos srityse, pavyzdžiui, įvertinant vykdomos politikos efektus ir pagrindžiant taiklesnes priemones.

Pritaikomumas praktinių intervencijų rengimo ir įgyvendinimo kontekste.

Kai kurie projektų rezultatai apėmė ne tik rekomendacijas, bet ir konkrečių mokymų programų ar mokymų išteklių sukūrimą.

Pavyzdžiui, įgyvendinant projektą „Pasitikėjimo mokslu didinimas kaip priemonė stiprinant visuomenės atsparumą netikroms žinioms (angl. fake news) klimato kaitos kontekste“ (S-VIS-23-4) buvo sukurta interaktyvi edukacinė platforma www.infodemija.lt kurioje pateikti praktiniai įrankiai mokslo komunikatoriams. Platforma suprojektuota taip, kad būtų naudinga tiek akademikams, tiek praktikams, neturintiems mokslinio pasiruošimo, t. y. jos turinys pateikiamas prieinamomis vizualizacijomis, interaktyviais elementais ir konkrečiais pavyzdžiais, lietuvių ir anglų kalbomis. Platformą sudaro dvi sekcijos. Sekcijoje TYRIMAS pateikiama tyrimo apžvalga ir interaktyvūs segmentų profiliai su vizualizacijomis, leidžiančiais komunikatoriams greitai identifikuoti tikslinės auditorijos charakteristikas pagal pasitikėjimo struktūrą, medijų įpročius ir įsitraukimo motyvus. Sekcijoje ĮRANKIAI pateikiamos penkios strateginės rekomendacijos; kiekviena jų pradedama empiriniu pagrindimu (susijusių segmentų ir įžvalgų pristatymu) ir papildyta kuruojamu tarptautinių gerosios praktikos pavyzdžių rinkiniu, iš viso 73 pavyzdžiai iš daugiau nei 20 šalių, suskirstyti į kategorijas (šablonai, gairės, mokymų medžiaga, įrankiai ir platformos).

Įgyvendinant projektą „Saugaus vairavimo kompetencijos išlaikymas senyvame amžiuje“ (S-VIS-23-12) tyrimais grįsta intervencinė programa buvo pritaikyta vyresnio amžiaus žmonių pavojaus kelyje atpažinimo ir išvengimo kompetencijų didinimui. Kaip nurodo projekto vykdytojai, nors ji nebuvo veiksminga šio amžiaus žmonėms, svarbu tyrimus tęsti ir išbandyti kitokias šio sukurtų SILVER PAKELSUMO ir SILVER PAKELSUMO ONLINE programų modifikacijas, pvz., ilginant mokymosi trukmę ar didinant pratimų pakartojimų skaičių.

Kokie Programos I etapo rezultatai, be mokslinių publikacijų, sukūrė reikšmingą mokslinę, praktinę ar visuomeninę vertę?

Kaip reikšmingą mokslinę, praktinę ar visuomeninę vertė turinčius rezultatus galima nurodyti viešai prieinamų išteklių sukūrimą, pavyzdžiui, jau aptarta edukacinė mokslo komunikacijos platforma www.infodemija.lt, kurioje patraukliai pateikiami esminiai tyrimo rezultatai ir rekomendacijos mokslo komunikacijos srityje veikiančioms organizacijoms bei asmenims, įskaitant papildomą medžiagą (73 tarptautinių pavyzdžių rinkinys); bendruomenių socialinio pažeidžiamumo švieslentę (https://experience.arcgis.com/experience/25f80485c0b645528e5ce7983b54013c); taip pat tyrėjams prieinamus duomenų rinkinius, kurie bus prieinami LiDATA archyve (duomenys archyvui pateikti, tačiau dėl pastarojo darbuotojų užimtumo dar nepaskelbti).

Tyrėjų kompetencijų stiprinimas.

Įgyvendinant Programos I etapo projektus, kaip pagrindiniai vykdytojai dalyvavo visų karjeros pakopų tyrėjai. Iš viso projektuose dalyvavo 4 habilituoti daktarai, 73 mokslo daktaro laipsnį turintys vykdytojai, 13 doktorantų ir 4 vykdytojai, turintys magistro laipsnį. 11-oje projektų iš 21

projekto pagrindinių vykdytojų sąraše buvo doktorantai ir (ar) magistrai. Kitaip sakant, apie penktadalis visų vykdytojų dar neturėjo mokslo daktaro laipsnio.

Darant prielaidą, kad pareigybės tyrimų projektuose parodo tyrėjų karjeros etapą, iš 94 vykdytojų 16 dirbo jaunesniojo mokslo darbuotojo pareigybėse ir 19 mokslo darbuotojų pareigybėse. Taigi, ankstyvesnių karjeros pakopų tyrėjai sudarė 37 proc. visų vykdytojų (neskaičiuojant nepagrindinių vykdytojų). Tyrėjų dalyvavimo pagal karjeros etapus suvestinė pateikiama 3 priede[3].

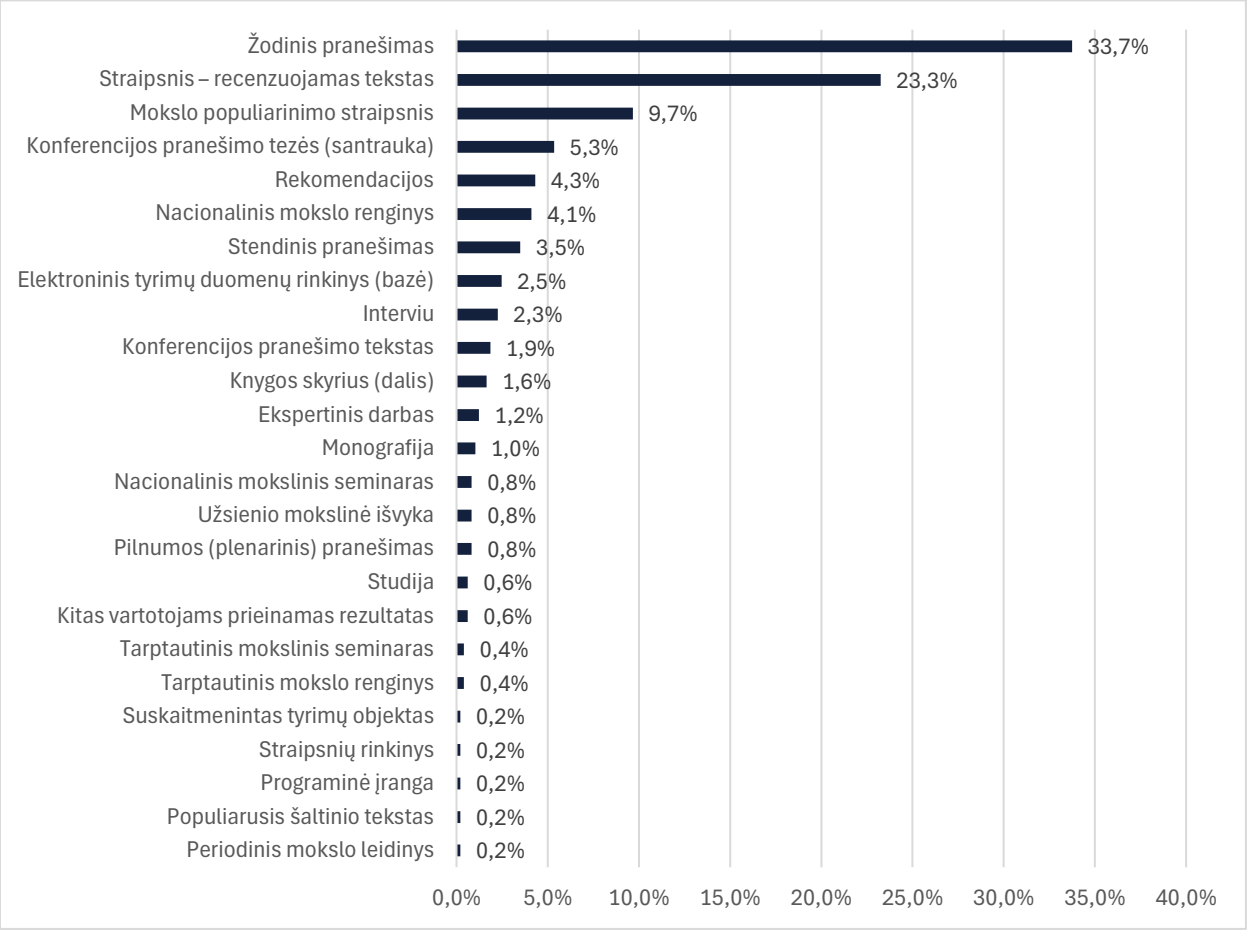
Rezultatų sklaida ir prieinamumas

Rezultatų sklaida akademinei bendruomenei, institucijoms ir visuomenei.

Projektų rezultatai buvo skleidžiami per mokslines publikacijas (mokslo monografijas, straipsnius tarptautiniuose ir Lietuvos mokslo žurnaluose, žr. 2 Priedą, taip pat 1 pav.), žiniasklaidą (mokslo populiarinimo straipsnius, pokalbius radijo laidose ir interneto tinklalaidėse), pranešimus įvairiuose renginiuose ir pačių projektų organizuotuose renginiuose – tiek moksliniuose, tiek įtraukiančiuose atitinkamų sričių praktikus bei institucijas. Pastarieji renginiai turėjo ypač didelę vertę projektų praktinio pritaikomumo atžvilgiu, nes leido tiesiogiai pristatyti projektų tyrimų pagrindu sukurtas rekomendacijas tikslinėms grupėms, kai kuriais atvejais – koreguoti rekomendacijas atsižvelgiant į tikslinių grupių grįžtamąjį ryšį ir taip padidinti jų įgyvendinamumą.

Pavyzdžiui, po įgyvendinant projektą „Lietuvos socialinės ir gynybos politikų sankirtos: socialiai pažeidžiamų grupių atsparumas hibridinėms grėsmėms“ surengto nacionalinio seminaro, kuriame rekomendacijos aptartos su LR KAM ir LR SADM atstovais, rekomendacijos buvo koreguotos pagal seminaro metu išsakytas pastabas ir į rekomendacijas įtraukta kita atsakomybę už atsparumo dezinformacijai stebėsenos sistemos koordinavimą turinti prisiimti institucija, nei planuota iš pradžių („Lietuvos socialinės ir gynybos politikų sankirtos: socialiai pažeidžiamų grupių atsparumas hibridinėms grėsmėms“ (S-VIS-23-17)). Vertingas sklaidos visuomenei ir jos įtraukimo pavyzdys yra projekte „Visuomenės ir bendruomenių atsparumo stiprinimas per piliečių mokslą ir pilietiškumą“ (S-VIS-23-14) taikytas „Gyvųjų laboratorijų“ metodas. Gyvosios laboratorijos grindžiamos bendrakūros (angl. co-creation) principu, kai mokslininkai, viešojo sektoriaus institucijų atstovai, nevyriausybinės organizacijos, bendruomenės ir kiti suinteresuotieji subjektai kartu analizuoja problemas, diskutuoja apie galimus sprendimus ir teikia grįžtamąjį ryšį dėl siūlomų politikos rekomendacijų. Projekto metu buvo organizuotos trys Gyvosios laboratorijos, kurios atliko ne tik konsultacinę, bet ir validavimo funkciją. Jos leido patikrinti tyrimų rezultatų praktinį aktualumą, įtraukti skirtingų sektorių ekspertines bei praktines žinias į rekomendacijų rengimo procesą ir užtikrinti, kad galutinės politikos rekomendacijos būtų moksliškai pagrįstos, praktiškai įgyvendinamos ir atitiktų pagrindinių suinteresuotųjų šalių poreikius.

[3] Duomenys pateikiami pagal projektų finansavimo sutarčių pasirašymo metu paraiškose užfiksuotą informaciją.

1 pav. Analizuotų rezultatų pasiskirstymas pagal detalų rezultatų tipą, proc.

Rezultatų prieinamumas ir pakartotinio panaudojimo galimybės.

Rezultatai yra viešai prieinami skirtingoms auditorijoms: dauguma publikacijų yra atviros prieigos, rekomendacijos paskelbtos viešai ir (ar) išplatintos suinteresuotoms institucijoms.

Projektuose sukurti atviri mokslo duomenų rinkiniai, yra pateikiami su metaduomenimis, užtikrinančiais pakartotinio naudojimo galimybes, ir deponuoti Lietuvos socialinių ir humanitarinių duomenų archyve LiDA, mokslo duomenų archyve MIDAS, taip pat kai kurių duomenų rinkiniai įkelti ir į tarptautinius duomenų archyvus ar pateikti jiems, pvz., Harvard Dataverse, CSES duomenų centrui.

Kiti reikšmingi rezultatai. *Ar yra kitų reikšmingų Programos I etapo rezultatų, kurie nepatenka į aukščiau nurodytas sritis, tačiau yra svarbūs vertinant Programos pažangą, sukurtą vertę ar tolesnio panaudojimo galimybes?*

VI. PROGRAMOS STIPRYBĖS, ĮGYVENDINIMO RIBOTUMAI IR RIZIKOS

Apibendrinant aukščiau pateiktą informaciją, Programos I etapas laikytinas sėkmingai įgyvendintu: Programos projektai sukūrė naujų, metodologiškai pagrįstų mokslo žinių, reikšmingų valstybei ir visuomenei, prisidėjo prie mokslo tarptautiškumo stiprinimo ir tyrėjų karjeros. Verta pažymėti, kad Programos projektai sėkmingai derino mokslo raidos požiūriu aktualius tikslus (reikšmingas indėlis į mokslo plėtrą ir Lietuvos mokslo tarptautiškumo stiprinimą) ir valstybės raidos požiūriu aktualius tikslus (sukurtos žinios, aktualios formuojant politikas ir priemones, skirtas stiprinti valstybės ir visuomenės atsparumą, jos paverstos į praktiškai pritaikomų rekomendacijų, priemonių ir įrankių rinkinius; projektų vykdytojai aktyviai komunikavo su tikslinėmis grupėmis tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai, per mokslo populiarinimo veiklas).

Pagrindinis Programos I etapo ribotumas sietinas su tuo, kad projektų rezultatai padengia tik dalį programos priemonėse įvardintų tyrimų tematikų. Šis ribotumas kyla iš plačios ir kompleksiškos Programos apimties ir santykinai nedidelio projektų skaičiaus. Rengiant Programą buvo diskutuojama dėl dviejų alternatyvių Programos uždavinių ir priemonių formulavimo būdų. Vienas kelias buvo formuluoti kuo išsamesnį valstybės ir visuomenės atsparumo požiūriu prioritetinių tyrimų temų sąrašą. Kitas kelias buvo formuluoti santykinai siaurą temų sąrašą. Buvo pasirinktas pirmas kelias, nes valstybės ir visuomenės atsparumas yra kompleksiškas reiškinys, aplinka itin dinamiška ir nauji iššūkiai tik iš dalies numatomi. Be to, siekiant atrinkti perspektyviausius projektus, buvo svarbu sudaryti galimybę Programos kvietimui paraiškas teikti skirtingų sričių ir krypčių tyrėjams. Itin aukšto lygio Programos projektų rezultatai leidžia teigti, kad ši strategija pasiteisino, tačiau to pasekmė yra tai, kad Programos I etapo rezultatai įgyvendino tik dalį temų.

Tęsiant Programą kai kurias priemones reikėtų performuluoti ar patikslinti, aiškiai komunikuojant, kurios tematikos turėtų būti toliau tyrinėjamos, kad Programos tikslas būtų pilnai įgyvendintas.

Taip pat reikėtų paminėti ir iššūkį, būdingą tokio tipo Programoms: akademinės ir neakademinės bendruomenės (kurios reikmėms kuriamos mokslo žinios) atotrūkį, kai mokslininkai neatliepia praktinių poreikių, o praktikai nemato sukurtų žinių vertės ar net nėra apie jas informuoti. Siekiant minimizuoti tokią riziką, 2025 metų pavasarį buvo surengtas politikos formuotojų ir įgyvendintojų auditorijai skirtas renginys, kuriame projektų vykdytojai pristatė tarpinius vykdomų tyrimų rezultatus. Daugelio projektų vykdytojai ir patys aktyviai komunikavo su tikslinėmis auditorijomis, dėjo pastangų atliepti jų poreikius ir interesus. Vertinant sukurtus rezultatus ir kitą projektų ataskaitose pateiktą informaciją galima daryti išvadą, kad šį iššūkį pavyko įveikti.

VII. PROGRAMOS AKTUALUMAS, TĘSTINUMAS IR POVEIKIO POTENCIALAS

1. Programos aktualumas esamame kontekste.

Programa, kurios tikslas – pasitelkiant aktualias įvairių mokslų krypčių teorines prieigas ir metodologinius įrankius kompleksiškai išanalizuoti visuomenės atsparumo ir veiksmingo krizių valdymo prielaidas, veiksnius, galimybes ir trikdžius – išlieka itin aktuali esamame geopolitiniame, saugumo ir socialiniame kontekste:

- Rusijos pradėtas karas Ukrainoje tebesitęsia, o hibridinės atakos prieš Lietuvą dažnėja;
- Dėl pasikeitusios JAV užsienio politikos orientacijos vis labiau eižėja taisyklėmis grįsta tarptautinė tvarka, keldama naujus tarptautinio iššūkius;
- Nauji konfliktai pasaulyje kelia plačiai jaučiamus ekonominius iššūkius;
- Klimato kaitos pasekmės darosi vis ryškesnės;
- Lietuvos visuomenės sveikatos rodikliai išlieka prasti;
- Stiprėja antidemokratinės jėgos Vakarų Europos valstybėse;
- Iš esmės pasikeitusi medijų ekosistema silpnina visuomenės sutelktumą;
- Sparčiai tobulėjantis dirbtinis intelektas suteikia ne tik naujų galimybių, bet ir kelia grėsmių visiems visuomenės gyvenimo aspektams (švietimui, darbo rinkai, tarpusavio santykiams).

2. Programos tikslo, uždavinių ir priemonių tinkamumas.

Programos tikslas – kompleksiškai išanalizuoti visuomenės atsparumo ir veiksmingo krizių valdymo prielaidas, veiksnius, galimybes ir trikdžius – atitinka aktualią visuomenės atsparumo ir krizių valdymo problematiką dėl savo akcento kompleksiškumui. Esama situacija dažnai apibūdinama kaip „poli-krizė“ arba „daugialypė krizė“, taip pabrėžiant, kad vienu metu valstybės turi reaguoti į kelias skirtingas krizes, taip pat ir į ilgalaikes krizes. Be to, visuomenės atsparumas kaip sugebėjimas adaptyviai reaguoti į krizes reiškia adaptyvią reakciją visuose lygmenyse: individo, bendruomenės, ekonomikos, valstybės.

Programos uždaviniai ir priemonės suformuluoti taip, kad atlieptų šį kompleksiškumą. 1 uždavinys skirtas nagrinėti atsparumo veiksnius – įvertinti atsparumo potencialą, nustatyti atsparumo veiksnių/potencialo prielaidas ir sąsajas. 2 uždavinys skirtas nagrinėti atsparumo iššūkius (ar kitaip – galimą įvairių ilgalaikių pokyčių poveikį ir būdus tą poveikį valdyti).

Programa organizuota taip, kad sudarytų prielaidas nuosekliai ir kompleksiškai nagrinėti aktualias problemas, nes neapriboja atsparumo veiksnių ar iššūkių sąrašo (nebent tam tikri veiksniai jau būtų išsamiai išnagrinėti ankstesniais tyrimais) ir palieka galimybę vienam projektui jungti kelias vieno ar abiejų uždavinių priemones.

3. Numatomo poveikio potencialas.

Atsižvelgiant į Programos I etapo rezultatus, numatomo poveikio potencialas yra pakankamai aukštas. Pirma, aukšto lygio tarptautiniuose leidiniuose publikuotų mokslo straipsnių skaičius rodo, kad visuomenių atsparumo tyrimai yra itin aktualūs platesnėje mokslo darbotvarkėje ir Lietuvos mokslininkų tyrimai turi aiškų potencialą prisidėti prie tos darbotvarkės įgyvendinimo. Antra, mokslo rezultatais grįstos rekomendacijos atliepia strateginius valstybės poreikius. Trečia, įgyvendinti projektai rodo, kad atsparumo moksliniai tyrimai, įtraukiantys (per interviu, simuliacijas ir pan. renkant ir analizuojant duomenis ar per mokslo populiarinimo veiklas) įvairias visuomenės grupes gali prisidėti prie visuomenės atsparumo stiprinimo ne tik netiesiogiai, rekomendacijomis viešajai politikai, bet ir tiesiogiai.

4. Programos tęstinumo pagrįstumas.

Programos I etapo pasiekti rodikliai ir rezultatų kokybė rodo, kad Programos tematika gerai derina valstybės poreikius ir Lietuvos mokslo potencialą tuos poreikius atliepti. Kitaip sakant, Programos tematika leidžia pritraukti aukšto lygio mokslininkus, kurie sėkmingai ir inovatyviai pritaiko sukauptas žinias ir įgūdžius keliamiems klausimams nagrinėti, suburdami tarpdalykines komandas ir įtraukdami ankstyvų karjeros etapų tyrėjus. Taip pat Programos tematika yra aktuali valstybės ir visuomenės požiūriu, nes kreipia tyrimus nagrinėti klausimus, kurie glaudžiai susiję su Lietuvos valstybės išlikimo ir gebėjimo adaptyviai reaguoti į daugialypes krizes tikslais.

Programos I etapo metu įgyvendinti tyrimai padengė tik dalį priemonių aprašuose detalizuotų klausimų, todėl siūloma tęsti abu Programos uždavinius, tik patikslinant kai kurias priemones.

1 uždavinys. Atlikus mokslinius tyrimus, nustatyti ir (ar) patikslinti su iššūkiais visuomenės atsparumui susijusius veiksnius, jungti juos į sąsajų modelius ir teikti moksliniais tyrimais grįstas rekomendacijas dėl intervencijų, skirtų palaikyti ir didinti visuomenės atsparumą.

1 priemonė. Kultūros, religijos, meno ir paveldo bei kitų tapatybę ir santykį su valstybingumo tradicija formuojančių ir palaikančių praeities ir dabarties šaltinių, jų pristatymo formų įvairioms Lietuvos auditorijoms bei vaidmens formuojant ilgalaikį tapatumą, stiprinant pilietinę savivoką ir sąlygojant reakcijas į socialines bei geopolitines krizes moksliniai tyrimai.

Priemonę rekomenduojama tęsti, nes įgyvendinti projektai neaprėpia tokių svarbių tapatumo ir valstybingumo tradicijos šaltinių kaip religija ar menas tyrimų, kurie itin svarbūs, atsižvelgiant į augančias antidemokratines tendencijas ir geopolitinių grėsmių akivaizdoje ypač svarbias patriotizmo nuostatas.

2 priemonė. Visuomenės poliarizacijos masto ir priežasčių, diskriminacinių nuostatų įvairių grupių atžvilgiu, nuostatų monitoringo indikatorių, vertybinių, kognityvinių ir elgesio nuostatų liberalios demokratijos institucijų atžvilgiu, taisyklėmis grįstos pasaulio tvarkos legitimumo veiksnių ir priemonių stiprinti visuomenės paramą šioms institucijoms moksliniai tyrimai; įvairių visuomenės grupių informacinio, medijų, skaitmeninio ir mokslinio raštingumo, kritinio mąstymo gebėjimų, atsparumo propagandai, juos lemiančių veiksnių ir ugdymo būdų bei priemonių moksliniai tyrimai; propagandos ir melagingos informacijos sklaidos formų, temų ir tendencijų moksliniai tyrimai.

Tęsiant priemonę, reikėtų koreguoti joje įvardytus tyrimų tikslus, atsižvelgiant į naujausias visuomenės ir technologijų raidos tendencijas, ypač dirbtinio intelekto (DI) plėtrą, taip pat platesnes visuomenes atsparumo sampratas, išeinančias iš propagandos ir dezinformacijos sąvokų ribų. Todėl būtų tikslinga propagandos ir dezinformacijos tyrimus išplėsti iki šiuo metu ES pradedamo akcentuoti informacinio manipuliavimo ir užsienio informacinio kišimosi (Foreign Information Manipulation and Interference, FIMI). Informacinio ir kitų formų raštingumo tyrimus tikslinga papildyti generatyvinio DI įtakos tyrimais naujienų sklaidos ir kitose srityse, DI naudojimo poveikio tyrimais individams ir institucijoms, akcentuojant naujų technologijų poveikį informacijos patikimumui ir visuomenės gebėjimui suprasti DI naudojimo rizikas. Taip pat priemonėje galima praplėsti įvardytus medijų ir kitų rūšių raštingumo tyrimus nuo medijų raštingumo ir atsparumo propagandai iki gebėjimo orientuotis naujoje informacinėje aplinkoje, įskaitant gebėjimą suprasti algoritminę sklaidą, atpažinti DI generuotą turinį, suprasti žurnalistikos ir kitų informacijos sklaidos veikėjų vaidmenį, manipuliavimo strategijas ir priimti sprendimus informacijos pertekliaus sąlygomis.

3 priemonė. Lietuvos valstybės ir savivaldybių valdymo institucijų pasirengimo reaguoti į krizes lygio ir pajėgumo krizių situacijose užtikrinti valdžios tęstinumą ir būtiniausias paslaugas gyventojams, valstybės valdžios institucijų ir viešojo sektoriaus organizacijų bendradarbiavimo ryšių atsparumo ir krizių valdymo potencialo moksliniai tyrimai.

Priemonę tikslinga tęsti, nes įgyvendinti projektai atsako tik į dalį priemonėje įvardytų tikslų. Ypač reikėtų stiprinti vietos lygmens tyrimus: vienas iš priemonės siekiamų rezultatų turėtų būti įrodymais grįstos valstybės ir savivaldybių potencialo reaguoti į krizės monitoringo metodikos, kurių parengimas reikalauja gilesnio supratimo apie prielaidas, kurios veikia krizių valdymo potencialą, ypač savivaldybių lygmeniu.

4 priemonė. Veiksnių, skatinančių pereiti į tvarų ir atsakingą vartojimą, nustatymo globaliu, Europos Sąjungos, atskirų valstybių ir įvairių verslų lygmenimis tyrimai; tvaraus ir atsakingo vartojimo situacijos įvairiuose regionuose bei vartojimo srityse moksliniai tyrimai, siekiant pagrįsti tvaraus ir atsakingo vartojimo skatinimo priemones; žmonių ir aplinkos santykių ir iš jų kylančio bendruomenių gebėjimo prisitaikyti prie kintančios aplinkos bei reaguoti į krizes tyrimai.

Priemonę reikėtų tęsti, nes veiksnių, skatinančių pereiti į tvarų vartojimą bei žmonių ir aplinkos santykių ir iš jų kylančio bendruomenių gebėjimo prisitaikyti prie kintančios aplinkos bei reaguoti į krizes tyrimai savo aktualumą išsaugos ir ateityje todėl, kad esamos polikrizės ne tik kad nesibaigia, bet ir gilėja, įgauna naujas formas. Tęsiant priemonę derėtų akcentuoti žmonių ir aplinkos santykio kaip bendruomenės gebėjimo prisitaikyti prie kintančios aplinkos tyrimus, kadangi šis aspektas įgyvendintais projektais nebuvo išnagrinėtas.

5 priemonė. Veiksnių, susijusių su prastos psichikos sveikatos rodikliais ir (arba) dideliu sveikatai nepalankaus elgesio paplitimu Lietuvoje, šių veiksnių sąsajų modelių moksliniai tyrimai bei moksliniais tyrimais grįstų, įvairioms Lietuvos populiacijos grupėms pritaikytų nemedikamentinių intervencijų, skirtų psichikos sveikatos rodiklių gerinimui ir sveikatai palankaus elgesio skatinimui, veiksmingumo moksliniai tyrimai.

Su sveikata susiję Lietuvos visuomenės atsparumą demonstruojantys rodikliai vis dar išlieka nepalankūs ir kai kuriais atvejais prastėja. Elgesio rizikos veiksnių, kurie gali būti keičiami prevencinių intervencijų metu, mažinimui nepakanka technologijų, biologijos ir medicinos žinių: inovatyvioms, mokslu grįstoms programoms, intervencijoms, paslaugoms ir kt. priemonėms parengti ir įgyvendinti būtinos psichologijos, sociologijos, edukologijos ir kitų socialinių mokslų žinios, kurios yra specifiškos kiekvienai tokias priemones įgyvendinančiai šaliai. Lietuvoje atliekamų mokslinių tyrimų, kurių tikslas yra atrasti įvairių veiksnių sąsajas su prastais psichikos sveikatos rodikliais ir sveikatai nepalankiu elgesiu, nepakanka. Reikalingi moksliniai tyrimai, kurie praplėstų žinias apie minėtas sąsajas, sudarytų sąsajų modelius, kurių pagrindu būtų galima kurti intervencijas šiems rodikliams mažinti bei įvertinti šių intervencijų veiksmingumą.

2 uždavinys. Atlikus mokslinius tyrimus, nustatyti naujų ilgalaikių politinių, ekonominių, demografinių ir kultūrinių pokyčių (migracijos, kintančių darbo formų, skaitmenizacijos, kintančio tarptautinės galios balanso ir kt.) galimą poveikį visuomenės atsparumui, šių pokyčių keliamas grėsmes ir atveriamas galimybes, įvertinti jų poveikio valdymo būdus ir teikti moksliniais tyrimais grįstas rekomendacijas dėl intervencijų, skirtų stiprinti visuomenės ir jos politinių, ekonominių bei kultūrinių institucijų gebėjimą proaktyviai reaguoti į krizes.

1 priemonė. Daugiakultūrės visuomenės ir globalios migracijos (imigracijos ir emigracijos) sukeltų socialinių skirčių bei įtampų, esamų kultūrinių tapatybių veikimo ir naujų tapatybių radimosi prielaidų bei praktikų, globalių pokyčių akivaizdoje kultūriškai ir pilietiškai jautrių temų identifikavimo ir tendencijų moksliniai tyrimai; daugialypių ir daugiaplanių paveldo pasakojimų, jų pristatymo formų ir būdų, jų reikšmės stiprinant visuomenės atsparumą bei formuojant ilgalaikį tapatumą moksliniai tyrimai.

Priemonę reikėtų tęsti, išskiriant arba akcentuojant daugiakultūrės visuomenės sukeltų skirčių ir įtampų tyrimo aspektus.

2 priemonė. Skaitmeninių technologijų ir medijų įtakos demokratijos institucijų (įskaitant žiniasklaidos) ir pilietinės visuomenės funkcionavimui, bendruomenių ir visuomenės atsparumui, jų vaidmens ir panaudojimo krizinėse situacijose moksliniai tyrimai; naujų technologijų ir informacinių kanalų panaudojimo galimybių ir poveikio tapatumų formavimui(si), propagandos sklaidai, recepcijai ir jos įtakos prevencijai moksliniai tyrimai.

Šioje priemonėje buvo įgyvendintas tik vienas tiesiogiai šiai priemonei skirtas projektas, dar du – su ja susiję projektai. Taigi priemonę tikslinga tęsti, paliekant ar akcentuojant joje įvardytus, bet dar neatskleistus tyrimų tikslus. Kol kas nebuvo įgyvendinta projektų, skirtų priemonėje įvardytiems skaitmeninių technologijų ir medijų įtakos pilietinės visuomenės funkcionavimui, bendruomenių ir visuomenės atsparumui tyrimams, skaitmeninių technologijų ir medijų vaidmens ir panaudojimo krizinėse situacijose moksliniams tyrimams; naujų technologijų ir informacinių kanalų panaudojimo galimybių ir poveikio tapatumų formavimui(si), propagandos sklaidai, recepcijai ir jos įtakos prevencijai tyrimams. Tęsiant priemonę, taip pat reikėtų koreguoti joje įvardytus tyrimų tikslus, atsižvelgiant į naujausias visuomenės ir technologijų raidos tendencijas, ypač dirbtinio intelekto (DI) plėtrą.

3 priemonė. Kintančio tarptautinės galios balanso, naujų tarptautinių santykių veikėjų iškilimo, autoritarinių režimų išorės politikos, geopolitinių konfliktų Europoje ir kituose pasaulio regionuose poveikio Lietuvos politinio režimo stabilumui, ekonomikos augimui ir socialiniam solidarumui bei priemonių, didinančių visuomenės atsparumą neigiamam šių veiksnių poveikiui, moksliniai tyrimai; Lietuvos verslo atsparumo geopolitinėms rizikoms (įskaitant kibernetines atakas) vertinimas bei galimų naujų perspektyvių plėtros krypčių, kurios leistų diversifikuoti eksporto rinkas, mažinant priklausomybę nuo Rusijos, Baltarusijos, Kinijos ir kitų padidintos rizikos valstybių, moksliniai tyrimai.

Dėl sparčiai kintančios tarptautinės aplinkos situacijos, iššūkių transatlantinių santykių stabilumui, dirbtinio intelekto plėtros išlieka būtinybė vykdyti tyrimus, kurie modeliuotų šių pokyčių poveikį Lietuvos politinio režimo stabilumui, ekonomikos augimui ir socialiniam solidarumui ir prisidėtų prie įrodymais grindžiamų rekomendacijų formulavimo kaip stiprinti valstybės ir verslo atsparumą

4 priemonė. Naujų ir kintančių darbo formų segmentacijos (pavyzdžiui, dėl skaitmenizavimo) skirtinguose ekonomikos sektoriuose, jos pasiskirstymo skirtingose socio-demografinėse grupėse, poveikio individualiai karjerai, socialiniam ir geografiniam mobilumui, gerovės valstybės funkcionavimui moksliniai tyrimai; Lietuvos socialinės nelygybės ir įvairių formų diskriminacijos pasekmių vertinimo bei globalios ekonomikos struktūrinių (energetikos bei kitų išteklių rinkų) ir finansinių krizių neigiamo poveikio socialinei nelygybei mažinimo ir kompensavimo priemonių efektyvumo moksliniai tyrimai.

Esamos krizės ne tik kad nesibaigia, bet ir įgauna naujas formas, todėl priemonę reikėtų tęsti ir stiprinti. Be to, atlikti tyrimai neaprėpė įvairių išorės pokyčių poveikio socialinei nelygybei klausimų, todėl tęsiant priemonę svarbu akcentuoti šią tematiką.

5 priemonė. Visuomenės gebėjimų ir įgalinimo prisitaikyti prie pokyčių, spręsti socialines, įtraukios ir kūrybingos visuomenės kūrimo problemas, kurti ir priimti socialines ir kultūrines inovacijas, šių inovacijų įvairiose visuomenės gyvenimo srityse ir įvairiuose lygmenyse kūrimo, poreikio, potencialo ir poveikio, valdymo ir skatinimo, matavimo ir vertinimo moksliniai tyrimai.

Dažnai efektyviausi socialinių problemų sprendimai sukuriami bendradarbiaujant viešajam ir privačiam sektoriams, pilietinėms organizacijoms ir piliečiams. Tokie sprendimai dažnai grindžiami socialinėmis ir kultūrinėmis inovacijomis – naujais būdais reaguoti į visuomenei kylančius iššūkius ir tenkinti jos poreikius, kuriant naujus socialinių santykių ir bendradarbiavimo modelius, įvedant naujus kultūrinius elementus. Socialinės inovacijos apima visuomenės, ir pavienių asmenų iniciatyvas, naujus socialinės ir ekonominės veiklos modelius, vertybių ir nuostatų, strategijų ir politikos priemonių, organizacinių struktūrų ir procesų, tiekimo sistemų ir paslaugų fundamentinius pokyčius. Europos Komisija yra atkreipusi dėmesį, kad socialinės inovacijos yra vienas svarbiausių būdų socialiniams iššūkiams Europos Sąjungoje ir jos šalyse-narėse spręsti, leidžiantis efektyviau panaudoti resursus ir labiau susitelkti ne į finansinę naudą, bet į tikruosius visuomenės poreikius bei siekti sistemingo, ilgalaikio ir tvaraus poveikio. Lietuvoje jau yra socialinių inovacijų pavyzdžių,

tačiau viešojoje erdvėje joms skiriama per mažai dėmesio: yra atlikta tik pavienių tyrimų ir atvejo studijų apie kai kuriuos šalyje vykdomo socialinio verslo aspektus ir socialines inovacijas skirtingose srityse. Sistemingų mokslinių tyrimų stoka riboja socialinių inovacijų valdymo ir skatinimo galimybes, nes nesama pagrįstų duomenų apie socialinių inovacijų situaciją, poreikius, galimybes, metodus, procesus, veiksnius bei vertinimą.

5. Siūlymai dėl tolesnio įgyvendinimo ir tobulinimo.

Siūlymai dėl Programos tematinės aprėpties ir priemonių patikslinimo pateikti 4 punkte.

Papildomi siūlymai dėl įgyvendinimo logikos, rezultatų panaudojimo mechanizmų ir kitų sąlygų sėkmingam Programos tęsimui:

- Vietoje tarpinių ataskaitų (kurių buvo atsisakyta Programos I etapo projektams) organizuoti viešą renginį projektų tarpiniams rezultatams pristatyti, taip sukuriant prielaidas sinergijai tarp vykdomų projektų, taip pat prielaidas projektų rezultatų viešinimui tikslinėms auditorijoms;
- Numatyti pareigą vykdytojams išnaudoti LMT sukurtą puslapį projektų rezultatams pristatyti (ne visi Programos I etapo projektai pateikė informaciją apie rezultatus) – aktyviau ten skelbiant naują turinį, ilgainiui jis gali tapti parankia informacijos sprendimų priėmėjams paieškos vieta.

Siūloma išlaikyti numatytą Programos finansavimą, kad būtų užtikrintas bent 20 projektų finansavimas, pagal galimybes indeksuojant lėšas atsižvelgiant į per laikotarpį nuo Programos patvirtinimo pradžios vykusią infliaciją.

IX. APIBENDRINIMAS

Programos I etapo projektai sukūrė reikšmingų rezultatų valstybės, visuomenės ir mokslo požiūriu. Rezultatai leido:

- Nustatyti visuomenės atsparumo ar visuomenės pažeidžiamumo veiksnius ir suformuluoti jų sąsajų modelius, kurie suteikia pagrindą rengti kompleksinius visuomenės atsparumo stiprinimo priemonių planus;
- Sukurti situacijos monitoringo metodikas, kurios leidžia į(si)vertinti institucijos, grupės ar bendruomenės atsparumo potencialą ir (ar) pažeidžiamumo lygį;
- Identifikuoti viešosios politikos ir (ar) viešosios komunikacijos efektus visuomenės atsparumui ir tuo remiantis suformuluoti rekomendacijas dėl veiksmingų viešosios politikos intervencijų;
- Teikti moksliniais tyrimais grįstas rekomendacijas dėl reiškinių tyrimo moksliniuose ar praktiniuose kontekstuose.

Rezultatų mokslinis naujumas apima kelis aspektus:

- Sukurtos naujos reiškinių konceptualizacijos ir analitiniai modeliai;
- Sukurtos naujos žinios, leidžiančios patikslinti, pagilinti ar peržiūrėti ankstesnių tyrimų išvadas ir generalizacijas;
- Sukurtos ir validuotos Lietuvos atvejui pritaikytos metodikos, kurios gali būti taikomos ir lyginamiesiems tyrimams;
- Pritaikyti inovatyvūs duomenų analizės metodai;
- Sukurti naujų duomenų rinkiniai, prieinami ir kitiems tyrėjams.

Programos I etapo rezultatų patikimumą užtikrina metodologinis tyrimų pagrįstumas – metodų pasirinkimas ir jų taikymas projektų ataskaitose pagrindžiamas išsamiai ir argumentuotai. Remiantis projekto ataskaitų vertinimo išvadomis taip pat galima konstatuoti, kad nebuvo nustatyta jokių metodologinių ribotumų, dėl kurių kiltų abejonių dėl rezultatų patikimumo.

- Naudotos pasaulyje pripažintos, aukščiausio lygio mokslinėse publikacijose pateikiamos validžios ir patikimos metodikos, į lietuvių kalbą išverstos ir Lietuvos populiacijai pritaikytos laikantis reikalavimų mokslinių metodikų vertimui ir adaptacijai. Kuriant ir taikant naujas metodikas, daug dėmesio skiriama matavimo validavimui.
- Išvados grindžiamos pakankamomis tiriamųjų grupėmis ar pakankamo dydžio kitų duomenų imtimis.
- Rezultatams apdoroti taikyti, jei tyrimo klausimas reikalauja, sudėtingi statistiniai metodai, kitaip sakant, išvados nėra grindžiamos vien paprasta koreliacijų analize.
- Tyrimuose dažnai naudojami skirtingo tipo duomenys ir derinami keli skirtingi tyrimo metodai, leidžiantys trianguliuoti išvadas.

Įgyvendinant Programos projektus, buvo paskelbti arba yra priimti spaudai 36 mokslo straipsniai anglų kalba tarptautiniuose cituojamumo indeksą turinčiuose žurnaluose arba 60 mokslo straipsnių, jei įskaičiuojami ir Lietuvoje leidžiami cituojamumo indeksą turintys žurnalai. Programa prisidėjo prie Lietuvos mokslo tarptautiškumo stiprinimo net tik per rezultatų sklaidą tarptautiniuose leidiniuose, bet ir per jų sklaidą tarptautiniuose renginiuose. Yra projektų, kurių vykdytojai nurodė, kad projektų įgyvendinimo metu užmegztų ryšių pagrindu buvo įsitraukta į tarptautinius projektus.

Nagrinėjamų problemų pobūdis lėmė, kad daugumoje projektų buvo derinami skirtingi metodai ir skirtingi duomenų šaltiniai, o daugiau nei pusę projektų (13 iš 21) įgyvendino tarpdalykinės komandos.

Programos I etapo rezultatai gali būti panaudoti formuojant ir vertinant viešąją politiką, tiek bendru valstybės raidos/pažangos strategijos lygmeniu (vykdytojai identifikavo rekomenduojamus ilgalaikius valstybės viešosios politikos intervencijų tikslus ir kryptis), tiek konkrečios viešosios politikos srities lygmeniu (vykdytojai identifikavo rekomenduojamus vykdomos politikos pokyčius), tiek naujų teisėkūros iniciatyvų, atliepiančių naujausius iššūkius atsparumui, lygmeniu.

Tyrimų rezultatų pagrindu parengtos rekomendacijos yra skirtos įvairioms auditorijoms, nors dažniausias adresatas yra valstybės ir savivaldybių institucijos. Vertinant pritaikomumą, geriausia būtų remtis suinteresuotų šalių atsiliepimais – Vykdymo grupė tokio tyrimo neatliko, nors kai kuriose ataskaitose pateikta informacija rodo, kad bent dalis rezultatų jau panaudoti sprendimuose ir sulaukė pozityvaus grįžtamojo ryšio. Svarbu paminėti tai, kad ne vieno projekto vykdytojai rengdami rekomendacijas aktyviai bendradarbiavo su suinteresuotomis institucijomis.

Vertinant, kaip Programos I etapo rezultatai gali būti naudingi suinteresuotoms šalims, galima išskirti tokius svarbiausius rezultatų pritaikymo kontekstus:

- Sukurtos metodikos rizikų ir (ar) atsparumo vertinimui, kurios gali būti panaudotos sistemingai savianalizei ar situacijos monitoringui;
- Pateiktos rekomendacijos, kaip stiprinti institucinius pajėgumus reaguoti į krizes;
- Pateiktos rekomendacijos, suteikiančios pagrindą sprendimams konkrečiose viešosios politikos srityse, pavyzdžiui, parodant įvertinant vykdomos politikos efektus ir pagrindžiant taiklesnes priemones.

Programa prisidėjo ir prie tyrėjų kompetencijų stiprinimo, nes įgyvendinant Programos I etapo projektus 11-oje projektų iš 21 projekto pagrindinių vykdytojų sąraše buvo doktorantai ir (ar) magistrai (jie sudarė apie penktadalį visų pagrindinių vykdytojų). Jaunesniojo mokslo darbuotojo ir mokslo darbuotojo pareigybių tyrėjai sudarė 37 proc. visų pagrindinių vykdytojų (35 iš 94).

Projektų rezultatai buvo skleidžiami per mokslines publikacijas (mokslo monografijas, straipsnius tarptautiniuose ir Lietuvos mokslo žurnaluose), žiniasklaidą (mokslo populiarinimo straipsnius, pokalbius radijo laidose ir interneto tinklalaidėse), pranešimus įvairiuose renginiuose ir pačių projektų organizuotuose renginiuose – tiek moksliniuose, tiek įtraukiančiuose atitinkamų sričių praktikus bei institucijas. Pastarieji renginiai turėjo ypač didelę vertę projektų praktinio pritaikomumo atžvilgiu, nes leido tiesiogiai pristatyti projektų tyrimų pagrindu sukurtas rekomendacijas tikslinėms grupėms, kai kuriais atvejais – koreguoti rekomendacijas atsižvelgiant į tikslinių grupių grįžtamąjį ryšį ir taip padidinti jų įgyvendinamumą.

Programos I etapo pasiekti rodikliai ir rezultatų kokybė rodo, kad Programos tematika gerai derina valstybės poreikius ir Lietuvos mokslo potencialą tuos poreikius atliepti. Kitaip sakant, Programos tematika leidžia pritraukti aukšto lygio mokslininkus, kurie sėkmingai ir inovatyviai pritaiko sukauptas žinias ir įgūdžius keliamiems klausimams nagrinėti, suburdami tarpdalykines komandas ir įtraukdami ankstyvų karjeros etapų tyrėjus. Taip pat Programos tematika yra aktuali valstybės ir visuomenės požiūriu, nes kreipia tyrimus nagrinėti klausimus, kurie glaudžiai susiję su Lietuvos valstybės išlikimo ir gebėjimo adaptyviai reaguoti į daugialypes krizes tikslais. Programos I etapo metu įgyvendinti tyrimai padengė tik dalį priemonių aprašuose detalizuotų klausimų, todėl siūloma tęsti abu Programos uždavinius, patikslinant kai kurių priemonių formuluotes.

X. PRIEDAI

1 priedas

PROGRAMOS I ETAPO PROJEKTŲ SĄRAŠAS IR PRISKYRIMAS PROGRAMOS UŽDAVINIAMS BEI PRIEMONĖMS

Nr.	Sutarties Nr.	Projekto pavadinimas	Institucija	Mokslo sritis/ kryptis	Uždavinių aprėptis	Pagr./ susij. priemonė	Skirta lėšų (Eur)	Planuota produkcija (vnt.)	Papildoma produkcija (vnt.)	Produkcija iš viso (vnt.)
1	S-VIS-23-1	Krizės ir vartojimas: mechanizmai, paaiškinantys pirkimo, vartojimo ir socialinio solidarumo elgseną	ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas	S; S 003 Vadyba/S 004 Ekonomika	2 uždavinys	2.3 2.5	199 507	9	6	15
2	S-VIS-23-2	Ūkių ekonominį atsparumą lemiančių veiksnių tyrimas pagal Lietuvai būdingus Euro2040 ūkininkų profilius	Lietuvos socialinių mokslų centras	S; S 004 Ekonomika	Abu uždaviniai	2.4 1.3	199 962	7	0	7
3	S-VIS-23-3	Migracija, paveldas ir atsparumas: Lietuvos architektai ir architektūra krizių laikotarpiu 1939-1959 m.	Vilniaus universitetas	H; H 005 Istorija ir archeologija/H 003 Menotyra	1 uždavinys	1.1	95 096	11	4	15
4	S-VIS-23-4	Pasitikėjimo mokslu didinimas kaip priemonė stiprinant visuomenės atsparumą netikroms žinioms (angl. fake news) klimato kaitos kontekste	Mykolo Romerio universitetas	S; S 008 Komunikacija ir informacija/S 006 Psichologija	1 uždavinys	1.2	149 344	13	10	23
5	S-VIS-23-5	Moterų pabėgėlių tvarios karjeros užtikrinimas jas priimančioje šalyje	Kauno technologijos universitetas	S; S 003 Vadyba	2 uždavinys	2.1 2.4	199 514	12	3	15
6	S-VIS-23-6	Lietuvos verslo atsparumo tyrimas ir sprendimų simuliacija geopolitinių rizikų bei finansinių krizių kontekste	ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas	S; S 004 Ekonomika	2 uždavinys	2.3 2.4, 2.5	199 066	12	5	17
7	S-VIS-23-7	Šalies ekonomikos perorientavimo į aukštą pridėtinę vertę kuriančias sritis kintančių geopolitinių sąlygų kontekste tyrimas	Vilniaus universitetas	S; S 004 Ekonomika	2 uždavinys	2.3	193 278	6	7	13
8	S-VIS-23-8	Propagandos ir dezinformacijos tyrimai: automatinis atpažinimas mašininio mokymo metodais, poveikis ir visuomenės atsparumas	Vilniaus universitetas	S/N; S 008 Komunikacija ir informacija/N 009 Informatika	Abu uždaviniai	1.2 2.2	195 607	15	13	28

Nr.	Sutarties Nr.	Projekto pavadinimas	Institucija	Mokslo sritis/ kryptis	Uždavinių aprėptis	Pagr./ susij. priemonė	Skirta lėšų (Eur)	Planuota produkcija (vnt.)	Papildoma produkcija (vnt.)	Produkcija iš viso (vnt.)
9	S-VIS-23-9	Visuomenės atsparumo įgalinimas atskleidžiant ekologinio nerimo ir aplinkai palankaus vartojimo ryšio mechanizmą	Mykolo Romerio universitetas	S; S 006 Psichologija	1 uždavinys	1.4 1.5	195 587	12	11	23
10	S-VIS-23-10	Savivaldybių valdymo institucijų atsparumo krizėms stiprinimas įgalinant skaitmeninės valdžios procesus	Mykolo Romerio universitetas	S; S 003 Vadyba	1 uždavinys	1.3	199 978	10	6	16
11	S-VIS-23-11	Socialinių paslaugų sistemos transformacija stiprinant jos atsparumą išorinėms grėsmėms	Vilniaus universitetas	S; S 005 Sociologija/S 003 Vadyba	2 uždavinys	2.5	199 990	26	4	30
12	S-VIS-23-12	Saugaus vairavimo kompetencijos išlaikymas senyvame amžiuje	Vytauto Didžiojo universitetas	S; S 006 Psichologija	1 uždavinys	1.5	192 920	14	9	23
13	S-VIS-23-13	Lietuvos visuomenės stiprinimas pasitelkiant paveldo bendruomenes: iššūkiai ir galimybės	Vilniaus universitetas	H; H 005 Istorija ir archeologija	Abu uždaviniai	2.5 1.1	194 075	16	23	39
14	S-VIS-23-14	Visuomenės ir bendruomenių atsparumo stiprinimas per piliečių mokslą ir pilietiškumą	Kauno technologijos universitetas	S; S 005 Sociologija/S 002 Politikos mokslai	Abu uždaviniai	1.2 2.2	192 197	20	11	31
15	S-VIS-23-15	Demografinis, ekonominis, energetinis, maistinis ir epidemiologinis moderniosios Lietuvos visuomenės ir tautos atsparumas (1883-2023)	Vilniaus universitetas	S/H; S 005 Sociologija/H 005 Istorija ir archeologija	Abu uždaviniai	2.3 1.1, 2.1	199 983	15	12	27
16	S-VIS-23-16	Lietuvos valdžios institucijų atsakas į daugialypę krizę 2021-2025 m. laikotarpiu	Vilniaus universitetas	S; S 002 Politikos mokslai/S 004 Ekonomika	Abu uždaviniai	1.3 2.3	199 998	15	7	22
17	S-VIS-23-17	Lietuvos socialinės ir gynybos politikų sankirtos: socialiai pažeidžiamų grupių atsparumas hibridinėms grėsmėms	Vilniaus universitetas	S; S 005 Sociologija/S 008 Komunikacija ir informacija	1 uždavinys	1.2 1.3	199 914	12	5	17
18	S-VIS-23-18	Tvaraus vartojimo skatinimas išorės šoko sukeltose krizinėse situacijose	Vilniaus Gedimino technikos universitetas	S; S 003 Vadyba	1 uždavinys	1.4	199 806	10	4	14
19	S-VIS-23-19	Parama demokratinėms institucijoms ir visuomenės poliarizacija: tarpusavio sąveikų analizė	Vilniaus universitetas	S; S 002 Politikos mokslai/S 008 Komunikacija ir informacija	1 uždavinys	1.2	198 769	15	5	20

Nr.	Sutarties Nr.	Projekto pavadinimas	Institucija	Mokslo sritis/ kryptis	Uždavinių aprėptis	Pagr./ susij. priemonė	Skirta lėšų (Eur)	Planuota produkcija (vnt.)	Papildoma produkcija (vnt.)	Produkcija iš viso (vnt.)
20	S-VIS-23-20	Transmedialios komunikacijos modelis žiniasklaidos atsparumui ir visuomenės informaciniam integralumui pasiekti	Vytauto Didžiojo universitetas	S; S 008 Komunikacija ir informacija/S 002 Politikos mokslai	Abu uždaviniai	2.2 1.2	190 881	13	15	28
21	S-VIS-23-21	Visuomenės pažeidžiamumo ir atsparumo krizėms socio-erdviniai veiksniai ir bendruomenių reagavimo į krizes potencialo stiprinimas	Kauno technologijos universitetas	S; S 005 Sociologija/S 002 Politikos mokslai	1 uždavinys	1.3	191 685	38	25	63
							Iš viso	**301**	**185**	**486**

2 priedas

PROJEKTŲ MOKSLINĖS IR KITOS PRODUKCIJOS SĄRAŠAI

Monografijos ir mokslo studijos

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Bibliografinis aprašas arba komentaras
1	S-VIS-23-11	Monografija	parengtas ir recenzuotas rankraštis	Parengtas ir recenzuotas rankraštis
2	S-VIS-23-14	Monografija	parengtas ir recenzuotas rankraštis	Citizen Social Science and Civic Engagement: Building Resilient Societies

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Bibliografinis aprašas arba komentaras
3	S-VIS-23-15	Monografija	parengtas ir recenzuotas rankraštis	Lithuania 2.0 (1883–?). A Historical Examination of Food, Energy, Economic, and Demographic Resilience of a Small Modern Nation
4	S-VIS-23-17	Mokslo studija	paskelbtas / išleistas	Lietuvos socialinės ir gynybos politikų sankirtos: socialiai pažeidžiamų grupių atsparumas hibridinėms grėsmėms
5	S-VIS-23-19	Monografija	paskelbtas / išleistas	Bendrystės išbandymas. (Ne)pasitikėjimas valstybe ir visuomenės poliarizacija Lietuvoje / Monografija. Mokslinė redaktorė Ainė Ramonaitė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2026. – 260 p.
6	S-VIS-23-20	Monografija	parengtas	Parengtas monografijos rankraštis.
7	S-VIS-23-3	Mokslo studija	parengtas	Parengtas mokslo studijos rankraštis.
8	S-VIS-23-8	Monografija	paskelbtas / išleistas	Plikynas D., Marcinkevičius V., Rizgelienė I., Zubaitienė V., Korvel G., Maliukevičius N., Zaranka P. (2026). Propagandos aptikimas ir poveikis informacinio karo kontekste. Vilnius University Press. https://doi.org/10.15388/vupbook0059

Recenzuojami mokslo straipsniai

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Bibliografinis aprašas arba komentaras
1	S-VIS-23-1	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Survilaitė, E., Auruškevičienė, V., Židonis, Ž., Misiūnas, D., Šidlauskienė, J. ir Mačiulis, N. (2025). Distinguishing Between Recovery and Transformation: A Systematic Review of Purchasing and Consumption During Crises. Journal of Consumer Affairs, 59(1), 1–20. doi: 10.1111/joca.70003
2	S-VIS-23-1	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Straipsnis "Consumption Dynamics Near Conflict: Exploring a Spending Surge in the Baltics Amid the Russo-Ukrainian War" yra įteiktas žurnalo "Journal of Business Research" redakcijai.
3	S-VIS-23-1	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Auruškevičienė, V., Survilaitė, E., Misiūnas, D. ir Reardon, J. (2025). Geopolitical Uncertainty and Spending Behavior: Examining the Roles of Consumer Risk Perception, Coping Appraisal, and Resilience. Organizations and Markets in Emerging Economies, 16(1 (32)), 6–30. doi: 10.15388/omee.2025.16.1
4	S-VIS-23-10	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Bartuševičienė, I., Butkus, M., Toleikienė, R. ir Juknevičienė, V. (2026). Strengthening Municipal Resilience Through Digital Governance Maturity. Problems and Perspectives in Management, 24(1), 16–27. doi: 10.21511/ppm.24(1).2026.02
5	S-VIS-23-10	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Įteiktas redakcijai

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Bibliografinis aprašas arba komentaras
6	S-VIS-23-10	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Toleikienė, R., Butkus, M., Bartuševičienė, I. ir Juknevičienė, V. (2025). Assessing Digital Governance Maturity in the Context of Municipal Resilience: The Triadic Model, Its Dimensions and Interrelations. Administrative Sciences, 15(11), 435. doi: 10.3390/admsci15110435
7	S-VIS-23-10	Recenzuojamas mokslo straipsnis	priimtas spausdinti	Straipsnis yra priimtas. NISPAcee žurnalui pateiktas straipsnis Enhancing Municipal Resilience through Digital Governance: Empirical Insights from Lithuanian Municipalities, kuriame kiekybiniai projekto rezultatai papildomi kokybinėmis įžvalgomis apie skaitmeninio valdymo praktinį įgalinimą savivaldybėse.
8	S-VIS-23-10	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Butkus, M., Bartuševičienė, I., Toleikienė, R. ir Juknevičienė, V. (2026). Resilience at the Local Level: Linking Digital Governance Maturity to Municipal Resilience: Empirical Insights from Lithuania. Studies in Business and Economics, 21(1), 208–229. doi: 10.2478/sbe-2026-0010
9	S-VIS-23-11	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Žalimienė, L., Dunajevas, E., Gevorgianienė, V., Šumskienė, E. ir Genienė, R. (2024). Asmeninės socialinės paslaugos išorinių grėsmių kontekste: socialinės sistemos atsparumo analizės rėmai. Filosofija. Sociologija, 35(4), 434–445. doi: 10.6001/fil-soc.2024.35.4.5
10	S-VIS-23-11	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Gevorgianienė, V., Šumskienė, E., Genienė, R., Žalimienė, L. ir Dunajevas, E. (2024). Boundary Work in the Space of Personal Social Services: Concepts, Challenges and Opportunities. Socialinė Teorija, Empirija, Politika ir Praktika, 29, 56–71. doi: 10.15388/STEPP.2024.29.4
11	S-VIS-23-11	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Įteiktas redakcijai
12	S-VIS-23-11	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Įteiktas redakcijai
13	S-VIS-23-12	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Mokslinis straipsnis išleistas 3 kvartilio (Q3) užsienio mokslo žurnale: Kiliutė, A., Skinkytė, G., & Vadvilavičius, T. (2025). Studying Near-miss Accidents instead of Crashes: Psychometric Characteristics of Near-miss Traffic Accidents Scale in Lithuanian Sample. Transactions on Transport Sciences, (2), 51-55. doi: 10.5507/tots.2025.013
14	S-VIS-23-12	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Mokslinis straipsnis išleistas 1 kvartilio (Q1 pagal SCOPUS) užsienio mokslo žurnale: Morkevičiūtė M., Šeibokaitė L., Endriulaitienė A., Markšaitytė R., Vadvilavičius T. (2025). Driving skills and self-regulation in older adults: the results of a systematic review and meta-analysis. Traffic Injury Prevention, 1-7. doi: https://doi.org/10.1080/15389588.2025.2524465
15	S-VIS-23-12	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Vadvilavičius, T., Šeibokaitė, L., Endriulaitienė, A., Markšaitytė, R. ir Morkevičiūtė, M. (2025). Traffic Hazard Perception and Self-Regulatory Driving Behaviour Amongst Older Drivers: The Role of Gender. Journal of Transport & Health, 43, 102078. doi: 10.1016/j.jth.2025.102078
16	S-VIS-23-12	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Šeibokaitė, L., Endriulaitienė, A., Markšaitytė, R., Morkevičiūtė, M. ir Vadvilavičius, T. (2025). Older Lithuanian Drivers Didn't Benefit from a Short Road Hazard Perception Training. Transport Means – 2025: Proceedings of the 29th International Scientific Conference. Kaunas: Technologija, 324–327.
17	S-VIS-23-12	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Mokslinis straipsnis įteiktas žurnalo redakcijai

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Bibliografinis aprašas arba komentaras
18	S-VIS-23-13	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Justina Poškienė, „Nuo Valetos iki Faro: archeologijos paveldas ir bendruomenės“, Archaeologia Lituana, 2024, t. 25, p. 12–35 doi: 10.15388/ArchLit.2024.25.1
19	S-VIS-23-13	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Rugilė Strazdaitė, „Senbuviai, atėjūnai ir kultūros paveldas: Lietuvos vietos bendruomenių sąveikos ir konfliktai“, in: Tarpukario Lietuvos miesteliai ir miestelėnai. Istorijos, kultūros ir paveldo tyrimai („Lietuvos istorijos studijų“ specialus leidinys, t. 15), sud. Salvijus Kulevičius, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2025, p. 478–499 DOI: 10.15388/Tarpukario-Lietuvos-miesteliai.2025.22
20	S-VIS-23-13	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Ingrida Kelpšienė, „Emocinis reaktyvumas ir proaktyvus veikimas bendruomenių paveldo praktikose Lietuvoje“, Information & Media, 2025, vol. 101, p. 102–121 doi: 10.15388/Im.2025.101.7
21	S-VIS-23-13	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Irena Šutinienė, „Vietos tapatybė ir paveldas kaip vietos bendruomenių kūrimosi veiksniai. Lietuvos atvejis“, Lietuvos istorijos studijos, 2025, t. 56, p. 82–104 doi: 10.15388/LIS.2025.56.5
22	S-VIS-23-13	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Salvijus Kulevičius, „Miestelietiškumo kodas: nuo pirmųjų miestelių iki nūdienos vietos bendruomenių. Savivokos ir tapatybės klausimai“, in: Tarpukario Lietuvos miesteliai ir miestelėnai. Istorijos, kultūros ir paveldo tyrimai (Lietuvos istorijos studijos specialus leidinys, t. 15), sud. Salvijus Kulevičius, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2025, p. –58 doi: 10.15388/Tarpukario-Lietuvos-miesteliai.2025.2
23	S-VIS-23-13	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Salvijus Kulevičius, “The Role of Cultural Heritage for Local Communities: Insights from Recent Research”, Vēsture: avoti un cilvēki = History: Sources and People, 2026, vol. 29, p. 44–56 doi: 10.59893/vac.29.005
24	S-VIS-23-13	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Salvijus Kulevičius, „Vietos bendruomenių ir kultūros paveldo sąveikos: nuo lūkesčių iki realijų. Lietuvos atvejis“, Acta Humanitarica Academiae Saulensis, 2026, t. 33, p. 35–46 DOI: 10.15388/AHAS.2026.33.3
25	S-VIS-23-13	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Salvijus Kulevičius, Justina Poškienė, "Towards Participatory Heritage: A Lithuanian Local Community Perspective", Heritage & Society (Taylor & Francis)
26	S-VIS-23-13	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Salvijus Kulevičius, "The Significance of Manor Heritage for Local and Heritage Communities: 21st Century Stories and Experiences in Lithuania", Acta Academiae Artium Vilnensis
27	S-VIS-23-13	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Indrė Jovaišaitė-Blaževičienė, „Nepažinta muziejinio pasaulio pusė: vietos bendruomenių muziejų praktikos Lietuvoje ir jų vaidmuo telkiant bendruomenes bei aktualizuojant kultūros paveldą“, Lietuvos istorijos studijos
28	S-VIS-23-14	Recenzuojamas mokslo straipsnis	priimtas spausdinti	Straipsnis "Methodology of Citizen Social Science: A Reflection on the State of Practice" įteiktas mokslo žurnalui "American Behavioral Scientist".
29	S-VIS-23-14	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Valentinavičius, V., Morkevičius, V. ir Butkevičienė, E. (2025). Democratic Resilience in Lithuania and the EU: Examining the Role of Civil Society and Citizen Participation. Viešoji Politika ir Administravimas, 24(3), 447–466. doi: 10.5755/j01.ppaa.24.3.42178
30	S-VIS-23-14	Recenzuojamas mokslo straipsnis	parengtas	Straipsnis "Explaining Public Perceptions of Crisis Preparedness and Recovery: The Role of Trust in Institutions and Society"

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Bibliografinis aprašas arba komentaras
31	S-VIS-23-14	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Straipsnis "Engagement as a Basis for Participation in Citizen Science Research" buvo įteiktas mokslo žurnalo "Citizen Science: Theory and Practice" redakcijai.
32	S-VIS-23-14	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Simonaite, I., & Bryer, T. (2026). Legal and Ethical Citizenship in Citizen Science. Public Policy and Administration, 25(1), 110–121. https://doi.org/10.5755/j01.ppaa.25.1.44152
33	S-VIS-23-15	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Norkus, Z., Markevičiūtė, J., & Ambrulevičiūtė, A. (2025). Denmarkisation and agricultural growth in the Baltic countries during the interwar period. Scandinavian Economic History Review, 73(3), 231–250. https://doi.org/10.1080/03585522.2025.2466516
34	S-VIS-23-15	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Norkus, Z., Markevičiūtė, J., & Ambrulevičiūtė, A. (2025). Why did Lithuania's economy grow during the great depression of the 1930s? Journal of Baltic Studies, 56(4), 801–826. https://doi.org/10.1080/01629778.2025.2509608
35	S-VIS-23-15	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Norkus, Z., & Ambrulevičiūtė, A. (2025). Last Famine in Lithuania (Vilnius 1917): A Measurement and Explanation. Cultural and Social History, 23(2), 223–245. https://doi.org/10.1080/14780038.2025.2598974
36	S-VIS-23-15	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Klimantas, A. (2026). Accounting for a Soviet republic: Lithuanian GDP time-series, 1940–1995. Cliometrica. https://doi.org/10.1007/s11698-026-00344-y
37	S-VIS-23-15	Recenzuojamas mokslo straipsnis	priimtas spausdinti	Straipsnis The Loss and Restoration (in the Making) of Lithuania's Energy independence: 1927-2023 from the Viewpoint of the New Energy History Priimtas spausdinti žurnale "Lithuanian Historical Studies"
38	S-VIS-23-15	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	S.Šiaudinis, Z.Norkus "Measuring deviations of exchange rates from their purchasing power parities in interwar Europe: GDP-based approximations", recenzuojamas European Review of Economic History"
39	S-VIS-23-15	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Norkus Z., Ambrulevičiūtė A. 2025. „Kada gi Lietuva prarado energetinę nepriklausomybę? Pirminių energijos šaltinių suvartojimas Lietuvoje 1927–1960 metais ekonominės energetikos istorijos požiūriu". Lietuvos istorijos studijos, 55, p. 59–93. Žurnalas įtrauktas į SCOPUS ir Clarivate Analytics duomenų bazes doi: 10.15388/LIS.2025.55.3
40	S-VIS-23-16	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Vilpišauskas, R. ir Nakrošis, V. (2025). The Impact of a Polycrisis on Policy and Institutional Change: A Framework for Analysis and Methodology. Politologija, 119(3), 14–43. doi: 10.15388/Polit.2025.119.1
41	S-VIS-23-16	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Bartasevičius, V., Fuks, V. ir Nakrošis, V. (2025). Lithuania's Response to the Crisis of Irregular Migration in 2021–2024. Politologija, 119(3), 44–84. doi: 10.15388/Polit.2025.119.2
42	S-VIS-23-16	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Kalanta, M. (2025). Managing the Energy Price Crisis in Lithuania: From Operational Responses to Policy Change. Politologija, 119(3), 85–130. doi: 10.15388/Polit.2025.119.3
43	S-VIS-23-16	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Mickus, J. ir Vilpišauskas, R. (2025). Lithuania's Sanctions Response to the Geopolitical Polycrisis: Reducing the Gap Between Maximalist Aims and Limited Capacities. Politologija, 119(3), 131–179. doi: 10.15388/Polit.2025.119.4

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Bibliografinis aprašas arba komentaras
44	S-VIS-23-16	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Įteiktas redakcijai
45	S-VIS-23-16	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Mokslinis straipsnis "Dissecting the Ethical Dilemma of Migration Blackmail: The 2021 Belarus-Lithuania Case"
46	S-VIS-23-17	Recenzuojamas mokslo straipsnis	parengtas	Denisenko V., Gajauskaite I., Skuciene D. Cross-Narrative Interaction of Kremlin Propaganda and Alternative Media in Lithuania: Analysing the Coverage of the 'Poverty' Issue during Russia'sInvasion of Ukraine. Pateikta Central European Journal of Communication, 2024.
47	S-VIS-23-17	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Skučienė, D., Brazienė, R. ir Vencius, T. (2025). Resilience of Socially Vulnerable Populations to Disinformation in Lithuania: The Role of the Welfare State. Social Inclusion, 13, Article 10100. doi: 10.17645/si.10100
48	S-VIS-23-17	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Įteiktas žurnalui Humanities and Social Sciences Communications (Springer Nature).
49	S-VIS-23-18	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Korsakiene, R., Vilkaite-Vaitone, N., & Jeseviciute-Ufartiene, L. (2026). Towards an Understanding of Sustainable Consumption Factors in Crisis Context: A Systematic Literature Review. Sustainability, 18(11), 5721. https://doi.org/10.3390/su18115721
50	S-VIS-23-18	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	L. Jeseviciute-Ufartiene, N. Vilkaite-Vaitone, R. Korsakiene (2026). When fear drives sustainability: emotional and psychological mechanisms of consumer behaviour during crises. Humanities and Social Sciences Communications.
51	S-VIS-23-18	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Vilkaitė-Vaitonė, N., Korsakienė, R., Jeseviciute-Ufartiene, L. (2026). Do Conspiracy Beliefs and Trust Shape Sustainable Consumption in Crises? Journal of Environmental Psychology.
52	S-VIS-23-19	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Ramonaitė, A., & Verbalytė, M. (2026). Kas lemia afektinę rinkėjų poliarizaciją – politinės pozicijos ar partiškumas? Jungtinio eksperimento rezultatai. Politologija, 122(2), 117–144. https://doi.org/10.15388/polit.2026.122.4
53	S-VIS-23-19	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Petronytė-Urbonavičienė, I. (2026). Suvoktas autentiškumas kaip politiko populiarumo pagrindas Lietuvoje: Remigijaus Žemaitaičio sėkmės formulė. Politologija, 122(2), 145–191. https://doi.org/10.15388/polit.2026.122.5
54	S-VIS-23-19	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	M. Jastramskio straipsnis "The Effect of Presidential Elections on Political Trust in a Semi-Presidential Regime", įteiktas žurnalui "Electoral Studies"
55	S-VIS-23-19	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	L. Pukelio straipsnis "The Demand Side of Distrust: What Drives Conspiracy Content Consumption in Lithuania?", įteiktas žurnalui "Problems of Post-Communism"

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Bibliografinis aprašas arba komentaras
56	S-VIS-23-19	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	A. Ramonaitė ir M. Verbalytė "What explains Soviet nostalgia in Lithuania? The role of transformation experience and ressentiment", įteiktas žurnalui "European Journal of Cultural and Political Sociology"
57	S-VIS-23-2	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Morkūnas, M., Žičkienė, A., Volkov, A., & Skvarciany, V. (2025). What do we (not) know about agricultural economic resilience? Insights from the systematic literature review. Business: Theory and Practice, 26(2), 287–304. https://doi.org/10.3846/btp.2025.23651
58	S-VIS-23-2	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Volkov, A., Morkūnas, M., Žičkienė, A., & Rudienė, E. (2025). Will European agriculture be resilient? Assessment of the share and economic resilience levels of the future European farmer profiles: Evidence from Lithuania. Agricultural and Food Economics, 13, Article . https://doi.org/10.1186/s40100-025-00361-x
59	S-VIS-23-2	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Straipsnis pateiktas į Sociologia Ruralis žurnalą
60	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	priimtas spausdinti	Remeika, D. (2026). „Telegram“ turinio intervencija į tradicinės žiniasklaidos naujienų srautą. Information & Media
61	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Remeika, D. (2025). „Telegram“ kanalų vaidmenys naujienų žiniasklaidos ekosistemoje: tarp laisvės ir moderavimo. Information & Media, 101, 53-69. https://doi.org/10.15388/Im.2025.101.4
62	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Balčytienė, A., Bunevičienė, I., & Juraitė, K. (recenzuojamas). Reconfiguring media-audience relationships through dialogue and trust management: Insights from media and civil society actors in Lithuania. International Journal on Media Management.
63	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Balčytienė, A., Bocullo, D., & Juraitė, K. (2025). Baltic democracies beyond the EU accession: media as a bearer of democratic culture and means of resilience in navigating uncertainties. Journal of Contemporary European Studies, 33(2), 375–390. https://doi.org/10.1080/14782804.2024.2360030
64	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Balčytienė, A., Dāvidsone, A., & Siibak, A. (2025). What a Human-Centred Approach Reveals About Disinformation Policies: The Baltic Case. Media and Communication, 13, Article 9548. https://doi.org/10.17645/mac.9548
65	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Šukaitytė-Coenen, R. and Stonytė, R. Transmedia Narrative as a Soft Intervention in the Polarized Public Debate on Same-Sex Marriage in Lithuania. Critical Studies In Media Communication (pateiktas).
66	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Rožukalne, A., Balčytienė, A., & Harro-Loit, H. (2024). Towards Responsible Media: Understanding the Baltic Countries' Traits Through the Lens of Transparency and Accountability Analysis. Comunicação E Sociedade, 46, e024028. https://doi.org/10.17231/comsoc.46(2024).5693
67	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Balčytienė, A., Kupetytė, R., & Plepytė-Davidavičienė, G. Relational Mechanisms in Media-Audience Interaction: A Case Study of Trust Dynamics Around Controversial Issues in Lithuania. The Communication Review.
68	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Balčytienė, A., & Juraitė, K. (2023). Media and information literacy as a strategic guideline toward civic resilience: Baltic–Nordic lessons. Media and Information Literacy for the Public Good: UNESCO MILID Yearbook 2023, 51–79. https://doi.org/10.26620/uniminuto/978-958-763-705-2.cap.3

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Bibliografinis aprašas arba komentaras
69	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Vaišnys, A. (2026). Medijų politikos pranešimas žiniasklaidai skaidrumą reglamentuojančios Europos teisės kontekste. Information &Amp; Media, 103, 8–50. https://doi.org/10.15388/im.2026.103.1
70	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Balčytienė, A., Kasparaitė, R., & Lenčiauskienė, P. (2024). A human-centric approach to countering disinformation. Observatorio (OBS*). https://doi.org/10.15847/obsobs18520242442
71	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Balčytienė, A. (2024). Informacinė (ne)tvarka: kur suksime – į konfrontaciją ar dialogo link? ("Information (Dis)order: where do we Turn – Towards Confrontation or Dialogue?"), Žurnalistikos tyrimai, 17, pp. 8–25. doi:10.15388/ZT/JR.2023.1.
72	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Balčytienė, A. (2023). Transforming epistemic communities for a healthier discourse in today's Europe (Episteminių bendruomenių transformavimas siekiant sveikesnio diskurso šiuolaikinėje Europoje). Darbai ir dienos, 79, pp. 37-50. doi: 10.7220/2335-8769.79.2.
73	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	priimtas spausdinti	Kasparaitė, R. (2026). The Role and Features of Cross-sectoral Collaboration in Disinformation Governance. Information & Media.
74	S-VIS-23-20	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Balčytienė, A., Kupetytė, R., Plepytė-Davidavičienė, G., & Šukaitytė-Coenen, R. (recenzuojamas). A Human-Centred Approach to Conflicting Opinions: How Trust and Media Exposure Shape Audience-Media Relationships. Central European Journal of Communication.
75	S-VIS-23-21	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Balžekienė, A., & Telešienė, A. (2025). Exploring clusters of perceived climate change risks and impacts across countries with different exposure. International Journal of Sociology, 55(6), 431–452. https://doi.org/10.1080/00207659.2025.2552090
76	S-VIS-23-21	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Balžekienė, A., & Budrytė, P. (2026). Methodological solutions for interactive socio-spatial vulnerability dashboards for risk governance. Journal of Risk Research, 29(5), 614–631. https://doi.org/10.1080/13669877.2026.2636940
77	S-VIS-23-21	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Telešienė, A., Pelikšienė, R., Balžekienė, A., & Vitkauskaitė-Ramanauskienė, J. (2026). A Participatory Approach to Embedding Cascading Crises Exercises in Local Riskscapes to Build Community Resilience. Proceedings of the International ISCRAM Conference, 23. https://doi.org/10.59297/jwm39a81
78	S-VIS-23-21	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Vitkauskaitė-Ramanauskienė, J., & Balžekienė, A. (2025). Pasitikėjimo ir sociodemografinių veiksnių sąsajos su Lietuvos gyventojų pasirengimu aplinkosauginėms grėsmėms. Filosofija. Sociologija, 36(2). https://doi.org/10.6001/fil-soc.2025.36.2.5
79	S-VIS-23-21	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Budrytė, P., & Balžekienė, A. (2025). The Visualisations of the Intersection between Risks and Social Vulnerability Using Interactive Dashboards. 35th European Safety and Reliability Conference (ESREL 2025) and the 33rd Society for Risk Analysis Europe Conference (SRA-E 2025), 2044–2051. https://doi.org/10.3850/978-981-94-3281-3_esrel-sra-e2025-p5462-cd
80	S-VIS-23-21	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Budrytė, Paulina. Intersection of geopolitical risks and social vulnerabilities at the Eastern NATO border Pateika žurnalui "Geoforum" https://www.sciencedirect.com/journal/geoforum

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Bibliografinis aprašas arba komentaras
81	S-VIS-23-3	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Drėmaitė, M. (2024). Baltic Architectural Education in Times of Crisis: Faculty of Architecture at the Baltic University in Germany, 1946–1949. Architecture and Urban Planning, 20(1), 65–79. https://doi.org/10.2478/aup-2024-0006
82	S-VIS-23-3	Recenzuojamas mokslo straipsnis	priimtas spausdinti	Straipsnis "Designing the National Future in Exile: Lithuanian Architects in post-war Germany (1945–1949)“ priimtas spaudai po recenzavimo mokslinių straipsnių rinkinyje "Architects in Exile. Stories of new spatial experiences", edited by Boris Chukovich and Andrea Gritti, Milan: Franco Angeli Press, 2026, pp. 226–235.
83	S-VIS-23-3	Recenzuojamas mokslo straipsnis	priimtas spausdinti	Straipsnis „State Design Institute as a Tool for Centralization of Architectural Practice in Soviet-Occupied Lithuania“ priimtas spaudai po recenzavimo atvirosios prieigos žurnalo Architektúra & urbanismus 60, Issue 3-4, Special issue State Design Organizations in Europe After World War II
84	S-VIS-23-4	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Diržytė, A. (2025). Science Communication Audiences in Lithuania: Science Motivation, Attitudes Toward Media, and Nature-Friendly Behavior. Frontiers in Communication, 10, 1587798. DOI: 10.3389/fcomm.2025.1587798
85	S-VIS-23-4	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Skaržauskienė, A. (2026). Segmenting Science Audiences in Lithuania: Media Pathways and Climate Change Views. The International Journal of Climate Change: Impacts and Responses. DOI: 10.18848/1835-7156/CGP/A415
86	S-VIS-23-4	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Mačiulienė, M., Skaržauskienė, A., Gulevičiūtė, G. ir Diržytė, A. (2025). Climate Research in Lithuania as a Lens for Science Communication: A Bibliometric Analysis and Implications for Public Trust. Public Policy and Administration, 24(4), 544–555. DOI: 10.13165/VPA-25-24-4-01
87	S-VIS-23-4	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Straipsnis "Recognising the threat, distrusting the remedy: a dual-trust profile of misinformation vulnerability in a Lithuanian science communication audience" pateiktas recenzuoti žurnale "Technology in Society" (Elsevier). Manuscript No. TECHIS-D-26-04469.
88	S-VIS-23-4	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Zelenkauskaitė, A., Gulevičiūtė, G., Mačiulienė, M., Skaržauskienė, A. ir Diržytė, A. (2025). Who Cites Whom? The Overrepresentation of Male-Cited Sources in the Most Shared Climate Change News Stories. MedieKultur: Journal of Media and Communication Research, 41(79). DOI: 10.7146/mk.v41i79.155541
89	S-VIS-23-4	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Rankraštis "Trusting scientists in a skeptical society: Segmented trust, mediated credibility, and information authority in Lithuania" pateiktas žurnalo “Mediatization Studies” redakcijai.
90	S-VIS-23-5	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	A female refugees’ career: a review and agenda for future research // Societies. Basel : MDPI. ISSN 2075-4698. 2026, vol. , iss. 4, art. no. 128, p. 1-25. DOI: 10.3390/soc040128
91	S-VIS-23-5	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Mažeikienė, N., Andrijauskienė, M., Salickaitė-Žukauskienė, R., Savanevičienė, A., Šakytė-Statnickė, G. ir Čiutienė, R. (2026). Under the Canvas Ceiling: Ukrainian Refugee Women’s Learning at Lithuanian Organisations. Journal of Education Culture and Society, 17(1), 71–92. DOI: 10.15503/jecs2026.1.71.92
92	S-VIS-23-5	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	"How Work Environment and Personal Resources Shape Employee Wellbeing among Ukrainian Women Refugees" Employee Relations,
93	S-VIS-23-5	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	"Employer Perspectives on Refugee Women’s Workplace Integration and Well-Being" Human Resource Management Journal,

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Bibliografinis aprašas arba komentaras
94	S-VIS-23-5	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	From Survival to Sustainable Careers: Institutional Support For Highly Skilled Women Following Forced Migration
95	S-VIS-23-6	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Sisteminės mokslinės literatūros analizės pagrindu parengtas mokslinis straipsnis įteiktas Corporate Governance: International Review žurnalo redakcijai, Wiley. Straipsnis recenzavimo procese.
96	S-VIS-23-6	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Parengtas ir įteiktas redakcijai su įrodančiais dokumentais empirinio tyrimo straipsnis
97	S-VIS-23-6	Recenzuojamas mokslo straipsnis	priimtas spausdinti	Priimtas spausdinti metodinio pobūdžio straipsnis, skirtas "wargaming" simuliacijos metodikos vystymui ir apibendrinimams. Žurnalas R2ie skirtas sisteminiams ekonomikos tyrimams. Straipsnis publikuojamas specialiame numeryje "Call for papers: Games and play through the prism of economic intelligence". Straipsnis publikuojamas dviem kalbomis - anglų ir prancūzų k.
98	S-VIS-23-6	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Parengtas ir įteiktas redakcijai straipsnis su įrodančiais dokumentais, (Annals of Public and Cooperative economics, AJG2)
99	S-VIS-23-6	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Darškuvienė, V., Miliūnė, R. ir Ščerbina-Dalibagienė, S. (2025). Building Resilience: How Board Gender Diversity and Top Executive Gender Affect Company Leverage. Management of Organizations: Systematic Research, 94(1), 67–82. DOI: 10.2478/mosr-2025-0011
100	S-VIS-23-6	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Parengtas kokybinio tyrimo straipsnis įteiktas Baltic Journal of Management
101	S-VIS-23-7	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Dzemydaitė, G., Naruševičius, L. ir Rubčinskaitė, R. (2025). Pathways to Economic Diversification in the Baltic States: An Evolutionary Approach. Eastern European Economics, 1–30. DOI: 10.1080/00128775.2025.2586603
102	S-VIS-23-7	Recenzuojamas mokslo straipsnis	priimtas spausdinti	Dzemydaitė, G., Naruševičius, L., & Rubčinskaitė, R. Identifying strategic growth paths through relatedness, opportunity gain and regional complementarities: the case of Lithuania. Global business and economics review. Geneva. DOI: 10.1504/GBER.2027.10077593
103	S-VIS-23-8	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Rizgelienė, I., Zaranka, P., Korvel, G., & Marcinkevičius, V. (2026b). Transformer-Based Detection of Propaganda Techniques in a Low-Resource Language: A Case Study in Lithuanian. Informatica, 1-30. doi:10.15388/26-INFOR633
104	S-VIS-23-8	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Plikynas, D., Rizgelienė, I., and Korvel, G. (2025a). Systematic Review of Fake News, Propaganda, and Disinformation: Examining Authors, Content, and Social Impact Through Machine Learning. IEEE Access, vol. 13, pp. 17583-17629 doi: 10.1109/ACCESS.2025.3530688
105	S-VIS-23-8	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Ruzaitė, J. (2024). Disinformation Crossing Spaces and Language Borders: A Contrastive Analysis of English and Lithuanian. Nordic Journal of English Studies, 23(2), 268–298. https://doi.org/10.35360/njes.v23i2.39193
106	S-VIS-23-8	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Rizgelienė, I., Marcinkevičius, V. & Plikynas, D. (2026a). Dual-input deep learning–based approach for propaganda narratives detection in a low-resource language: a case study in Lithuanian. EPJ Data Science, 15(1). https://doi.org/10.1140/epjds/s13688-026-00648-z

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Bibliografinis aprašas arba komentaras
107	S-VIS-23-8	Recenzuojamas mokslo straipsnis	priimtas spausdinti	Kangur, U., Dimdins G., Plikynas, D., Sharma, R. (in press). Understanding Susceptibility to Russian Propaganda: A Baltic Comparison. Journal of Contemporary European Studies
108	S-VIS-23-8	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Rizgelienė, I., Zubaitienė, V., Maliukevičius, N., & Marcinkevičius, V. (2025a). HALT-PROP: Human-Annotated Lithuanian Textual Corpus for Propaganda Narratives and Techniques. Scientific Data, 13(1), 47. https://doi.org/10.1038/s41597-025-06367-w
109	S-VIS-23-9	Recenzuojamas mokslo straipsnis	paskelbtas / išleistas	Žukauskienė, R., Bakaitytė-Bagdonė, A. ir Balundė, A. (2025). Eco-anxiety: Prevalence and Association with Well-Being and Environmentally Responsible Consumption in Lithuania. The Journal of Climate Change and Health, 26, 100601. DOI: 10.1016/j.joclim.2025.100601
110	S-VIS-23-9	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Šorytė, D., Ojala, M., Balundė, A., Bakaitytė-Bagdonė, A., Žukauskienė, R. Eco-anxiety and environmentally responsible consumption: The role of coping and hope in young people's responses to the ecological crisis. Current Psychology
111	S-VIS-23-9	Recenzuojamas mokslo straipsnis	priimtas spausdinti	Balundė, A., Žukauskienė, R. , Bakaitytė-Bagdonė, A. Eco-Anxiety and Environmentally-Responsible Consumption in Emerging Adulthood. Emerging Adulthood (EA)
112	S-VIS-23-9	Recenzuojamas mokslo straipsnis	priimtas spausdinti	Balundė, A., Bakaitytė-Bagdonė, A., Žukauskienė, R. Ekologinis nerimas kaip reakcija į ekologinę krizę ir su juo susiję veiksniai: lietuvos atvejis. Social Inquiry into Well-being
113	S-VIS-23-9	Recenzuojamas mokslo straipsnis	įteiktas redakcijai	Bakaitytė-Bagdonė, A., Šorytė, D., Balundė, A., Žukauskienė, R. From Verbal Abuse in Childhood to Eco-Anxiety: The Mediating Roles of Risk Perception, Ecological Conversations, and Social Support (submitted, 2026). Child Abuse and Neglect.

Rekomendacijos ir ekspertiniai darbai

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Pavadinimas ar trumpas aprašymas
1	S-VIS-23-1	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Viešosios politikos rekomendacijos vartotojų atsparumui geopolitinių krizių sąlygomis stiprinti
2	S-VIS-23-10	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Duomenimis grįstas ir dirbtiniu intelektu įgalinamas viešasis valdymas
3	S-VIS-23-11	Ekspertinis darbas / analizė	paskelbtas / išleistas	2024 spalio mėn., laikantis numatyto plano, buvo įrašyta 1 val. trukmės tinklalaidė (komentaras) „Socialinių darbuotojų lyderystė krizių akivaizdoje", kurioje projekto mokslininkai pasidalijo kokybinio tyrimo įžvalgomis. Tinklalaidės trukmė: 1 val.

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Pavadinimas ar trumpas aprašymas
4	S-VIS-23-11	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Modelis pristatytas baigiamajame renginyje (virš 300 dalyvių iš visos Lietuvos SP organizacijų), rengimo stadijoje pristatytas tarptautiniame simpoziume, išsiųstas skirtingus SPS lygmenis atstovaujantiems dalyviams: Asmens su negalia teisių agentūrai, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ir kt.
5	S-VIS-23-12	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Mokslinės išvados ir rekomendacijos
6	S-VIS-23-13	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Lietuvos visuomenės stiprinimas pasitelkiant vietos bendruomenes ir paveldą
7	S-VIS-23-14	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Visuomenės ir bendruomenių atsparumo stiprinimas per piliečių mokslą ir pilietiškumą
8	S-VIS-23-15	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Fiksuoto lito kurso strategijos: tarpukario ir pokomunistinio laikotarpio sugretinimas
9	S-VIS-23-16	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Lietuvos valdžios institucijų atsakas į daugialypę krizę 2021-2025 m. laikotarpiu
10	S-VIS-23-17	Ekspertinis darbas / analizė	paskelbtas / išleistas	Tekste pristatomi pagrindiniai projekto rezultatai, įvertinant kurioms grupėms visuomenėje dezinformacija turi didžiausią reikšmę ir pateikiamos rekomendacijos, kurios padėtų mažinti dezinformacijos poveikį.
11	S-VIS-23-17	Ekspertinis darbas / analizė	paskelbtas / išleistas	Publikuojamas tyrimo metu sukurtas indeksas.
12	S-VIS-23-17	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Rekomendacijos yra viešai prieinamos VU Filosofijos f. puslapyje, pristatytos nacionalinio seminaro metu SADM ir KAM atstovams. Išplatintos tikslinių grupių atstovams Nacionaliniam skurdo mažinimo organizacijų tinklui ir kt.
13	S-VIS-23-18	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Parengta rekomendacijų suvestinė. Apibendrintos rekomendacijos buvo pristatytos 2026 m. gegužės 14–15 d. tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Business and Management“ vykusioje sekcijoje „Sustainability, Consumer Behaviour and Organizational Resilience in Uncertain Times“. Rekomendacijų suvestinė el. paštu buvo išsiųsta interviu dalyviams, o taip pat ir kitoms suinteresuotoms šalims.
14	S-VIS-23-19	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Tyrimo rezultatais grįstos rekomendacijos politikams, pilietinės visuomenės organizacijoms ir plačiajai visuomenei
15	S-VIS-23-2	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Pristatytos besikeičiančios paramos priemonės liečiančios ir tėvoninius Euro2040 ūkių profilius bei paramos mažėjimą vyresniems ūkininkams

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Pavadinimas ar trumpas aprašymas
16	S-VIS-23-20	Ekspertinis darbas / analizė	parengtas	Situacijos apžvalgos tekste analizuojama Lietuvos žiniasklaidos situacija informacinio integralumo kontekste ir pateikiamas ekspertinis dabartinės padėties vertinimas. Pateikiamos rekomendacijos.
17	S-VIS-23-20	Ekspertinis darbas / analizė	parengtas	Gidas žurnalistams glaustai apibendrina konfliktą generuojančias situacijas ir kitus probleminius atvejus, siūlo jų sprendimo kryptis ir pateikia komunikacijos gaires.
18	S-VIS-23-20	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Projektas teikia praktinį rezultatą: rekomendacijas, kur informacinis integralumas yra pristatomas kaip plati strateginė nuostata, apimanti ne vien informacijos turinį – visą medijų bei viešosios komunikacijos sistemą – teisinį reguliavimą, žurnalistinę praktiką ir auditorijos veikimą.
19	S-VIS-23-21	Ekspertinis darbas / analizė	paskelbtas / išleistas	Balžekienė, Aistė; Pelikšienė, Rūta; Vitkauskaitė-Ramanauskienė, Jonė. Visuomenės atsparumas krizėms. Monitoringo metodika ir Lietuvos gyventojų apklausos rezultatai : informacinis leidinys. Kaunas : Technologija, 2026. 62 p. ISBN 9786090219461. eISBN 9786090219454. DOI: 10.5755/e01.9786090219454
20	S-VIS-23-21	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Parengtas ir publikuotas rekomendacijų leidinys Balžekienė, Aistė; Budrytė, Paulina; Telešienė, Audronė; Pelikšienė, Rūta; Vitkauskaitė- Ramanauskienė, Jonė; Varankaitė, Ulrika. Rekomendacijos Lietuvos gyventojų ir bendruomenių atsparumui stiprinti. Kaunas : Technologija, 2026. 46 p. ISBN 9786090219591. eISBN…
21	S-VIS-23-3	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Rekomendacijos įteiktos Valstybinei kultūros paveldo komisijai, Kultūros paveldo departamentui, Lietuvos architektų sąjungai ir Nacionaliniam architektūros institutui. Rekomendacijos pristatytos tikslinėms paveldo specialistų ir architektų grupėms mokymuose 2024-03-26, 2025-11-13 ir 2026-05-20.
22	S-VIS-23-4	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Mokslo komunikacijos rekomendacijos: į auditorijos segmentus orientuotos strategijos ir įrankiai
23	S-VIS-23-5	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Parengtos rekomendacijos. Rekomendacijos pristatytos mokslo renginio metu, elektroniniu paštu išsiųstos dalyviams ir tikslinės grupės atstovams.
24	S-VIS-23-6	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Parengtos, pristatytos visuomenei bei pateiktos tikslinėms grupėms atlikto tyrimo rekomendacijos privataus verslo ir valstybinėms institucijoms.
25	S-VIS-23-7	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Projekto metu parengtos moksliniais tyrimais grįstos rekomendacijos Lietuvos ekonomikos atsparumui ir konkurencingumui stiprinti kintančių geopolitinių aplinkybių kontekste.
26	S-VIS-23-8	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Parengtos moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos dėl propagandos ir dezinformacijos atpažinimo, jų poveikio mažinimo ir visuomenės atsparumo informacinėms grėsmėms stiprinimo, įskaitant automatizuotų lietuviškų tekstų analizės priemonių taikymą
27	S-VIS-23-9	Moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos	pristatyta ir pateikta tikslinėms grupėms	Parengtos moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos praktikams ir politikos formuotojams dėl ekologinio nerimo atpažinimo ir atliepimo, jo sąsajų su psichologine gerove bei aplinkai palankaus vartojimo skatinimo.

Mokslo ir rezultatų sklaidos renginiai

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Pavadinimas ar trumpas aprašymas
1	S-VIS-23-1	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	ISM universitete 2026 balandžio 28d. vyko nacionalinis mokslo renginys - mokslinė praktinė konferencija "Krizių akivaizdoje: kaip keičiasi gyventojų sprendimai ir vartojimas, kuriame buvo pristatyti atlikto tyrimo rezultatai bei jais paremtos rekomendacijos.
2	S-VIS-23-11	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	2025 06 13 d.v ykusiame nuotoliniame renginyje buvo pristatyti pagrindiniai rezultatai, susiję su organizacijų atsparumo kriterijais, socialiniu kapitalu, lyderystės kompetencija, išryškėjusia kaip svarbus atsparumo veiksnys.
3	S-VIS-23-11	Nacionalinis mokslinis seminaras	surengtas	Nacionaliniame moksliniame seminare, vykusiame 2025 04 10, įvairius socialinių paslaugų sistemos lygmenis atstovaujantiems dalyviams buvo pristatytas SPS atsparumo modelio projektas, darbo grupėse metu aptartos rekomendacijos ir siūlymai, kaip rengiamą dokumentą patobulinti.
4	S-VIS-23-12	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Vyresnio amžiaus vairuotojų vairavimo kompetencijų stiprinimas
5	S-VIS-23-13	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Konferencija „Bendruomenių ir paveldo sąveikos“ (2024 m. birželio 7 d., Vilnius).
6	S-VIS-23-13	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Miestelių seminaras „Nuo Kražių iki Lietuvos: tarpukario Lietuvos miestelių gyventojai lietuviai ir jų kultūra“ (2024 m. sausio 26 d., Kražiai).
7	S-VIS-23-13	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Miestelių seminaras „Tarpukario Lietuvos miesteliai: kasdienybės istorijos ir atspindžiai“ (2025 m. rugsėjo 25 d., Rumšiškės).
8	S-VIS-23-13	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Seminaras „Vietos bendruomenės ir kultūros paveldas: susikalbėjimo link (?)“ (2026 m. gegužės 8 d., Šiauliai).
9	S-VIS-23-13	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Seminaras „Kai paveldas tampa galimybe“ (2026 m. gegužės 20 d., Panevėžys).
10	S-VIS-23-13	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Seminaras „Vietos bendruomenės ir kultūros paveldas: susikalbėjimo link (?)“ (2026 m. birželio 12 d., Telšiai ir nuotoliu).
11	S-VIS-23-13	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Seminaras „Vietos bendruomenės ir kultūros paveldas: susikalbėjimo link (?)“ (2026 m. birželio 17 d., Merkinė).
12	S-VIS-23-13	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų metodinis seminaras (2025 m. lapkričio 20 d., Vilnius ir nuotoliu).

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Pavadinimas ar trumpas aprašymas
13	S-VIS-23-13	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Konferencija-seminaras „Paveldo bendruomenės Lietuvoje: konfliktai ir tvarumas“ (2026 m. birželio 22 d., Vilnius).
14	S-VIS-23-14	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Renginys „Visuomenės ir bendruomenių atsparumo stiprinimas per piliečių mokslą ir pilietiškumą“ (2026 m. birželio 12 d., Kaunas). Pristatyti tyrimo rezultatai ir rekomendacijos vietos bei nacionalinėms institucijoms, surengta jų aptarimo diskusija.
15	S-VIS-23-16	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Diskusija „Nuo krizių valdymo link atsparumo stiprinimo“ Lietuvos politikos mokslų konferencijoje „Atsparumo vizija: valdymas ir politika nežinomybės kontekste“ (2025 m. gruodžio 5 d.). Aptarti krizių valdymo ir atsparumo stiprinimo klausimai.
16	S-VIS-23-16	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	LIVIA tyrėjų ir sprendimų priėmėjų diskusija „Viešasis valdymas daugialypių krizių laikais: kaip stiprinti sistemos atsparumą?“ (2026 m. sausio 27 d., VU TSPMI). Pristatyti projekto rezultatai ir trumpraštis, aptarti viešojo valdymo atsparumo stiprinimo poreikiai.
17	S-VIS-23-17	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	IV nacionalinė socialinės politikos konferencija.
18	S-VIS-23-17	Nacionalinis mokslinis seminaras	surengtas	Nacionalinis mokslinis seminaras. Pristatyti projekto rezultatai ir aptartos rekomendacijos su suinteresuotų institucijų atstovais; dalyvių pastabos panaudotos rekomendacijoms patikslinti.
19	S-VIS-23-18	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Projekto rezultatų sekcija „Sustainability, Consumer Behaviour and Organizational Resilience in Uncertain Times“ tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Business and Management“ (2026 m. gegužės 14–15 d., Vilnius). Pristatyti projekto rezultatai ir rekomendacijos dėl tvaraus vartojimo skatinimo.
20	S-VIS-23-20	Nacionalinis mokslinis seminaras	surengtas	Mokslinis seminaras „Žiniasklaidos elgsena ir informacijos dykumos: naujienų integralumas prieštarų akistatoje“ (2025 m. gruodžio 3 d.). Aptartos rekomendacijos, skirtos atspariai žiniasklaidos sistemai stiprinti.
21	S-VIS-23-21	Tarptautinis mokslo renginys	surengtas	Tarptautinė konferencija „NEEDS 2026: Societal Resilience in Times of Cascading Crises and Disasters“ (2026 m. balandžio 28–30 d., Kaunas). Projekto SERENITY komanda pristatė projekto tematiką ir surengė krizės scenarijaus simuliaciją.
22	S-VIS-23-21	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Projekto SERENITY rezultatų pristatymas (2026 m. birželio 12 d., Vidaus reikalų ministerija). Pristatyti tyrimo rezultatai ir aptartas visuomenės atsparumo stiprinimas su krizių valdymo, savivaldybių ir bendruomenių atstovais.
23	S-VIS-23-4	Tarptautinis mokslinis seminaras	surengtas	Seminaras „Decoding Public Trust and Science Communication in the Digital Age“ konferencijoje SOCIN 2024 (Fourth ERUA Annual Summit) (2024 m. birželio 26 d.). Pristatyti INFODEMIJA rezultatai apie mokslo komunikaciją ir visuomenės pasitikėjimą mokslu skaitmeninės dezinformacijos kontekste.
24	S-VIS-23-4	Tarptautinis mokslinis seminaras	surengtas	Tarptautinis taikomasis seminaras. Pristatyti tyrimo rezultatai, rekomendacijos ir edukacinė platforma INFODEMIJA.
25	S-VIS-23-5	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Nuotolinis mokslo renginys „Moterų pabėgėlių tvari karjera“ (2026 m. birželio 12 d.).

Nr.	Sutarties Nr.	Rezultato rūšis	Būsena	Pavadinimas ar trumpas aprašymas
26	S-VIS-23-6	Nacionalinis mokslo renginys	surengtas	Baigiamasis projekto renginys. Akademinės bendruomenės, verslo ir viešojo sektoriaus atstovams pristatyti tyrimo rezultatai ir rekomendacijos.
27	S-VIS-23-9	Tarptautinis mokslo renginys	surengtas	Tarptautinė aplinkos psichologijos konferencija „International Conference on Environmental Psychology“ (2025 m., Vilnius).
28	S-VIS-23-9	Nacionalinis mokslinis seminaras	surengtas	Nacionalinis mokslo seminaras (2026 m. birželio 11 d.). Mokslininkams ir tikslinių grupių atstovams pristatyti tyrimo rezultatai.

3 priedas

TYRĖJŲ DALYVAVIMO PAGAL KARJEROS ETAPUS SUVESTINĖ

Pareigybė projekte	*2023 m.*	*2024 m.*	*2025 m.*	*2026 m.*
projekto vadovas (vyriausiasis mokslo darbuotojas)	18	18	18	15
projekto vadovas (vyresnysis mokslo darbuotojas)	3	3	3	3
vyriausiasis mokslo darbuotojas	24	24	25	18
vyresnysis mokslo darbuotojas	14	14	13	12
mokslo darbuotojas	15	18	19	16
jaunesnysis mokslo darbuotojas	16	16	16	12